

Załącznik do Uchwały Nr
724/553/24 Zarządu Województwa
Pomorskiego z dnia 11 czerwca
2024 roku

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO ZA ROK 2023

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

25^{lat}
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
POMORSKIEGO

Opracowanie:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego

ul. Okopowa 21/27, 80-810 Gdańsk

rops.pomorskie.eu

kontakt w sprawie dokumentu:

Referat Analiz i Rozwoju ROPS

Mateusz Rutkowski

tel. 58 326 89 86, e-mail: m.rutkowski@pomorskie.eu

Spis treści	
Wykaz skrótów	5
WPROWADZENIE	8
NAJWAŻNIEJSZE DANE LICZBOWE	11
1. DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ	14
1.1. Demografia, struktura ludności	14
1.2. Rynek pracy i aktywność zawodowa	15
2. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA – ZASOBY INSTYTUCJONALNE	18
2.1. Mieszkalnictwo komunalne i socjalne, hospicja	18
2.2. Placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi	19
2.3. Placówki dla osób doświadczających przemocy	22
2.4. Mieszkania treningowe i wspomagane/wspierane	23
2.5. Placówki dla osób w kryzysie bezdomności	25
3. EKONOMIA SPOŁECZNA	27
3.1. Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej – działania ROPS	27
3.2. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej	28
3.3. Centra integracji społecznej	29
3.4. Kluby integracji społecznej	31
3.5. Warsztaty terapii zajęciowej	33
3.6. Zakłady aktywności zawodowej	34
3.7. Przedsiębiorstwa społeczne	35
3.8. Spółdzielnie socjalne	36
4. OSOBY W WIEKU SENIORALNYM	39
4.1. Działania Samorządu Województwa Pomorskiego na rzecz osób w wieku senioralnym	40
4.2. Uniwersytety trzeciego wieku	41
4.3. Rady seniorów	43
4.4. Dzielne Domy i Kluby Senior+	44
5. RÓWNE TRAKTOWANIE	47
5.1. Kobiety	47
5.2. Integracja imigrantów i imigrantek	48
6. DANE O OSOBACH KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA	49
6.1. Powody przyznania pomocy	54
6.2. Świadczenia z pomocy społecznej	61
6.3. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej	62
6.4. Świadczenia niepieniężne	65

7. USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ	68
7.1. Praca socjalna, zawieranie kontraktów socjalnych	68
7.2. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	69
8. WSPIERANIE RODZINY I SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ	72
8.1. Wsparcie środowiskowe.....	72
8.2. Piecza zastępcza.....	74
8.3. Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka	76
8.4. Placówki opiekuńczo-wychowawcze	78
8.5. Usamodzielnianie osób opuszczających pieczę zastępczą	80
8.6. Ośrodki adopcyjne	81
9. REHABILITACJA SPOŁECZNA I ZAWODOWA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	84
9.1. Realizacja wybranych zadań rehabilitacji społecznej	84
9.2. Program „Aktywny Samorząd”	85
10. KADRA JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH POMOCY SPOŁECZNEJ	87
10.1. Zatrudnienie w jednostkach pomocy społecznej	87
10.2. Wymóg ustawowy liczby zatrudnionych pracowników socjalnych	87
10.3. Szkolenie kadr	88
11. INNE RODZAJE POMOCY I ŚWIADCZEŃ	91
11.1. Świadczenia wychowawcze.....	91
11.2. Świadczenia rodzinne i alimentacyjne	92
11.3. Świadczenia opiekuńcze	94
11.4. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne	96
12. PROJEKTY REALIZOWANE PRZEZ ROPS W 2023 ROKU	98
12.1. Kooperacja – efektywna i skuteczna [PO WER 2014–2020].....	98
12.2. Partnerstwo dla Rodziny [PO WER 2014–2020]	99
12.3. Standard mieszkalnictwa wspomaganego [PO WER 2014–2020]	100
12.4. Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej [RPO WP 2014–2020]	100
12.5. Pomorskie Dzieciom [RPO WP 2014–2020]	102
12.6. Pomorskie z Ukrainą [RPO WP 2014–2020].....	103
12.7. EU-BELONG: Międzykulturowe podejście do integracji migrantów w regionach Europy [2022–2025]	104
12.8. Włączamy Pomorskie! [FERS 2021–2027].....	105
12.9. RESIST: Regionalne Ekosystemy dla Innowacji Społecznych i Transformacji Społecznej [INTERREG 2021–2027].....	105
13. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI	107
13.1. Współpraca OPS/PCPR/MOPR	108

13.2. Współpraca Samorządu Województwa Pomorskiego	109
14. ŚRODKI FINANSOWE NA WYDATKI POMOCY SPOŁECZNEJ I INNYCH OBSZARACH POLITYKI SPOŁECZNEJ W BUDŻETACH OPS/PCPR	112
15. WNIOSKI KOŃCOWE I REKOMENDACJE.....	116
Spis tabel.....	126
Spis wykresów	127

Wykaz skrótów

- BAEL – Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
- BDL – Bank Danych Lokalnych
- COVID-19 – choroba zakaźna układu oddechowego wywołana zakażeniem wirusem SARS-CoV-2 (ang. *coronavirus disease 2019*)
- CIS – centrum integracji społecznej
- CUS – centrum usług społecznych
- DES – Departament Edukacji i Sportu UMWP
- DDP – dzienny dom pomocy
- DK – Departament Kultury UMWP
- DI – deinstytucjonalizacja
- DPS – dom pomocy społecznej
- DT – Departament Turystyki UMWP
- DZ – Departament Zdrowia UMWP
- EFS – Europejski Fundusz Społeczny
- EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- ES – ekonomia społeczna
- FERS – Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
- GOPS – gminny ośrodek pomocy społecznej
- GUS – Główny Urząd Statystyczny
- JST – jednostka samorządu terytorialnego
- KIS – klub integracji społecznej
- LPDI – lokalny plan deinstytucjonalizacji
- MGOPS – miejsko-gminny ośrodek pomocy społecznej
- MOPS – miejski ośrodek pomocy społecznej
- MOPR – miejski ośrodek pomocy rodzinie
- MRiPS-03-R – Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach
- MRiPS-05 – Wybrane informacje o domach pomocy społecznej o zasięgu gminnym, powiatowym i regionalnym oraz o placówkach całodobowej opieki prowadzonych w ramach działalności gospodarczej i statutowej

- MRiPS-06 – Sprawozdanie roczne: wybrane jednostki organizacyjne pomocy społecznej i inne jednostki pomocy społecznej oraz zatrudnienie w systemie pomocy społecznej
- NGO – organizacja pozarządowa (ang. *non governmental organisation*)
- NK – procedura „Niebieskie Karty”
- OPS – ośrodek pomocy społecznej
- OzN – osoby z niepełnosprawnościami
- OZPS – ocena zasobów pomocy społecznej
- OWES – ośrodek wsparcia ekonomii społecznej
- PCPR – powiatowe centrum pomocy rodzinie
- PES – podmiot ekonomii społecznej
- PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
- PKB – projekt krajowy brutto
- POW – placówka opiekuńczo-wychowawcza
- PO WER – Program Operacyjny Wiedza-Edukacja-Rozwój
- PS – przedsiębiorstwo społeczne
- PUP – powiatowy urząd pracy
- PUW – Pomorski Urząd Wojewódzki w Gdańsku
- PZP – Prawo zamówień publicznych
- RKRES – Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
- ROPS – regionalny ośrodek polityki społecznej
- RPOT – regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna
- RPO WP – Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego
- RPS – Regionalny Program Strategiczny w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej
- SWP – Samorząd Województwa Pomorskiego
- ŚDS – środowiskowy dom samopomocy
- UE – Unia Europejska
- UMWP – Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego
- UTW – uniwersytet trzeciego wieku
- WTZ – warsztaty terapii zajęciowej

WRiSPZ-G – Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej

WRiSPZ-P – Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego, dodatku do zryczałtowanej kwoty, o którym mowa w art. 115 ust. 2a ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. O wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, i dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego, o którym mowa w art. 113a tej ustawy

WRiSPZ-M – Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez samorząd województwa zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej

ZAZ – zakład aktywności zawodowej

ZOL – zakład opiekuńczo-leczniczy

ZPO – zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy

ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

WPROWADZENIE

Ocena zasobów pomocy społecznej jest dokumentem analitycznym przygotowywanym rokrocznie przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. Obowiązek jej przygotowania wynika z zapisów zawartych w art. 16a ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej¹, zgodnie z którymi gmina oraz powiat przygotowują dokument do 30 kwietnia roku następnego po roku sprawozdawczym, zaś województwo (regionalny ośrodek polityki społecznej) do 30 czerwca roku następnego po roku sprawozdawczym. Ocena jest przedstawiana odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa i wraz z rekomendacjami jest podstawą planowania budżetu na następny rok. Ocena zasobów pomocy społecznej obejmuje w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe, nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej bez względu na podmiot finansujący i realizujący, a także osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów i ich rozkład ilościowy.

Dokument jest przygotowywany z wykorzystaniem dedykowanego sprawozdania opublikowanego w Centralnej Aplikacji Statystycznej. Formularz opublikowany w marcu 2024 roku odnoszący się do oceny zasobów pomocy społecznej za 2023 rok obejmował następujące rozdziały:

1. Wprowadzenie
2. Dane o sytuacji demograficznej i społecznej
3. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia
4. Inne rodzaje pomocy i świadczeń
5. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia
6. Kadra jednostki organizacyjnej pomocy społecznej
7. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostki samorządu terytorialnego
8. Aktywność projektowo-konkursowa jednostki organizacyjnej pomocy społecznej

¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.).

9. Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia

10. Wnioski końcowe

Rozdziały podzielone były na sekcje opisowe, umożliwiające osobie opracowującej dokument przygotowanie szczegółowego opisu każdego z obszarów oraz na sekcje z tabelami danych. Tabele uzupełniane są danymi własnymi gmin i powiatów lub zasilają się automatycznie danymi z innych systemów sprawozdawczych. Samorządy mogą dowolnie dobrać automatycznie generowane raporty graficzne (wykresy, tabele, mapy) w formularzu.

Przedkładany dokument – Ocena zasobów pomocy społecznej województwa pomorskiego za 2023 rok – sporządzono na podstawie: sprawozdań przekazanych przez działające na terenie regionu jednostki organizacyjne pomocy społecznej (OPS, PCPR), danych statystyki publicznej, sprawozdań resortowych, rejestrów prowadzonych przez wojewodę czy zasobów własnych ROPS. Zawiera on wszystkie wymienione wyżej obszary analityczne, a celem przedstawienia Sejmikowi Województwa Pomorskiego pełnego obrazu, dokument uzupełniono o następujące rozdziały: 3. Ekonomia społeczna, 4. Osoby w wieku senioralnym, 5. Równe traktowanie.

Biorąc pod uwagę tendencje demograficzne oraz społeczne należy stwierdzić, że przemiany w tych obszarach, zaczynają znajdować swoje odzwierciedlenie w strukturze osób korzystających z szeroko rozumianej pomocy społecznej. Choć liczba osób i rodzin, którym decyzją przyznano pomoc nieznacznie wzrosła, to nie ubóstwo, lecz długotrwała lub ciężka choroba była najczęściej wskazywanym powodem jej udzielenia. Nasycenie województwa infrastrukturą społeczną jest zróżnicowane – w niektórych typach placówek odnotowujemy wzrost ich liczby i dostępnych w nich miejsc, a w innych tendencje przeciwne. W ogólnym rozrachunku należy stwierdzić, że owe nasycenie jest niedostateczne, co potwierdziło badanie „Diagnoza w zakresie rozwoju i deinstytucjonalizacji usług społecznych i zdrowotnych w województwie pomorskim” zrealizowane w 2023 roku na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej UMWP przez firmę IBC

Advisory S.A.². Kwestią problematyczną pozostaje dostęp do usług społecznych – są one nierównomiernie rozlokowane, znacznie oddalone od aktualnych i potencjalnych odbiorców, a dotarcie do miejsc ich świadczenia środkami komunikacji jest utrudnione.

Wnioski te zyskują na znaczeniu, kiedy uwzględnimy rosnące zainteresowanie usługami pomocy społecznej, a przede wszystkim pracą socjalną. W roku oceny wyłącznie pracą socjalną objęto o 6,0% rodzin więcej niż w roku poprzedzającym ocenę. Jednym z oblicz wsparcia środowiskowego jest asystentura rodzin, z której korzysta coraz więcej rodzin, a jej znaczenie wzrasta tym bardziej, jeśli uwzględnimy, że bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych pozostaje najczęstszym powodem umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej. Wsparcie rodzin przeżywających trudności oraz posiadających niedostateczne kompetencje opiekuńczo-wychowawcze to warunek zatrzymania, a w dalszej perspektywie potencjalnego spadku wskaźników związanych z umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej, a które to obecnie z roku na roku ulegają wzrostowi.

Ocena zasobów pomocy społecznej to także analiza sytuacji kadrowej i finansowej ośrodków realizujących zadania – w obu tych obszarach obserwowane są istotne braki, które zagrażają ich realizacji. Biorąc pod uwagę kondycję finansową jednostek organizacyjnych pomocy społecznej uwidacznia się, z jednej strony konieczność rewizji wysokości poszczególnych świadczeń, a z drugiej rosnące nakłady na realizację usług społecznych. W tej sytuacji ośrodki niejednokrotnie stają przed koniecznością wyboru, które zadania realizować i w jakim zakresie.

Wydolny i skuteczny system wsparcia i pomocy społecznej może być budowany jedynie na bazie stabilnej i odpowiednio wynagradzanej kadry, której zapewnia się superwizję oraz możliwość podnoszenia swoich kompetencji i kwalifikacji. Kwestie te stają się palące w perspektywie nadchodzących zmian deinstytucjonalizacyjnych, które wymagają przygotowania kadr do wykonywania swojej pracy w nowym paradygmacie, jak i zapewnienia środków finansowych na przeprowadzenie tych zmian.

² Raporty z przedmiotowego badania można znaleźć na stronie rops.pomorskie.eu w zakładce „Badania i analizy”; dostępny pod linkiem: <https://rops.pomorskie.eu/2024/03/12/wyniki-badania-dotyczacego-deinstytucjonalizacji/>.

NAJWAŻNIEJSZE DANE LICZBOWE

- Liczba ludności województwa pomorskiego w ujęciu rok do roku nieznacznie wzrosła (+1,3 tys.). Ubytek naturalny na 1000 ludności w 2023 roku wyniósł 1,6 – zmalał w stosunku do wartości 1,9 odnotowanej w roku 2022.
- Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu grudnia 2023 r. wyniosła 4,6%, jednak w ciągu roku wahała się między 5,0% (koniec lutego) a 4,4% (koniec lipca).
- W regionie funkcjonowały 23 centra integracji społecznej (+1), 14 klubów integracji społecznej (+1), 2 zakłady aktywności zawodowej, 60 spółdzielni socjalnych (-9), 4 ośrodki wsparcia ekonomii społecznej oraz 10246 organizacji pozarządowych (+7,0%).
- W końcu grudnia 2023 roku w województwie działało 55 przedsiębiorstw społecznych.
- Liczba uniwersytetów trzeciego wieku wspierających aktywność osób w wieku senioralnym wyniosła 47 (o 2 mniej niż w 2022 roku), zaś klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów i senierek było 500 (+5).
- W regionie działało 55 klubów samopomocy (+4; 1369 osób uczestniczących w roku), 12 klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (465 osób uczestniczących w roku), 32 dziennych domów pomocy (+2; 1114 osób uczestniczących w roku), 45 klubów Senior+, 17 domów Senior+ oraz 72 środowiskowe domy samopomocy (+1; 2485 osób uczestniczących w roku).
- Warsztaty terapii zajęciowej działały w 19 powiatach województwa (z wyjątkiem Sopotu) i skorzystało z nich 1840 osób (-5).
- Według sprawozdawczości ministerialnej w województwie pomorskim działało 40 domów pomocy społecznej, dysponujących 4 045 miejscami. Zgodnie z rejestrem Wojewody Pomorskiego, na dzień 24.02.2024 r. było 45 DPS z 4372 miejscami.
- Funkcjonowało 38 mieszkań treningowych oraz 31 mieszkań wspomaganych. Według rejestru Wojewody Pomorskiego ich stan na 23.04.2024 obejmował

66 mieszkań z 257 miejscami: 42 treningowe z 161 miejscami oraz 25 wspomaganych z 96 miejscami.

- Liczba schronisk dla osób w kryzysie bezdomności w 2023 roku zmniejszyła się o 2 – jedno zakończyło działalność, drugie przekształciło się w schronisko z usługami opiekuńczymi. W związku z tymi zmianami w schroniskach ubyło 78 miejsc, natomiast w schroniskach z usługami opiekuńczymi przybyło ich 28.
- Interwencję kryzysową świadczyło 18 ośrodków i punktów (+1).
- Świadczenia z pomocy społecznej przyznano 2,5% ogólnej liczby ludności województwa. Świadczenia pieniężne i niepieniężne przyznano decyzją 58,4 tys. osób (+0,6%) z 43,7 tys. rodzin (+0,2%).
- Powody, które w największym stopniu uzasadniały przyznanie pomocy to: długotrwała lub ciężka choroba (23,3 tys. rodzin), niepełnosprawność (22,2 tys. rodzin) oraz ubóstwo (21,9 tys. rodzin).
- Pomocą społeczną objęto 55,2 tys. rodzin (+1,5%). Liczba rodzin objętych pomocą społeczną z 1-3 dziećmi wyniosła 12,4 tys. (+1,5%), zaś rodzin emerytów i rencistów – 12,4 tys. (+0,3%).
- Pracą socjalną objęto 35,6 tys. rodzin (+4,8%), zaś wyłącznie z pracy socjalnej skorzystało 11,5 tys. rodzin (+6,0%). Spadła liczba zawartych kontraktów socjalnych.
- Z usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania skorzystało 7,5 tys. osób (+53), a liczba usług wyniosła 2,1 mln (+1,3 tys.). Usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone 1 535 osobom (+55). 7 gmin nie realizowało usług opiekuńczych.
- W roku oceny ze wsparcia środowiskowego asystentów rodziny skorzystało 3127 rodzin (+428), natomiast ze wsparcia rodzin wspierających 19 rodzin (-20,8%). Liczba asystentów i asystentek wyniosła 239 (+14), liczba placówek wsparcia dziennego wzrosła do 111 (+13).
- Liczba placówek pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę w 2023 roku wyniosła 36 (+3; +9,1%).

- W pieczy zastępczej przebywało 5 701 dzieci (+6,3%). 53,4% z ich przebywało w pieczy powyżej 3 lat i było to o 2,0% więcej niż przed rokiem.
- 42,3% dzieci znalazło się w pieczy zastępczej z powodu bezradności rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.
- Odsetek dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej wyniósł 80,8% (+0,7 p.p.).
- Wydatki na świadczenia wychowawcze realizowane w całym okresie sprawozdawczym przez ZUS wyniosły 2,8 mld zł (-0,6%). Z funduszu alimentacyjnego skorzystało 12,4 tys. osób, a łączna kwota wypłaconych alimentów wyniosła 66,5 mln zł (-8,9%).
- Dodatkami mieszkaniowymi objęto 25,5 tys. gospodarstw domowych (-1,1%).
- Ogólna liczba osób zatrudnionych w jednostkach pomocy społecznej wyniosła 7338 (+38). Wskaźnik specjalizacji pracowników socjalnych (udział pracowników socjalnych posiadających specjalizację I lub II stopnia w ogólnej liczbie pracowników socjalnych) wyniósł 54,3%.
- 21 ośrodków pomocy społecznej funkcjonujących na poziomie gminy nie spełniało ustawowych wymogów dotyczących poziomu zatrudnienia pracowników socjalnych (-4).

1. DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ

1.1. Demografia, struktura ludności

Według danych na dzień 31.12.2023 r. województwo pomorskie zamieszkiwało 2,4 mln osób – wzrost o 1 266 w ujęciu rok do roku. Największy przyrost liczby ludności wystąpił w powiecie wejherowskim (+2 040), czego przyczynami były dodatni przyrost naturalny oraz najwyższe w województwie salda migracji wewnętrznych i zagranicznych (składających się na najwyższe w województwie ogólne saldo migracji). Największy ubytek wystąpił natomiast w Gdyni (-1 685) do czego przyczynił się najwyższy ubytek naturalny w regionie (wynoszący 27,9% ubytku odnotowanego na poziomie województwa), a także najwyższe w województwie ujemne ogólne saldo migracji³.

Poprawie uległa wartość przyrostu naturalnego. Stało się tak w głównej mierze z powodu mniejszej liczby zgonów (-2 511 r/r), jednak spadek wystąpił również w przypadku urodzeń żywych (-1 867). Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 ludności w roku oceny wyniósł -1,6, przy czym wartość odnotowana w roku poprzedzającym ocenę wyniosła -1,9. Dla kraju w 2023 roku wyniósł -3,6⁴.

Zarówno w przypadku migracji zewnętrznych jak i migracji zagranicznych odnotowano salda dodatnie. Ogólne saldo migracji na 1000 ludności wyniosło 2,0 (dla kraju było to 0,2)⁵.

62,3% Pomorzán i Pomorzánek zamieszkiwało miasta – było to o 0,3 p.p. mniej niż na koniec 2022 roku⁶.

W roku oceny na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet – tożsamą wartość odnotowano w 2022 roku. Mediana wieku wyniosła dla kobiet 42,4, a dla mężczyzn 40,0, co oznacza w przypadku obu grup wzrost względem wartości odnotowanych w 2023 roku (odpowiednio 42,0 oraz 39,5). Tendencje te obserwuje się zarówno

³ Źródło: *Ludność, ruch naturalny oraz migracje ludności według województw w 2022 r.*, *Ludność, ruch naturalny oraz migracje ludności według województw w 2023 r.*, Główny Urząd Statystyczny.

⁴ Tamże.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże.

w miastach, jak i wsiach województwa, jednak mieszkańcy wsi wciąż notują niższą medianę niż mieszkańcy miast (różnica wynosi 3,2 dla mężczyzn i 5,4 dla kobiet)⁷.

Według biologicznych grup wieku ludność województwa pomorskiego stanowi 16,2% osób w wieku 0-14 lat, 65,2% w wieku 15-64 lata oraz 18,6% w wieku 65 i więcej lat⁸. Biorąc pod uwagę podział na płeć, można stwierdzić większą reprezentację mężczyzn niż kobiet w grupach wieku 0-14 oraz 15-64 lata, a nadreprezentację kobiet w grupie osób 65 i więcej lat (w tej grupie wiekowej jest o 76,4 tys. kobiet więcej niż mężczyzn). Udziały kolejno dla mężczyzn i kobiet w poszczególnych biologicznych grupach wieku prezentują się następująco: 0-14 lat – 17,2% i 15,4%, 15-64 lata – 67,0% i 63,4%, 65 i więcej lat – 15,8% i 21,2%.

Struktura ludności województwa według ekonomicznych grup wieku przedstawia się następująco: 19,6% ludności to osoby w wieku przedprodukcyjnym, 58,8% w wieku produkcyjnym, a 21,8% w wieku poprodukcyjnym. 51,4% ludności w wieku produkcyjnym stanowią mężczyźni, zaś kobiety 48,6%; 55,1% ludności w tej grupie wiekowej zamieszkuje miasta. W grupie ludności w wieku produkcyjnym wartości te prezentują się kolejno; 52,4%, 47,6%, 61,7%, a w wieku poprodukcyjnym: 35,5%, 64,5%, 70,5%⁹.

1.2. Rynek pracy i aktywność zawodowa

Sytuacja na rynku pracy w roku oceny była względnie stabilna. Choć w pierwszym i drugim kwartale 2023 roku notowano spadki wartości PKB wyrównanego sezonowo względem wartości z analogicznego okresu 2022 roku (odpowiednio 98,7 oraz 99,6), to pozostałe dwa kwartały przyniosły wzrosty – kolejno 100,3 oraz 101,7. Należy jednak nadmienić, że w 2022 roku w 4 z 4 kwartałów, a w 2021 roku w 3 z 4 kwartałów¹⁰ odnotowano wzrosty tego wskaźnika względem analogicznych okresów roku wcześniejszego.

⁷ Źródło: *Ludność oraz wybrane wskaźniki demograficzne według województw w 2022 r., Ludność oraz wybrane wskaźniki demograficzne według województw w 2023 r.*, Główny Urząd Statystyczny.

⁸ Źródło: *Ludność w województwie pomorskim według płci i wieku w 2023 r.*, Główny Urząd Statystyczny.

⁹ Źródło: *Ludność w województwie pomorskim według płci i wieku w 2023 r.*, Główny Urząd Statystyczny.

¹⁰ Źródło: dane GUS.

Według danych szacunkowych wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (inflacja) w województwie pomorskim w 2023 roku wyniósł 100,6, zaś w 2022 roku 103,6 (przy czym 100 to wartość odnotowana w poprzednim okresie)¹¹.

Dane dotyczące aktywności ekonomicznej ludności w wieku 15-89 lat w 4 kwartale 2023 roku według BAEL obrazują wzrost w ujęciu rok do roku liczby osób aktywnych zawodowo o 83 tys., przy czym liczba pracujących wzrosła o 86 tys., natomiast ubyło 3 tys. osób bezrobotnych. Ubyło także 10 tys. osób biernych zawodowo, przy czym jest to wynik wzrostu o 15 tys. biernych zamieszkujących miasta i jednoczesnego spadku o 25 tys. na wsi. Kobiety stanowiły 59,2% grupy osób biernych zawodowo (spadek o 1,6 p.p.). Biorąc pod uwagę strukturę wiekową, 66,7% osób biernych stanowiły osoby w wieku 55-89 lat – w ujęciu rok do roku przybyło ich 2 tys., jednak za wspomniany spadek liczebności tej grupy odpowiadał ubytek 18 tys. osób w grupie 25-34 lata¹².

Według wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności współczynnik aktywności zawodowej w 2023 roku wyniósł 62,1% (+2,0 p.p. r/r), przy czym był wyższy na wsiach (67,3%; +4,2 p.p. r/r) niż w miastach (59,2%; +1,0 p.p. r/r). Wskaźnik zatrudnienia wyniósł 61,0%, t.j. o 2,3 p.p. więcej niż w 4 kwartale 2022 roku, natomiast tendencje w podziale na miasto i wieś były analogiczne do tych odnotowanych dla współczynnika aktywności zawodowej. W przypadku osób z niepełnosprawnościami wskaźnik zatrudnienia wyniósł 41,3% i było to o 4,4 p.p. mniej niż w ostatnim kwartale 2022 roku. Stopę bezrobocia określono na poziomie 1,8% (-0,4 p.p.)¹³.

Analizując wskaźniki bezrobocia rejestrowanego, wartość stopy na koniec grudnia 2023 r. wyniosła 4,6% i była to ta sama wartość, co w końcu grudnia 2022 r. Biorąc pod uwagę sytuację powiatów, należy wskazać, że wartość stopy w ujęciu rok do roku zmniejszyła się w 7 powiatach (najbardziej w powiecie nowodworskim, o 0,9 p.p.), wzrosła w 9 powiatach (najbardziej w powiecie kwidzyńskim, o 1,1 p.p.), a w pozostałych 4 powiatach nie zmieniła się. Liczba osób znajdujących się w rejestrach powiatowych urzędów pracy w dniu 31 grudnia 2023 roku wyniosła 42,8 tys. i była o 406 wyższa niż w analogicznym okresie 2022 roku. W tym ujęciu

¹¹ Źródło: BDL GUS.

¹² Źródło: BDL GUS. Dane te są prezentowane z dokładnością do tysiąca.

¹³ Źródło: BDL GUS.

czasowym największy wzrost ogólnej liczby osób bezrobotnych oraz bezrobotnych kobiet wystąpił w powiecie kwidzyńskim – odpowiednio +20,6% i +14,9%. Najwięcej bezrobotnych ubyło w rejestrach powiatu kartuskiego -15,1%, a bezrobotnych kobiet w powiatu sztumskiego -20,3%. Niewielkiej pozytywnej zmianie uległa struktura wyłączeń z rejestru według przyczyn – zmniejszyły się odsetki wyłączeń z tytułu niepotwierdzenia gotowości, dobrowolnej rezygnacji, odmowy podjęcia pracy oraz z innych przyczyn na rzecz wzrostu odsetka podjęć pracy. W grudniu 2023 roku pomorskie powiatowe urzędy pracy dysponowały 7 014 wolnymi miejscami pracy i miejscami aktywizacji zawodowej i było to o 19,3% więcej niż w grudniu 2022 roku. W ciągu roku PUP miały do dyspozycji 89,8 tys. takich miejsc, jednak było ich o 3,3% mniej niż w 2022 roku. Jednocześnie zmniejszyła się liczba bezrobotnych zarejestrowanych przypadających na 1 wolne miejsce pracy i miejsce aktywizacji zawodowej zgłoszone w tym samym okresie – w grudniu 2022 roku wyniósł 1,1, zaś w grudniu 2023 roku 0,8¹⁴.

W roku oceny wystąpiły zmiany w strukturze zatrudnienia cudzoziemców. W 2023 roku do ewidencji powiatowych urzędów pracy wpisano 47,7 tys. oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi, co oznacza spadek o 47,4% względem liczby oświadczeń z 2022 roku. Odwrotna tendencja zaznaczyła się w przypadku powiadomień o powierzeniu pracy obywatelom Ukrainy na mocy specustawy – w tym przypadku wystąpił wzrost o 43,7%, a powiadomień takich w roku oceny złożono 87,5 tys. Malejącą tendencję odnotowano również w przypadku rejestracji obywateli Ukrainy jako bezrobotnych. Ich liczba w 2023 roku wyniosła 2,8 tys. i zredukowała się o 42,0%¹⁵.

¹⁴ Rynek pracy województwa pomorskiego według powiatów – tablice Pomorskiego Obserwatorium Rynku Pracy (Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku).

¹⁵ Rynek pracy województwa pomorskiego. Informacja miesięczna o rynku pracy – Grudzień 2022 i 2023 roku, opracowanie Pomorskiego Obserwatorium Rynku Pracy (Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku).

2. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA – ZASOBY INSTYTUCJONALNE

Pomoc społeczna realizowana jest w ramach infrastruktury pozostającej w zasobach gmin, powiatów i miast na prawach powiatu, na terenie których organizowane i świadczone są usługi społeczne. Infrastruktura jest narzędziem realizacji potrzeb osób zamieszkujących wspomniane jednostki terytorialne, co w sposób szczególny dotyczy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, społecznie wykluczonych, a także posiadających potrzeby wpisujące się w obszary usług społecznych oraz zdrowotnych.

Infrastruktura świadczy o poziomie dostępności mieszkańców i mieszkanek do oferty pomocy, wsparcia i (re)integracji społecznej. Przywoływane niżej dane dotyczące infrastruktury funkcjonującej w odpowiednich jednostkach samorządu terytorialnego pochodzą ze sprawozdawczości tych jednostek.

2.1. Mieszkalnictwo komunalne i socjalne, hospicja

Zadaniem gminy jest tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych, do których wykorzystywać może mieszkaniowy zasób gminy, w tym lokale komunalne i socjalne¹⁶. Zasady wynajmowania wymienionych lokali ustala rada gminy w drodze uchwały¹⁷.

W roku oceny ogólna liczba mieszkań komunalnych wyniosła 47,6 tys. i zmniejszyła się o 0,8% względem 2022 roku. Po odnotowanym w ubiegłym roku spadku, w 2023 roku zwiększyła się liczba lokali socjalnych – o 353, tj. 8,1%. Liczba wniosków złożonych na mieszkania komunalne w ujęciu rok do roku znacząco wzrosła – o 1,7 tys. (29,7%).

Zmniejszyła się natomiast liczba osób oczekujących na mieszkanie socjalne (-2,8%). Ta sama tendencja, jednak o większym nasileniu, dotyczyła wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego. W 2023 roku wyroków takich było 1,3 tys. (-6,7%).

Tabela 1. Zasoby komunalne gmin w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
liczba mieszkań komunalnych	47 753	47 949	47 558	-391	-0,8%

¹⁶ Art. 4 Ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 725).

¹⁷ Tamże, art. 21 ust. 1 pkt. 2.

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
w tym liczba mieszkań socjalnych (lokali)	5 861	4 339	4 692	353	8,1%
wnioski złożone na mieszkania komunalne	6 282	5 752	7 463	1 711	29,7%
osoby oczekujące na mieszkanie socjalne	4 173	4 426	4 304	-122	-2,8%
wyroki eksmisyjne bez wskazania lokalu socjalnego	1 843	1 375	1 283	-92	-6,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

Sprawozdawczość jednostek organizacyjnych pomocy społecznej obejmuje także inne elementy infrastruktury: kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów, hospicja oraz ośrodki dla cudzoziemców. Liczba dwóch ostatnich typów instytucji pozostała na poziomie z 2022 roku. Nieznacznie, bo o 5 (1,0%), wzrosła natomiast liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów.

Tabela 2. Infrastruktura społeczna w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów	467	495	500	5	1,0%
hospicja	16	17	17	bz.	nd.
ośrodki dla cudzoziemców	1	1	1	bz.	nd.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

2.2. Placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi

W sytuacji, gdy osoba ze względu na wiek, chorobę czy niepełnosprawność wymaga częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych może korzystać z usług świadczonych z ośrodków wsparcia w formie dziennej¹⁸. Wśród ogółu placówek tego typu wymienia się kluby samopomocy orazienne domy pomocy.

W roku oceny ze wsparcia 55 klubów samopomocy (+4; +7,8% r/r), dysponujących 1191 miejscami (+27; +2,3%), skorzystało 1369 osób (-94; -6,4% r/r). Z kolei liczba dziennej domów pomocy w ujęciu rok do roku wzrosła o 2 (do 32), liczba

¹⁸ Art. 51 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.

dostępnych w nich miejsc o 65 (do 938), a liczba osób korzystających zmalała o 36 (do 1,1 tys.).

Wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone jest przez środowiskowe domy samopomocy, kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, działające w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej oraz integracji społecznej¹⁹.

W przypadku klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi liczba placówek oraz dostępnych w nich miejsc pozostała na niezmiennym poziomie. Zmianie uległa natomiast liczba osób korzystających w roku – wzrosła do 465 i była o 107 (+29,9%) osób wyższa niż w roku poprzedzającym ocenę.

W roku oceny liczba środowiskowych domów samopomocy wyniosła 72 (+1 r/r), liczba dostępnych miejsc 2,3 tys. (+53 r/r), zaś liczba osób korzystających w ciągu roku 2,5 tys. (+ 52 r/r).

Tabela 3. Dzielne placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
kluby samopomocy					
liczba placówek	49	51	55	4	7,8%
liczba miejsc	1 069	1 164	1 191	27	2,3%
liczba osób w roku	1 376	1 463	1 369	-94	-6,4%
dzielne domy pomocy					
liczba placówek	29	30	32	2	6,7%
liczba miejsc	853	873	938	65	7,4%
liczba osób w roku	1 102	1 150	1 114	-36	-3,1%
kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi					
liczba placówek	12	12	12	bz.	bz.
liczba miejsc	186	186	186	bz.	bz.
liczba osób w roku	351	358	465	107	29,9%
środowiskowe domy samopomocy					
liczba placówek	70	71	72	1	1,4%
liczba miejsc	2 189	2 203	2 256	53	2,4%
liczba osób w roku	2 366	2 433	2 485	52	2,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-06.

Osoba, która z powodu wieku lub niepełnosprawności wymaga pomocy innych osób, a nie można zapewnić jej usług opiekuńczych świadczonych w miejscu

¹⁹ Tamże.

zamieszkania, może skorzystać z usług opiekuńczych i bytowych świadczonych w formie rodzinnego domu pomocy, tj. dla od 3 do 8 wspólnie zamieszkujących osób²⁰.

W 2023 roku liczba takich domów wyniosła 3 (o 1 więcej niż w 2022 roku) przy jednoczesnym wzroście miejsc w tych placówkach o 8 (przyrost o 50,0% r/r) oraz osób korzystających w roku o 13 (+68,4% r/r).

Tabela 4. Domy pomocy społecznej i placówki całodobowej opieki w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
domy pomocy społecznej					
liczba placówek	41	40	40	bz.	bz.
liczba miejsc	4 093	4 045	4 045	bz.	bz.
liczba osób w roku	4 414	4 387	4 369	-18	-0,4%
rodzinne domy pomocy					
liczba placówek	3	2	3	1	50,0%
liczba miejsc	19	16	24	8	50,0%
liczba osób w roku	21	19	32	13	68,4%
placówki całodobowej opieki prowadzone w ramach działalności statutowej i gospodarczej					
liczba placówek	85	82	84	2	2,4%
liczba miejsc	2 894	2 935	3 066	131	4,5%
liczba osób w roku	2 373	2 496	2 739	243	9,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-06, MRiPS-05.

W sytuacji, kiedy osoba nie może samodzielnie funkcjonować, nawet przy wsparciu usług opiekuńczych, może skorzystać z prawa do umieszczenia w domu pomocy społecznej²¹. Placówki te świadczą na rzecz mieszańców usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające oraz edukacyjne²².

Według danych sprawozdawczości ministerialnej liczba domów pomocy społecznej oraz dostępnych w nich miejsc pozostała na poziomie z 2022 roku; o 18 zmniejszyła się natomiast liczba osób przebywających w ciągu roku. Według rejestru Wojewody Pomorskiego (stan na 15.02.2024 r.) w województwie funkcjonowało 45 DPS

²⁰ Tamże, art. 52.

²¹ Tamże, art. 54.

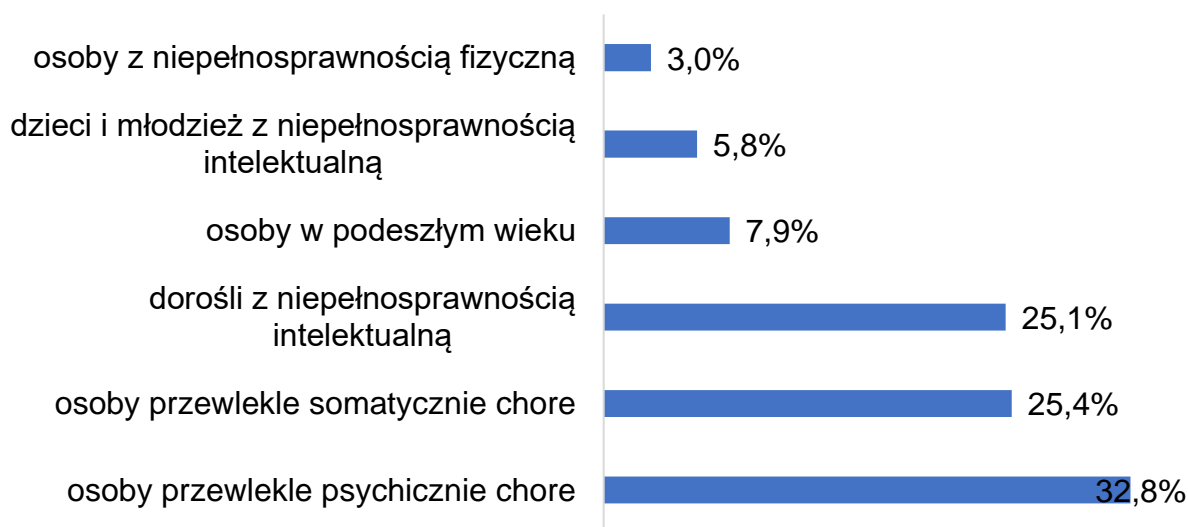
²² Tamże, art. 55.

dysponujących 4372 miejscami²³ – różnica wynika z świadczenia przez brakujące DPS usług wielu JST.

Wzrost w ujęciu rok do roku odnotowano w przypadku placówek całodobowej opieki prowadzonej w ramach działalności statutowej i gospodarczej i dotyczył wszystkich opisywanych wskaźników – liczby placówek (+2), liczby miejsc (+131) oraz liczby osób korzystających w roku (+243).

Analizując strukturę mieszkańców domów pomocy społecznej należy wskazać, że w roku oceny nie uległa ona istotnym zmianom w stosunku do roku poprzedniego (zmiany w przedziale od -0,4 p.p. do +0,3 p.p.). Tak jak w poprzednich latach, największy odsetek osób zamieszkujących domy pomocy społecznej stanowiły osoby przewlekle psychicznie chore (32,8%; spadek o 0,1 p.p. w stosunku do 2022 roku). Najmniejszą grupę mieszkańców DPS stanowiły osoby z niepełnosprawnością fizyczną; tj. 3,0% (bez zmian względem ubiegłego roku).

Wykres 1. Struktura mieszkańców domów pomocy społecznej według typów DPS (stan na 31.12.2023 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-05.

2.3. Placówki dla osób doświadczających przemocy

Osoby i rodziny znajdujące się w kryzysie mogą skorzystać z interwencji kryzysowej – zespołu interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz tychże osób, w celu

²³ Rejestr domów pomocy społecznej Wojewody Pomorskiego, aktualna wersja dostępna na stronie internetowej Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku: <https://uwgdansk.bip.gov.pl/rejestry-wps/rejestr-domow-pomocy-spoecznej.html>.

przywrócenia równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, by zapobiec chroniczności tego stanu. Interwencja świadczona jest niezależnie od dochodu, nie wymaga wydania decyzji administracyjnej, a w jej ramach udziela się natychmiastowej pomocy psychologicznej, zaś jeśli wymaga tego sytuacja – poradnictwa socjalnego, prawnego lub schronienia do 3 miesięcy²⁴.

W 2023 roku w województwie funkcjonowało 18 ośrodków i punktów interwencji kryzysowej – ich liczba powróciła do poziomu z 2021 roku. Bez zmian pozostała liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy domowej.

Tabela 5. Placówki dla osób doświadczających przemocy w latach 2021-2023

placówka	2021	2022	2023	r/r	%
ośrodki i punkty interwencji kryzysowej	18	17	18	1	5,9%
specjalistyczne ośrodki wsparcia	2	2	2	bz.	bz.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2021, 2022, 2023.

2.4. Mieszkania treningowe i wspomagane/wspierane

Nowelizacja ustawy o pomocy społecznej, wchodząca w życie z dniem 01.11.2023 (częściowo od 01.01.2024) wprowadziła szereg zmian dotyczących funkcjonowania mieszkań chronionych, które od tej pory nazywają się mieszkaniami treningowymi i wspomaganymi. Wśród nich wymienić można zmianę stosowanej aparatury pojęciowej – mieszkanie wspomagane zamiast wspieranego, świadczenie usług zamiast zapewniania czy niezależne zamiast samodzielnego życia. Zwiększył się także zakres podmiotów uprawnionych do prowadzenia wsparcia w tej formie. Ponadto świadczone usługi zostały uzupełnione pracą socjalną, natomiast podstawą pobytu w mieszkaniu treningowym lub wspomaganym, jest kontrakt mieszkaniowy, którego zakres jest szerszy niż funkcjonujące dotychczas ustalenia między pracownikiem socjalnym a osobą ubiegającą się o skorzystanie z takiej formy wsparcia.

Mieszkania treningowe i wspomagane dedykowane są pełnoletnim osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, ze względu na wiek, niepełnosprawność

²⁴ Art. 47 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.

lub chorobę oraz będącym w potrzebie wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, jednak nie wymagają świadczenia całodobowych usług. Szczególnymi grupami, którym dedykowana jest ta forma wsparcia są osoby: z zaburzeniami psychicznymi, w bezdomności, opuszczające pieczę zastępczą, młodzieżowy lub okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy, schronisko dla nieletnich oraz cudzoziemcy posiadający status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy²⁵.

W roku oceny liczba mieszkań treningowych wyniosła 38 (o 3 więcej niż rok wcześniej), co skutkowało zwiększeniem liczby miejsc o 14,0%. Zmniejszyła się jednak liczba osób korzystających z tej formy wsparcia (-8,9%).

Odwrotną tendencję zaobserwowano w przypadku mieszkań wspomaganych (wcześniej: wspieranych) – zmalała liczba mieszkań (-3; -8,8%) oraz dostępnych miejsc (-7; -6,1%), przy jednoczesnym wzroście liczby osób, które z nich skorzystały (+40; +39,6%).

Tabela 6. Mieszkalnictwo treningowe i wspomagane/wspierane w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
mieszkania treningowe - ogółem	29	35	38	3	8,6%
mieszkania treningowe - liczba miejsc	127	136	155	19	14,0%
mieszkania treningowe - liczba osób korzystających	101	123	112	-11	-8,9%
mieszkania wspomagane/wspierane - ogółem	32	34	31	-3	-8,8%
mieszkania wspomagane/wspierane - liczba miejsc	109	114	107	-7	-6,1%
mieszkania wspomagane/wspierane - liczba osób korzystających	98	101	141	40	39,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-06.

Znowelizowane przepisy zobowiązały wojewodów do prowadzenia rejestru mieszkań treningowych i wspomaganych prowadzonych przez gminę, powiat lub na ich zlecenie. Podmioty prowadzące są zobowiązane do dokonania zgłoszenia w ciągu 14 dni od powstania zmian. Obowiązki te dotyczą również organizacji pozarządowych prowadzących tego typu mieszkania²⁶. Stan wspomnianego rejestru na 23.04.2024 obejmował 66 mieszkań: 42 treningowe z 161 miejscami oraz 25

²⁵ Tamże, art. 53.

²⁶ Tamże, art. 53 ust. 17.

wspomaganych z 96 miejscami²⁷. Ponieważ zmiany ustawowe wiązały się z wyznaczeniem sześciomiesięcznego okresu na przekształcenie mieszkań i dostosowania do minimalnych standardów rzeczywistą liczbę mieszkań treningowych i wspomaganych poznamy w drugiej połowie 2024 roku, jednak już sam stan z kwietnia pokazuje znaczne rozbieżności względem sprawozdawczości ministerialnej.

2.5. Placówki dla osób w kryzysie bezdomności

Osoby znajdujące się w kryzysie bezdomności, przez które rozumie się osoby niezamieszkujące w lokalu mieszkalnym i niezameldowane na pobyt stały lub osoby niezamieszkujące w lokalu, ale zameldowane na pobyt stały w lokalu, w którym nie mają możliwości zamieszkania²⁸ mogą skorzystać z usług tymczasowego schronienia świadczonych przez ogrzewalnie, noclegownie, schroniska oraz schroniska z usługami opiekuńczymi²⁹. W roku oceny ogólna liczba placówek dedykowanych tej grupie klientów pomocy społecznej wyniosła 48, zaś liczba dostępnych w nich miejsc 1931 (w stosunku do 2022 roku ubytek odpowiednio o 1 i 67). Liczba noclegowni oraz dostępnych w nich miejsc nie uległa zmianie względem roku poprzedzającego ocenę, ubyła natomiast 1 ogrzewalnia i 17 miejsc dostępnych w tego typu placówkach.

Schronisko zapewnia tymczasowe, całodobowe schronienie oraz usługi w zakresie wzmocnienia aktywności społecznej, wyjścia z bezdomności oraz uzyskania samodzielności życiowej. Warunkiem wsparcia w formie pobytu w schronisku wymaga zawarcia kontraktu socjalnego, jednak z warunku tego wyłączone są osoby ubiegające się o nie w gminie miejsca pobytu³⁰. W 2023 roku w województwie działało 17 schronisk oraz 1 dodatkowa filia, dysponujących łącznie 931 miejscami. Względem 2022 roku liczba schronisk zmniejszyła się o 2 (-10,5%), zaś liczba miejsc o 78 (-7,7%). Zmiana ta wynikała z zakończenia działalności jednego schroniska,

²⁷ Rejestr mieszkań treningowych i wspomaganych Wojewody Pomorskiego, aktualna wersja dostępna na stronie internetowej Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku: <https://uwgdansk.bip.gov.pl/rejestry-wps/rejestr-mieszkan-treningowych-i-wspomaganych.html>.

²⁸ Art. 6 pkt. 8 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.

²⁹ Tamże, art. 48a ust. 1.

³⁰ Tamże, art. 48a ust. 1 i 2a.

drugie natomiast przeformułowało działalność na schronisko z usługami opiekuńczymi, co znajduje odzwierciedlenie w poniższych danych.

Schroniska z usługami opiekuńczymi dedykowane są osobom w kryzysie bezdomności, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, jednak nie wymagają opieki całodobowej (w tym ZOL lub ZPO)³¹. W ujęciu rok do roku przybyło 1 schronisko z usługami opiekuńczymi oraz 28 miejsc.

Tabela 7. Placówki dla osób w kryzysie bezdomności w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
liczba placówek ogółem	50	49	48	-1	-2,0%
liczba miejsc ogółem	2 045	1 998	1 931	-67	-3,4%
ogrzewalnie	8	8	7	-1	-12,5%
liczba miejsc	181	181	164	-17	-9,4%
noclegownie	11	11	11	bz.	bz.
liczba miejsc	270	280	280	bz.	bz.
schroniska	18	19	17	-2	-10,5%
liczba miejsc	1 163	1 009	931	-78	-7,7%
schroniska z usługami opiekuńczymi	13	11	12	1	9,1%
liczba miejsc	431	528	556	28	5,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUW.

W roku oceny niezmiennie działały 2 domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży³², dysponujących 60 miejscami (-2 r/r), z których w ciągu roku skorzystało 109 osób (-2 r/r).

³¹ Tamże, art. 48a ust. 2b.

³² Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 17 stycznia 2022 r. w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (Dz. U. poz. 150).

3. EKONOMIA SPOŁECZNA

Zgodnie z Ustawą z dnia 5 sierpnia 2022 roku o ekonomii społecznej³³, ekonomię społeczną określono jako działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenie usług społecznych, realizowanych jako działalność o charakterze odpłatnym (w tym, w formie działalności gospodarczej oraz pożytku publicznego)³⁴. Wśród podmiotów ekonomii społecznej wymieniono m.in.: spółdzielnie socjalne, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, spółdzielnie pracy oraz organizacje pozarządowe³⁵.

Wspomniana ustawa uregulowała zakres zadań w zakresie ekonomii społecznej przyporządkowując je dwóm poziomom: krajowemu oraz regionalnemu. Na poziomie regionalnym zadania te koordynuje samorząd województwa, przy pomocy regionalnego ośrodka polityki społecznej³⁶.

3.1. Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej – działania ROPS

Wejście w życie nowych przepisów (Ustawy o ekonomii społecznej) wiązało się z koniecznością powołania Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Uchwałą z 21 lutego 2023 r. Zarząd Województwa Pomorskiego określił tryb powołania oraz przyjęcia regulaminu Komitetu.

Zarządzeniem Marszałka Województwa Pomorskiego z 25 kwietnia 2023 r. ustalono skład osobowy Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Składający się z 33 osób Komitet powołano na 3 lata (2023–2025). Członkinie i Członkowie RKRES reprezentują środowisko podmiotów ekonomii społecznej, administracji publicznej, samorządów, pracodawców, naukowców i pełnią swoje funkcje społecznie. Komitet jest organem konsultacyjnym, doradczo-opiniującym i inicjatywnym Samorządu Województwa Pomorskiego, którego celem jest wzmocnienie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie. W 2023 roku zorganizowano 6 posiedzeń komitetu: dwa posiedzenia Pomorskiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (nazwa obowiązująca przed dostosowaniem

³³ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 113).

³⁴ Art. 2 pkt. 1 Ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 113).

³⁵ Tamże, art. 2 pkt. 5.

³⁶ Tamże, art. 54.

przepisów do w/w ustawy) oraz 4 posiedzenia Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Omawiane tematy obejmowały m.in: współpracę w regionie w ramach wdrażania ustawy o ekonomii społecznej, świadczenie usług publicznych przez podmioty ekonomii społecznej, działania w ramach projektów OWES, budowanie marki ekonomii społecznej na Pomorzu.

Uchwałą z 22 czerwca 2023 r. Zarząd Województwa Pomorskiego przyjął „Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej. Pomorska Ekonomia Społeczna 2030”. Dokument podlegał konsultacjom społecznym (z RKRES, Pomorską Radą Działalności Pożytku Publicznego, Gdańską Radą ds. Seniorów oraz podmiotami ekonomii społecznej z regionu), a jego głównym celem jest uczynienie ekonomii społecznej powszechnym oraz skutecznym narzędziem aktywnej polityki społecznej i gospodarczej na Pomorzu. Dokument zawiera aktualną diagnozę sytuacji społecznej oraz gospodarczej regionu, a także identyfikuje główne wyzwania, kierunki, priorytety, przed którymi stoi sektor ekonomii społecznej. Ważnym elementem Programu jest nowy podział województwa na subregiony, z obsługą pięciu akredytowanych ośrodków wsparcia ekonomii społecznej. Różnica względem poprzedniego podziału dotyczy rozdzielenia subregionu metropolitalnego na część północną i południową.

Koordinację rozwoju ekonomii społecznej w roku oceny ROPS realizował w ramach dwóch projektów: do końca października był to projekt pn. „Pomorski system przedsiębiorczości społecznej: koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie pomorskim na lata 2019-2022”, a w pozostałych miesiącach roku w ramach jednego z zadań projekt „Włączamy Pomorskie!”³⁷.

3.2. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej

W roku oceny zorganizowano 2 dwudniowe spotkania „Pomorskie Forum Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej” podczas których Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej podsumowały swoje dotychczasowe działania, zapoznały się z wytycznymi na temat konkursu na prowadzenie OWES w województwie pomorskim w ramach kolejnej perspektywy finansowej 2021-2027 oraz dobrymi praktykami w zakresie systemu wsparcia rozwoju ekonomii społecznej.

³⁷ Więcej o projektach w rozdziale 12.

W 2023 roku w województwie pomorskim funkcjonowały cztery ośrodki wsparcia ekonomii społecznej:

- w subregionie metropolitalnym – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej „Dobra Robota” prowadzony przez partnerstwo sześciu podmiotów (liderem projektu było Stowarzyszenie Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot),
- w subregionie słupskim – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej prowadzony przez Centrum Inicjatyw Obywatelskich w Słupsku,
- w subregionie południowym – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej prowadzony przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno,
- w subregionie nadwiślańskim – Nadwiślański Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej prowadzony przez Regionalne Towarzystwo Inwestycyjne w Dzierzgoniu.

Katalog usług OWES zawierał przede wszystkim: usługi prawne, marketingowe oraz księgowość. Prowadzone były również doradztwo formalno-prawne, zawodowe, psychologiczne, biznesowe, personalne i inne. Ofertę OWES uzupełniały specjalistyczne szkolenia adresowane do organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych, grup nieformalnych, osób indywidualnych oraz jednostek samorządu terytorialnego.

3.3. Centra integracji społecznej

Celem działalności centrum integracji społecznej jest reintegracja społeczna i zawodowa. Reintegracja ta jest realizowana poprzez kształtowanie umiejętności niezbędnych do pełnienia ról społecznych, przygotowanie zawodowe, tj. przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji, naukę samodzielności życiowej, w tym poprzez aktywność na rynku pracy oraz racjonalnego gospodarowania budżetem domowym³⁸.

W 2023 roku w województwie funkcjonowały 23 centra integracji społecznej – wzrost o 1 względem 2022 roku za sprawą otwarcia CIS w Kręgu (powiat starogardzki).

³⁸ Art. 3 Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2241).

Zajęcia w CIS w roku oceny rozpoczęło 24,2% mniej osób niż w roku poprzedzającym. We wszystkich grupach osób wystąpiły spadki, a największy (-58,1,0%) wśród osób w kryzysie bezdomności. Druga w kolejności była grupa osób długotrwale bezrobotnych z odpływem na poziomie 42,8%.

Tabela 8. Struktura osób rozpoczynających zajęcia CIS w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
ogółem	722	1 034	784	-250	-24,2%
osoby w kryzysie bezdomności	30	31	13	-18	-58,1%
osoby uzależnione od alkoholu	97	105	71	-34	-32,4%
osoby uzależnione od narkotyków lub innych środków odurzających	22	18	17	-1	-5,6%
osoby chore psychicznie	28	31	28	-3	-9,7%
osoby długotrwale bezrobotne	211	278	159	-119	-42,8%
osoby zwalniane z zakładów karnych mające trudności w integracji ze środowiskiem	17	16	12	-4	-25,0%
uchodźcy realizujący indywidualny program integracji	0	61	49	-12	-19,7%
osoby z niepełnosprawnością	152	163	135	-28	-17,2%
inne	167	375	306	-69	-18,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań CIS.

Choć uczestnictwo w CIS rozpoczęło mniej osób, to w przypadku osób kończących uczestnictwo mieliśmy do czynienia z tendencją przeciwną – wzrostem na poziomie 27,9%. Analizując jednak wewnętrzną strukturę osób uczestniczących ze względu na ich charakterystykę, należy wskazać wystąpienie obu tendencji (rosnącej i malejącej). Najwyższa dynamika wzrostu dotyczyła grupy osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających (+142,9%), a najwyższy spadek wśród osób w kryzysie bezdomności (-57,1%).

Tabela 9. Struktura osób kończących zajęcia w CIS w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
ogółem	553	660	844	184	27,9%
osoby w kryzysie bezdomności	17	28	12	-16	-57,1%
osoby uzależnione od alkoholu	76	50	55	5	10,0%
osoby uzależnione od narkotyków lub innych środków odurzających	13	7	17	10	142,9%
osoby chore psychicznie	15	24	27	3	12,5%
osoby długotrwale bezrobotne	151	127	155	28	22,0%
osoby zwalniane z zakładów karnych mające trudności w integracji ze środowiskiem	6	15	10	-5	-33,3%

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
uchodźcy realizujący indywidualny program integracji	0	28	66	38	135,7%
osoby z niepełnosprawnością	113	118	145	27	22,9%
inne	159	244	351	107	43,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań CIS.

252 osoby kończące zajęcia CIS podjęło zatrudnienie u pracodawcy bez zatrudnienia wspieranego (+38 r/r), 2 osoby podjęły się prowadzenia własnej działalności gospodarczej (+1), 14 skierowano na staż (+13), a 16 nabyło prawa do świadczeń emerytalnych lub rentowych (+8).

3.4. Kluby integracji społecznej

Kluby integracji społecznej mogą prowadzić: gminy, organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne oraz prowadzące działalność pożytku publicznego osoby prawne i jednostki działające na podstawie przepisów dotyczących związków wyznaniowych, prowadzące reintegrację zawodową i społeczną. KIS prowadzi działania pomocowe, m.in. w zakresie znalezienia zatrudnienia, organizacji prac społecznie użytecznych, robót publicznych czy staży³⁹. Uczestnictwo w klubie jest dobrowolne, jednak wymaga zawarcia kontraktu socjalnego. Okres udziału ustalany jest indywidualnie.

W roku oceny na terenie województwa działało 14 klubów integracji społecznej (o 1 więcej niż w 2022 roku), a liczba osób rozpoczynających zajęcia wyniosła 256 (-49; -16,1% r/r). Najliczniejszą grupę (31,6%) stanowiły osoby długotrwale bezrobotne i to w tej grupie odnotowano największy wzrost w ujęciu rok do roku. Największy odpływ osób rozpoczynających zajęcia w roku 2023 w stosunku do roku 2022 wystąpił w grupie osób z niepełnosprawnością (-60; -58,8%).

Tabela 10. Struktura osób rozpoczynających zajęcia KIS w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r
ogółem	277	305	256	-49
osoby z niepełnosprawnością	49	102	42	-60
osoby chore psychiczne	32	70	48	-22
uchodźcy realizujący indywidualny program integracji	0	35	27	-8
osoby długotrwale bezrobotne	52	34	81	47
osoby uzależnione od alkoholu	21	17	4	-13

³⁹ Art. 18 Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2241).

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r
osoby w kryzysie bezdomności	2	9	3	-6
osoby bierne zawodowo	1	6	4	-2
rodzice samotnie wychowujący dzieci	nd.	5	7	2
osoby niezaradne w prowadzeniu gospodarstwa domowego i opiece nad dziećmi	21	nd.	nd.	nd.
osoby uzależnione od narkotyków	4	4	1	-3
osoby zwolnione z zakładu karnego	5	4	4	bz.
osoby niepracujące, niezarejestrowane w PUP	6	4	5	1
osoby niepracujące, zarejestrowane w PUP	3	2	1	-1

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań KIS.

W 2023 roku 147 osób ukończyło zajęcia w KIS (nieco ponad ¼ mniej niż przed rokiem), a najliczniejsza wśród tych osób była grupa długotrwale bezrobotnych. Najwięcej osób kończących zajęcia ubyło w porównaniu z 2022 rokiem w grupach osób z niepełnosprawnością oraz chorych psychicznie (po 29 osób).

Tabela 11. Struktura osób kończących zajęcia KIS w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2022	r/r
ogółem	261	201	147	-54
osoby z niepełnosprawnością	64	52	23	-29
osoby chore psychicznie	17	33	4	-29
uchodźcy realizujący indywidualny program integracji	0	9	26	17
osoby długotrwale bezrobotne	26	18	52	34
osoby uzależnione od alkoholu	23	12	2	-10
osoby w kryzysie bezdomności	8	3	4	1
osoby bierne zawodowo	0	0	1	1
rodzice samotnie wychowujący dzieci	nd.	2	2	bz.
osoby niezaradne w prowadzeniu gospodarstwa domowego i opiece nad dziećmi	21	nd.	nd.	nd.
osoby uzależnione od narkotyków	4	4	1	-3
osoby zwolnione z zakładu karnego	4	4	2	-2
osoby niepracujące, niezarejestrowane w PUP	5	4	5	1
osoby niepracujące, zarejestrowane w PUP	3	2	1	-1

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań KIS.

Zarówno wśród osób rozpoczynających, jak i kończących zajęcia KIS ponad połowę stanowiły kobiety (odpowiednio: 62,5%, 61,2%). Szkoleniami zawodowymi objęto 104

osoby (56 mniej niż przed rokiem), doradztwem i szkoleniami w zakresie prowadzenia własnej działalności gospodarczej 82 osoby (40 mniej), a doradztwem w zakresie prowadzenia spółdzielni socjalnej 52 osoby (71 mniej). Po zakończeniu uczestnictwa w klubie 3 osoby podjęły zatrudnienie u pracodawcy (-28 r/r), a 14 podjęło terapię lub leczenie (+11).

W pomorskich KIS w 2023 roku zatrudniano 42 osoby, z czego 45,2% stanowili pracownicy socjalni. Pracę KIS wspierało 13 wolontariuszy świadczących usługi na podstawie porozumień o współpracy.

3.5. Warsztaty terapii zajęciowej

Warsztaty terapii zajęciowej zalicza się do podstawowych form aktywności wspomagających proces rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami. W tym celu WTZ podejmuje działania na rzecz wymienionych osób w celu nabycia lub przywrócenia umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia, m.in. poprzez rozwijanie umiejętności wykonywania czynności dnia codziennego, oraz umiejętności zawodowych. Praca terapeutyczna oparta jest o indywidualny program rehabilitacji, podlegający ocenie okresowej dokonywanej przez radę programową WTZ nie rzadziej niż raz na trzy lata⁴⁰.

Od lat liczba funkcjonujących warsztatów pozostaje na niezmiennym poziomie – jest ich 19 i funkcjonują w każdym powiecie z wyjątkiem Sopotu. W roku oceny uczestnikami WTZ było 1840 osób (-5 r/r). Jednocześnie, w analizowanym okresie liczba kadry wzrosła o 4,8%, a koszt prowadzenia i utrzymania w roku o 12,7%.

Tabela 12. Wybrane dane dotyczące WTZ w latach 2021-2023

wskaznik	2021	2022	2023	r/r	%
uczestnicy	1 835	1 845	1 840	-5	-0,3%
kadra	652	663	695	32	4,8%
roczny koszt prowadzenia i utrzymania [zł]	40 879 520	48 051 322	54 149 178	6 097 856	12,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

⁴⁰ Art. 10 i 10a Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 44).

3.6. Zakłady aktywności zawodowej

Zakłady aktywności zawodowej są wyodrębnionymi organizacyjnie i finansowo jednostkami utworzonymi przez gminę, powiat, fundację, stowarzyszenie lub inną organizację społeczną, w celu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnością. Jednym z warunków, które należy spełnić, jest osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnością, w szczególności skierowanych do pracy przez powiatowe urzędy pracy na poziomie minimum 70%⁴¹.

W województwie pomorskim niezmiennie funkcjonują dwa zakłady aktywności zawodowej – w Czarnem oraz w Sztumie, zatrudniające w sumie 156 osób, z czego 76,3% stanowią osoby z niepełnosprawnościami (w roku poprzedzającym ocenę było to kolejno 152 i 77,8%).

Tabela 13. Zatrudnienie w zakładach aktywności zawodowej w latach 2021-2023

stopień i rodzaj niepełnosprawności	2021	2022	2023	r/r	%
lekki ogółem, w tym:	1	1	1	bz.	bz.
schorzenia szczególne	0	0	0	bz.	bz.
niewidomi	0	0	0	bz.	bz.
umiarkowany ogółem, w tym:	53	56	55	-1	-1,8%
schorzenia szczególne	53	51	51	bz.	bz.
niewidomi	0	1	0	-1	-100,0%
znaczny ogółem, w tym:	61	61	63	2	3,3%
schorzenia szczególne	20	25	24	-1	-4,0%
niewidomi	12	10	10	bz.	bz.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań ZAZ; Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Struktura zatrudnienia w pomorskich ZAZ nie uległa istotnym zmianom w ujęciu rok do roku. Liczba osób legitymujących się umiarkowanym stopniem niepełnosprawności zmniejszyła się o 1 (-1,8%) z powodu odpływu 1 osoby niewidomej. W grupie osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności nastąpił wzrost o 2 (3,3%), a jednocześnie w grupie tej ubyła 1 osoba ze schorzeniami szczególnymi (-4,0%).

⁴¹ Tamże, art. 29.

3.7. Przedsiębiorstwa społeczne

Status przedsiębiorstwa społecznego może posiadać podmiot ekonomii społecznej lub jednostka tworząca ten podmiot, jeśli prowadzi działalność pożytku publicznego, działalność gospodarczą lub inną działalność o charakterze odpłatnym, a jednocześnie nie podlega kontroli Skarbu Państwa, JST czy państwowej/samorządowej osobie prawnej⁴². Podmiot ten musi prowadzić działalność na rzecz rozwoju lokalnego poprzez reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub realizację usług społecznych⁴³. PS musi zatrudniać co najmniej 3 osoby na podstawie umowy o pracę (w tym spółdzielczej) w minimalnym wymiarze ½ etatu każda oraz posiadać organ konsultacyjno-doradczy. W odniesieniu do wspomnianego warunku zatrudnienia, przedsiębiorstwo społeczne prowadzące działalność reintegracyjną, co najmniej 30% muszą stanowić osoby zagrożone wykluczeniem społecznym⁴⁴.

Status przedsiębiorstwa społecznego nadaje wojewoda w drodze decyzji⁴⁵, a podmioty te są zobowiązane do przekazania mu rocznego sprawozdania w terminie do 31 marca⁴⁶. Aktualny wykaz przedsiębiorstw społecznych w formie elektronicznej prowadzi minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego⁴⁷.

Zgodnie z danymi wspomnianego rejestru, na dzień 31 grudnia 2023 r. w województwie pomorskim funkcjonowało 55 przedsiębiorstw społecznych. Rok wcześniej lista ta obejmowała 8 podmiotów, jednak rejestr ten zaczął obowiązywać od dnia wejścia w życie ustawy o ekonomii społecznej, tj. 30 października 2022 r.

Tabela 14. Przedsiębiorstwa społeczne w układzie powiatów [stan na 31.12.2023 r.]

powiat	liczba przedsiębiorstw społecznych
bytowski	0
chojnicki	3
człuchowski	3
Gdańsk	7
gdański	0
Gdynia	1

⁴² Art. 3 Ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 113).

⁴³ Tamże, art. 4.

⁴⁴ Tamże, art. 5 ust. 1–2 oraz art. 7 ust. 1.

⁴⁵ Tamże, art. 12.

⁴⁶ Tamże, art. 10.

⁴⁷ Tamże, art. 19.

powiat	liczba przedsiębiorstw społecznych
kartuski	5
kościerski	1
kwidzyński	3
lęborski	1
malborski	7
nowodworski	0
pucki	2
Słupsk	6
słupski	2
Sopot	3
starogardzki	2
sztumski	8
tczewski	1
wejherowski	0
POMORSKIE	55

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Rejestru Jednostek Pomocy Społecznej.

52 podmioty prowadzą działalność reintegracyjną, a 27 realizuje usługi społeczne. 43,6% podmiotów realizowało oba cele działalności. Przedsiębiorstwa prowadzą działalność w następującym zakresie: opieka zdrowotna i pomoc społeczna (13), przetwórstwo przemysłowe (7), działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (7), działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (7), działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (4), pozostała działalność usługowa (3), handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (3), działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (3), dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją (2), edukacja (2), działalność finansowa i ubezpieczeniowa (1), informacja i komunikacja (1), transport i gospodarka magazynowa (1). Jeden podmiot nie wskazał przedmiotu dominującej działalności.

3.8. Spółdzielnie socjalne

Wśród podmiotów ekonomii społecznej wymienia się spółdzielnie socjalne. Spółdzielnie prowadzą działalność gospodarczą, której celem jest reintegracja społeczna i zawodowa jej członków oraz pracowników⁴⁸.

⁴⁸ Art. 2 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 802).

Według danych Krajowego Rejestru Sądowego, w roku oceny w województwie pomorskim funkcjonowało 60 spółdzielni socjalnych – było ich o 9 mniej niż przed rokiem.

Tabela 15. Liczba spółdzielni socjalnych funkcjonujących w powiatach w latach 2021-2023

powiat	2021	2022	2023	r/r
bytowski	3	3	4	1
chojnicki	9	9	6	-3
człuchowski	8	8	9	1
Gdańsk	6	5	4	-1
gdański	3	3	3	bz.
Gdynia	7	3	2	-1
kartuski	7	7	5	-2
kościerski	0	0	1	1
kwidzyński	1	2	0	-2
łęborski	0	0	0	bz.
malborski	0	0	1	1
nowodworski	2	2	1	-1
pucki	3	3	2	-1
Słupsk	4	3	4	1
słupski	6	6	6	bz.
Sopot	4	4	4	bz.
starogardzki	0	0	0	bz.
sztumski	4	4	4	bz.
tczewski	3	3	3	bz.
wejherowski	2	4	1	-3
POMORSKIE	72	69	60	-9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Rejestru Sądowego; wyszukiwarka-krs.ms.gov.pl.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej, w roku oceny funkcjonowały 22 spółdzielnie socjalne, dla których założycielem lub członkiem była jednostka samorządu terytorialnego (+1; +4,8%). Znacznie, bo o 59,1% wzrosło zatrudnienie w tych podmiotach, jednak jednocześnie zmniejszyła się liczba osób z niepełnosprawnością, osób pozostających bez zatrudnienia oraz osób usamodzielnianych, stanowiących tę kadre (-4,3%).

Tabela 16. Wybrane dane dotyczące spółdzielni socjalnych dla których założycielem lub członkiem jest JST w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
spółdzielnie socjalne	16	21	22	1	4,8%
zatrudnienie (stan na 31.12)	165	220	350	130	59,1%

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
w tym OzN, osoby pozostające bez zatrudnienia oraz osoby usamodzielniane (stan na 31.12)	109	161	154	-7	-4,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

4. OSOBY W WIEKU SENIORALNYM

Choć wartość przyrostu naturalnego w 2023 roku uległa poprawie, sytuacja demograficzna wciąż należy do trudnych i jest jednym z największych wyzwań polityki społecznej w regionie, a jej skutki będą z roku na rok coraz silniej odczuwalne. 24,1% ludności Pomorza stanowiły osoby w wieku 60 i więcej lat⁴⁹. Rosnąca mediana wieku kobiet i mężczyzn sygnalizuje rosnące potrzeby w zakresie zapewniania usług społecznych i zdrowotnych. Co więcej, rokrocznie rośnie współczynnik obciążenia demograficznego (stosunek liczby osób w wieku 0-14 lat oraz 65 i więcej lat do liczby osób w wieku 15-64 lata) – w 2020 roku wynosił 26,1, w 2021 26,8, a w 2022 było to 27,7⁵⁰. Współczynnik feminizacji w grupie ludności 60+ wyniósł w 2022 roku 134⁵¹.

Osoby w wieku senioralnym cechuje relatywnie wysoki poziom aktywności zawodowej. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 60-89 lat w 2022 roku wyniósł 16,3, natomiast 8,6% osób posiadających uprawnienia emerytalne (w wieku 60 i więcej lat) pracowało i wykonywało umowy cywilnoprawne⁵². Osoby te są zatem istotną grupą na rynku pracy, której aktywność należy odpowiednio wspierać.

Uwagę zwraca wartość wskaźnika przeciętnego dalszego trwania życia w zdrowiu osób w wieku 60 lat, który w 2022 roku dla kobiet wyniósł 11,3, a dla mężczyzn 10,0 lat⁵³. Biorąc pod uwagę, że dalsze trwanie życia osób w wieku 60 lat w tożsamym roku określono na 23,5 dla kobiet oraz 18,8 dla mężczyzn⁵⁴, oznacza to, że przeciętny okres życia z problemami zdrowotnymi wynosi dla kobiet 12,2 lata oraz 8,8 lat dla mężczyzn. W okresie tym potrzeby osób w wieku senioralnym dotyczące świadczenia usług społecznych i zdrowotnych będą znaczne.

⁴⁹ Sytuacja osób starszych w Polsce w 2022 r., Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Warszawa, Białystok 2023, s. 14.

⁵⁰ Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

⁵¹ Sytuacja osób starszych w Polsce w 2022 r., Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Warszawa, Białystok 2023, s. 18.

⁵² Tamże, s. 26, 28.

⁵³ Tamże, s. 20.

⁵⁴ Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

4.1. Działania Samorządu Województwa Pomorskiego na rzecz osób w wieku senioralnym

W roku oceny Samorząd Województwa Pomorskiego podejmował szereg działań dedykowanych osobom w wieku senioralnym. Organizacjom pozarządowym oraz grupom nieformalnym umożliwiono aplikowanie o środki finansowe na realizację działań pożytku publicznego w obszarze działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym w ramach konkursu „Upowszechnianie i promowanie polityki senioralnej oraz działalności seniorów”. W 2023 r. dofinansowano 23 takie oferty na łączną kwotę 350 tys. zł. Zarząd Województwa Pomorskiego postanowił uznać celowość realizacji zadania publicznego pod nazwą: „Ruch to zdrowie”, dofinansować kwotą 10 tys. złotych i zlecić jego wykonanie Polskiemu Związkowi Emerytów, Rencistów i Inwalidów Zarząd Główny w Warszawie – Oddział Okręgowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów z siedzibą w Gdańsku.

20 jednostkom samorządu terytorialnego udzielono dotacji celowej na dofinansowanie zadań własnych gminy wskazanych przez Gminną Radę Seniorów utworzonej przez Radę Gminy. Sumaryczna kwota zrealizowanych zadań wyniosła 171 445 zł.

Po raz szósty zorganizowano Konkurs o nagrodę Marszałka Województwa Pomorskiego „Pomorskie dla Seniorów”, w którym wyróżnia się Seniorów, Pracodawców, a także osoby podejmujące szczególnie wartościowe i skuteczne inicjatywy na rzecz seniorów. W 2023 roku wyróżniono 27 laureatów w trzech kategoriach – 1) Zwyczajny – Niezwyczajny Senior / Zwyczajna – Niezwyczajna Seniorka, 2) Pracodawca Przyjazny Seniorom, 3) Przyjaciół/Przyjaciółka Seniorów. Laureatów i laureatki uhonorowano podczas powiatowych uroczystości na rzecz seniorów.

Działalność osób w wieku senioralnym i politykę senioralną promowano podczas Festiwalu Pracy i Aktywności Seniorów, który odbył się 13 października w AmberExpo. W obszarze działań informacyjno-edukacyjnych oraz wspierających partycypację społeczno-obywatelską osób starszych podjęto także inne działania:

- wydano 1 edycję specjalnego dodatku Informator dla Seniorów „Zawsze Senior” (emisja 13 października),

- wydano zaktualizowaną wersję Poradnika dla Seniora: Prawo (nakład 1 tys. egzemplarzy),
- zorganizowano trzy Konferencje Informacyjno-Edukacyjne dla Seniorów z Pomorza: „Seniorze, czy znasz swoje prawa?” (17 marca), „Seniorze, czy chcesz żyć długo w dobrym zdrowiu?” (18 maja), „Seniorze, czy chcesz usprawnić działanie swojej organizacji? Poznaj zasady i zdobądź umiejętności, które Twoją skuteczność wyniosą na wyższy poziom” (30 sierpnia),
- zorganizowano Konferencję Regionalnej Pomorskiej Delegatury Obywatelskiego Parlamentu Seniorów (18 października),
- zorganizowano spotkanie Pomorskiego Forum Uniwersytetów Trzeciego Wieku (20 listopada),
- zorganizowano X Forum Rad Seniorów (6 czerwca).

Pomorska Rada ds. Polityki Senioralnej spotkała się pięć razy. 25 września Sejmik Województwa Pomorskiego utworzył Pomorską Wojewódzką Radę Seniorów, która zastąpiła działającą dotychczas Pomorską Radę ds. Polityki Senioralnej co wynikało z konieczności dostosowania statutów rad do obowiązujących przepisów.

4.2. Uniwersytety trzeciego wieku

Wśród zadań własnych gminy wymienia się działalność w zakresie edukacji publicznej oraz polityki senioralnej⁵⁵. Uniwersytety trzeciego wieku są jednostkami działającymi przede wszystkim na rzecz seniorów w zakresie edukacji, integracji oraz ich integracji. W 2023 roku liczba UTW wyniosła 47 i była o 2 niższa niż w roku poprzedzającym ocenę.

Tabela 17. Liczba uniwersytetów trzeciego wieku w powiatach województwa pomorskiego w latach 2021-2023

powiat	2021	2022	2023	r/r
bytowski	1	1	1	bz.
chojnicki	2	2	2	bz.
człuchowski	1	1	1	bz.

⁵⁵ Art. 7 pkt. 8 i 16a Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 609).

powiat	2021	2022	2023	r/r
Gdańsk	11	10	10	bz.
gdański	2	4	2	-2
Gdynia	5	3	3	bz.
kartuski	3	3	3	bz.
kościerski	0	0	0	bz.
kwidzyński	0	0	1	1
łęborski	3	2	2	bz.
malborski	2	2	2	bz.
nowodworski	1	1	1	bz.
pucki	2	3	3	bz.
Słupsk	2	2	1	-1
słupski	3	3	3	bz.
Sopot	2	2	2	bz.
starogardzki	2	2	2	bz.
sztumski	1	1	1	bz.
tczewski	3	3	3	bz.
wejherowski	3	4	4	bz.
POMORSKIE	49	49	47	-2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ROPS.

Odwrotną tendencję można zaobserwować w przypadku liczby słuchaczy uniwersytetów trzeciego wieku. W analizowanym okresie ich liczba zwiększyła się o 773 osoby, osiągając wartość 11,0 tys. Najwięcej słuchaczy w tym okresie przybyło w Gdańsku (+312; +14,8%), natomiast największy ubytek odnotowano w powiecie słupskim (-55; -15,3%).

Tabela 18. Liczba słuchaczy uniwersytetów trzeciego wieku w powiatach województwa pomorskiego w latach 2021-2023

powiat	2021	2022	2023	r/r
bytowski	50	50	50	bz.
chojnicki	222	262	315	53
człuchowski	100	100	100	bz.
Gdańsk	2 070	2 106	2 418	312
gdański	319	445	549	104
Gdynia	1 760	2 832	2 910	78
kartuski	165	430	430	bz.
kościerski	0	0	0	bz.
kwidzyński	0	150	150	bz.
łęborski	165	133	140	7
malborski	352	398	406	8
nowodworski	72	63	72	9
pucki	58	123	166	43
Słupsk	0	301	300	-1

powiat	2021	2022	2023	r/r
słupski	323	360	305	-55
Sopot	634	898	869	-29
starogardzki	80	283	290	7
sztumski	100	98	100	2
tczewski	529	514	538	24
wejherowski	567	707	918	211
POMORSKIE	7 566	10 253	11 026	773

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ROPS.

4.3. Rady seniorów

Zadaniem gminy jest sprzyjanie solidarności międzypokoleniowej oraz tworzenie warunków do pobudzania aktywności obywatelskiej osób starszych w społeczności lokalnej. Jednym ze sposobów realizacji tego zapisu jest tworzenie gminnych rad seniorów – z własnej inicjatywy lub na wniosek zainteresowanych środowisk. Rada składa się z przedstawicieli osób starszych oraz przedstawicieli podmiotów działających na rzecz tych osób i ma charakter doradczy, konsultacyjny i inicjatywny⁵⁶.

W roku oceny działało 50 gminnych rad seniorów, co oznacza wzrost o 5 rad względem stanu z końca roku poprzedzającego ocenę. Za sprawą powstawania kolejnych rad, z roku na rok rośnie wskaźnik nasycenia na poziomie województwa – w analizowanym okresie z 36,6% w 2022 roku do 40,7% w roku 2023.

Tabela 19. Gminne rady seniorów według stanu na koniec 2023 r. w układzie powiatów

powiat	liczba gminnych rad seniorów
bytowski	8
chojnicki	2
człuchowski	3
Gdańsk	1
gdański	3
Gdynia	1
kartuski	0
kościerski	3
kwidzyński	1
łęborski	2
malborski	2
nowodworski	3

⁵⁶ Art. 5c Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 609).

powiat	liczba gminnych rad seniorów
pucki	1
Słupsk	1
słupski	10
Sopot	1
starogardzki	2
sztumski	1
tczewski	2
wejherowski	3
POMORSKIE	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ROPS.

4.4. Dzielne Domy i Kluby Senior+

Skierowany do jednostek samorządu terytorialnego program wieloletni „Senior+” realizowany jest przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej od 2017 roku. Strategicznym celem programu jest zwiększenie aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym poprzez dofinansowanie rozbudowy infrastruktury ośrodków wsparcia w środowisku lokalnym. Na poziomie operacyjnym ma zapewniać osobom nieaktywnym zawodowo w wieku 60 i więcej lat wsparcie w formie organizowania czasu wolnego, w tym kinezyterapię, ofertę opiekuńczą, a także działalność samopomocową i na rzecz środowiska lokalnego⁵⁷.

Dzienny Dom Senior+ jest rodzajem dziennego domu pomocy, który powstaje w oparciu o wspomniany program rządowym „Senior+”. Dzienny Dom funkcjonuje w minimum 8-godzinny systemie, od poniedziałku do piątku, w wymiarze 40 godzin tygodniowo. Dzielne Domy Senior+ oferują usługi socjalne (w tym gorący posiłek), edukacyjne, kulturalno-oświatowe, sportowo-rekreacyjne, fizjoterapeutyczne (kinezyterapia), aktywizacji społecznej oraz terapię zajęciową.

W roku oceny w województwie pomorskim funkcjonowało 17 Dzielnych Domów Senior+, które dysponowały w sumie 357 miejscami. W stosunku do roku poprzedzającego ocenę nie nastąpiły żadne zmiany.

Tabela 20. Dzielne Domy Senior+ w roku 2023

powiat	gmina	liczba domów	liczba miejsc
bytowski	Bytów	1	15
bytowski	Tuchomie	1	15

⁵⁷ Uchwała nr 191 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Senior+” na lata 2021-2025 (M.P. z 2021 r. poz. 10).

powiat	gmina	liczba domów	liczba miejsc
chojnicki	Czersk	1	20
kościerski	Kościerzyna	1	15
kościerski	Stara Kiszewa	1	15
kwidzyński	Kwidzyn	1	25
kwidzyński	Ryjewo	1	30
pucki	Puck	1	20
starogardzki	Skarszewy	1	30
starogardzki	Starogard Gdański	1	30
sztumski	Dzierzgoń	1	25
tczewski	Pelplin	2	30
tczewski	Gniew	1	20
	Gdańsk	2	45
	Gdynia	1	22
	SUMA	17	357

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wykazu otwartych placówek Senior+; senior.gov.pl.

Klub Senior+ jest klubem samopomocy w rozumieniu Ustawy o pomocy społecznej, utworzonym w ramach rządowego programu „Senior+”. Ich celem jest motywowanie seniorów do działań samopomocowych i wolontarystycznych na rzecz innych. Klub działa przez co najmniej 20 godzin w tygodniu. W 2023 roku funkcjonowało 45 Klubów Senior +, dysponujących 31 miejscami. Tak samo, jak w przypadku Dziennych Domów Senior+, liczba klubów i miejsc nie zmieniła się w stosunku do roku 2022 r.

Tabela 21. Kluby Senior+ w roku 2023

powiat	gmina	liczba klubów	liczba miejsc
bytowski	Czarna Dąbrówka	1	40
bytowski	Tuchomie	2	30
bytowski	Parchowo	1	16
chojnicki	Chojnice	1	18
człuchowski	Koczała	1	20
człuchowski	Rzecenica	1	15
człuchowski	Człuchów	2	30
człuchowski	Przechlewo	1	35
człuchowski	Czarne	1	15
gdański	Kolbudy	2	35
gdański	Przywidz	1	20
gdański	Cedry Wielkie	1	30
kartuski	Chmielno	1	15
kartuski	Kartuzy	1	30
kościerski	Stara Kiszewa	1	15

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa pomorskiego za rok 2023

powiat	gmina	liczba klubów	liczba miejsc
kwidzyński	Sadlinki	1	30
kwidzyński	Prabuty	1	30
łęborski	Wicko	1	15
malborski	Miłoradz	1	40
nowodworski	Nowy Dwór Gdański	1	20
pucki	Puck	1	10
słupski	Słupsk	2	44
słupski	Smołdzino	3	40
słupski	Damnica	1	15
starogardzki	Skarszewy	1	20
starogardzki	Starogard Gdański	1	18
sztumski	Dzierzgoń	2	40
sztumski	Sztum	1	30
sztumski	Mikołajki Pomorskie	1	20
tczewski	Pelplin	2	30
tczewski	Tczew	1	30
tczewski	Gniew	1	15
tczewski	Morzeszczyn	1	20
wejherowski	Linia	1	15
wejherowski	Reda	1	15
wejherowski	Rumia	1	30
	Gdynia	1	40
	SUMA	45	931

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wykazu otwartych placówek Senior+; senior.gov.pl.

5. RÓWNE TRAKTOWANIE

5.1. Kobiety

Pomorski Zespół do spraw Kobiet został powołany Uchwałą nr 614/261/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z 24 czerwca 2021 r. jako organ doradczo-konsultacyjny działający przy Zarządzie Województwa Pomorskiego. Do zadań Zespołu należy m.in. podnoszenie świadomości dotyczącej równego traktowania w zakresie pracy, płacy i awansu zawodowego kobiet, a także monitorowanie i analizowanie potrzeb związanych z wyrównywaniem szans zawodowych i ekonomicznych kobiet.

W 2023 roku Zespół przygotował sześć stanowisk, które przedstawiono Zarządowi Województwa Pomorskiego:

- w sprawie rekomendacji stworzenia w województwie pomorskim regionalnej bazy danych o zdrowiu Pomorzan i Pomorzanek (styczeń 2023);
- w sprawie promowania działań zmierzających do zwiększenia udziału kobiet na funkcjach decyzyjnych w biznesie, rozumianych jako członkostwo w zarządach i radach nadzorczych spółek prawa handlowego (dalej: stanowiska decyzyjne) (marzec 2023);
- w sprawie przekazania Zarządowi Województwa Pomorskiego wyników ankiet przeprowadzonych w samorządach, firmach i NGO, których celem było sporządzenie Mapy aktywności w zakresie równości płci w województwie pomorskim (maj 2023);
- w sprawie przekazania Zarządowi Województwa Pomorskiego spisu spraw i obszarów o istotnym znaczeniu dla kobiet i równości kobiet i mężczyzn (maj 2023);
- w sprawie eliminacji wykluczenia menstruacyjnego (czerwiec 2023);
- w sprawie problemu niealimentacji (sierpień 2023).

Zespół przygotował także opracowanie dotyczące udziału kobiet i mężczyzn we władzach spółek. 22 września 2023 r. odbyła się konferencja pn.: „#KobieTYtoSIŁA”, podczas której poruszono tematy aktywności społeczno-politycznej kobiet oraz zjawiska niealimentacji. W ramach obrad przedstawiono również zestaw rekomendacji dla skutecznej polityki równościowej.

5.2. Integracja imigrantów i imigrantek

W roku oceny SWP kontynuował realizację projektu „EU-BELONG: An Intercultural Approach to Migrant Integration in Europe's Regions⁵⁸”, a także kontynuował i zakończył realizację projektu „Pomorskie z Ukrainą⁵⁹”.

W ramach World Refugee Day zorganizowano Wielokulturowy Piknik Rodzinny, którego celem była integracja migrantów i lokalnej społeczności. W ramach wydarzenia przygotowano wiele atrakcji dla dzieci i dorosłych oraz bogatą część artystyczną. Podczas pikniku odbyła się debata na temat pomocy humanitarnej, w której uczestniczyli przedstawiciele sektora społecznego. Zapewniono także konsultacje z prawnikiem i doradcą obywatelskim (prawo ukraińskie i polskie, w tym legalizacja pobytu i zatrudnienia) w językach: polskim, ukraińskim, rosyjskim, angielskim i hiszpańskim oraz konsultacje psychologiczne w językach: polskim, ukraińskim, rosyjskim oraz angielskim. Wydarzenie zorganizowano przy współpracy z licznymi pomorskimi organizacjami pozarządowymi, w tym międzynarodowymi.

8 grudnia odbyła się II ogólnopolska konferencja dotycząca polityki migracyjnej, która obradowała pt. „Pomiędzy przymusem a wolnością migracji”. W pierwszym panelu dyskutowano o doświadczeniach i wyzwaniach dla miast i regionów w państwie transformującym się z emigracyjnego w migracyjne. Panel drugi zatytułowany „#KobieTYtoSIŁA – kobiety wymiar migracji” dotyczył kobiecego wymiaru migracji, a zaproszone prelegentki podzieliły się swoimi doświadczeniami związanymi z życiem w Polsce. W trzecim panelu przedstawiono informacje o postępach w realizacji projektu EU-BELONG oraz o planie strategicznym dotyczącym integracji migrantów w województwie pomorskim.

Zespół Zadaniowy ds. regionalnej polityki migracyjnej w 2023 roku spotkał się cztery razy, a z uwagi na wygaśnięcie jego kadencji, 24 października Uchwałą Zarządu Województwa Pomorskiego powołano Pomorską Radę do spraw regionalnej polityki migracyjnej, która do końca roku spotkała się dwukrotnie.

Rozpoczęto również opracowywanie 3-letniego planu strategicznego integracji migrantów opartego na silnym podejściu międzykulturowym.

⁵⁸ Więcej o projekcie w rozdziale 12.7.

⁵⁹ Więcej o projekcie w rozdziale 12.6.

6. DANE O OSOBACH KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA

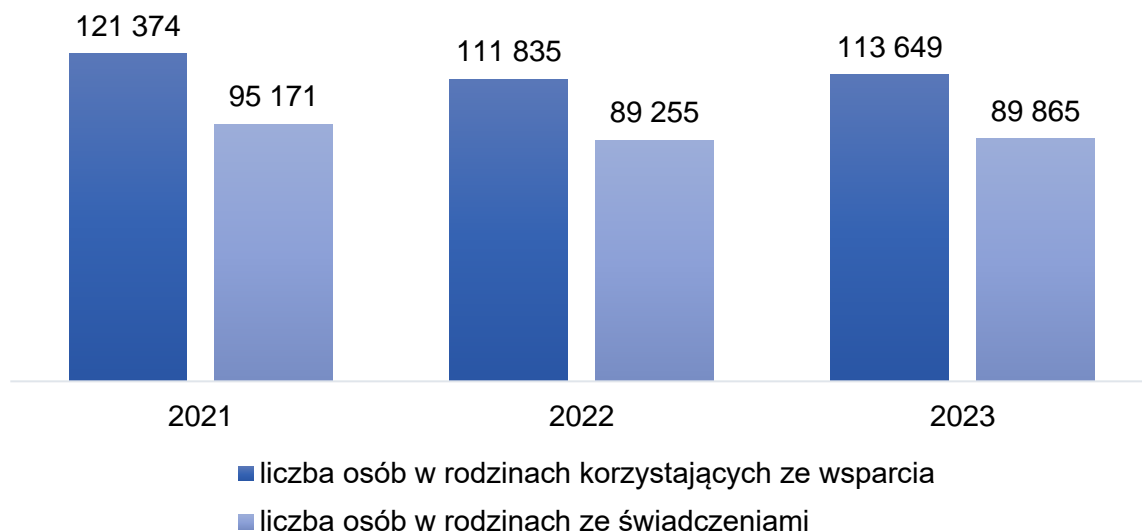
W rozumieniu Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, pomoc społeczna to instytucja polityki społecznej państwa, mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zadaniem pomocy społecznej jest wsparcie w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie życia w warunkach odpowiadających godności człowieka oraz podejmowanie działań w zakresie usamodzielnienia i integracji ze środowiskiem, by zapobiegać konieczności korzystania z pomocy społecznej. Za organizację pomocy społecznej odpowiedzialne są organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując z organizacjami społecznymi, pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi, a także osobami fizycznymi i prawnymi⁶⁰.

Ogólna liczba osób korzystających z pomocy i wsparcia⁶¹ tj. świadczeń pieniężnych, niepieniężnych wyniosła 113,6 tys. W stosunku do roku poprzedzającego ocenę przybyło 1,8 tys. (1,6%) osób korzystających z pomocy i wsparcia. Warto zaznaczyć, że w przypadku tego wskaźnika w województwie pomorskim tendencję wzrostową ostatni raz odnotowano między latami 2012 a 2013 (wówczas wzrost wyniósł 3,1 tys.; 1,4%).

⁶⁰ Art. 2 i 3 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.

⁶¹ Zgodnie z Objasneniami do Oceny zasobów pomocy społecznej z grudnia 2023 roku dane dotyczące korzystających z pomocy i wsparcia dotyczą osób, które uzyskały pomoc i wsparcie w OPS/MOPS/PCPR udzielonej na podstawie ustawy o pomocy społecznej, ustawy o pieczy zastępczej oraz na podstawie innych przepisów, ale wyłącznie, jeśli udzielono jej bezpośrednio w OPS/MOPS/PPR (np. dodatek mieszkaniowy), z wyłączeniem ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Wykres 2. Liczba osób korzystających ze wsparcia i ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2021-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

Tendencja wzrostowa dotyczyła również liczby osób w rodzinach ze świadczeniami. W tym przypadku mieliśmy jednak do czynienia z mniejszym, bo wynoszącym 610 osób (0,7%) wzrostem, osiągając wartość 89,9 tys. W przypadku tej danej ostatni wzrost w województwie także miał miejsce na przełomie lat 2012-2013, przy czym był większy niż ten odnotowany w liczbie osób w rodzinach korzystających ze wsparcia (4,9 tys.; 2,4%).

Niemal niezmienną pozostała liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej – w 2023 roku było ich 43,7 tys., tj. o 68 rodzin (0,2%) więcej niż przed rokiem. Zmiana tego wskaźnika spowodowana była wzrostem w grupie rodzin zamieszkujących miasta, bowiem w grupie rodzin mieszkających na wsi w ujęciu rok do roku odnotowano spadek o 117.

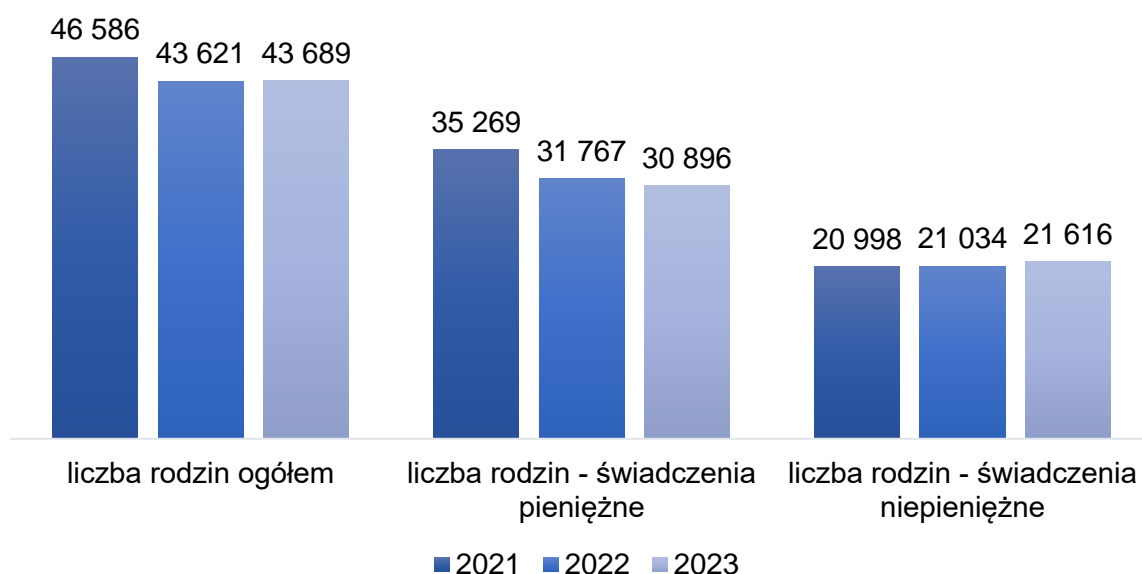
Świadczenia pomocy społecznej dzielą się na dwie kategorie, tj. pieniężne i niepieniężne. Wśród świadczeń pieniężnych wyróżnia się: zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy, zasiłek i pożyczkę na ekonomiczne usamodzielnienie, pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki, świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków

związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd⁶².

Warunkiem uzyskania świadczenia pieniężnego jest spełnienie przez osobę/rodzinę dwóch warunków: spełnienie kryterium dochodowego (od 01.01.2022 jest to 776 zł dla osoby samotnie gospodarującej oraz 600 zł dla osoby w rodzinie)⁶³ oraz wystąpienie co najmniej jednego z powodów uzasadniających udzielenie pomocy społecznej⁶⁴.

W roku oceny świadczeniami tego typu objęto 30,9 tys. rodzin – w stosunku do 2022 roku było ich mniej o 871, tj. 2,7%. 13,1 tys. rodzin z tej grupy to rodziny zamieszkujące wsie, co stanowiło 42,3% rodzin ze świadczeniami pieniężnymi. W roku poprzedzającym ocenę wartości te wyniosły odpowiednio 13,6 tys. i 42,9%, co oznacza spadek o 554 i 0,6 p.p.

Wykres 3. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2021-2023

⁶² Art. 36 ust. 1 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.

⁶³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2021 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. poz. 1296).

⁶⁴ Powody te wskazano w art. 7 pkt. 2-15 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm. i należą do nich: sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc domowa, potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, trudności w integracji cudzoziemców, trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizm lub narkomania, zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowej, klęska żywiołowa lub ekologiczna.

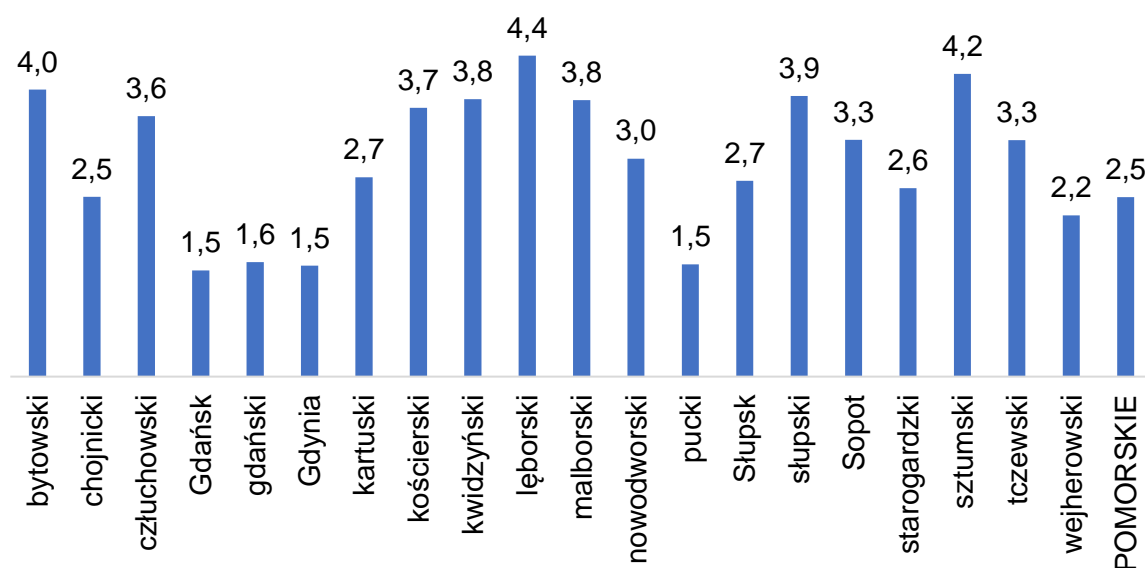
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

Z kolei do świadczeń niepieniężnych zalicza się: pracę socjalną, bilet kredytowany, składki na ubezpieczenie zdrowotne, składki na ubezpieczenie społeczne, pomoc rzeczową, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, interwencję kryzysową, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia i w rodzinnych domach pomocy oraz usługi sąsiedzkie, specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia, mieszkanie treningowe lub wspomagane, pobyt i usługi w domu pomocy społecznej, w tym usługi wsparcia krótkoterminowego, a także pomoc w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych – w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu treningowym lub wspomaganym, w uzyskaniu zatrudnienia, na zagospodarowanie⁶⁵.

Świadczeniami niepieniężnymi w 2023 roku objęto 21,6 tys. rodzin, co oznacza wzrost o 582 rodziny (2,8%) w stosunku rok do roku. 36,5% rodzin ze świadczeniami niepieniężnymi stanowiły rodziny zamieszkujące wsie (7,9 tys.). W roku poprzedzającym ocenę ich liczba wyniosła 7,4 tys., a udział 35,3% - przyrost wyniósł zatem 462 rodziny; 1,2 p.p.

Istotnych, z regionalnego punktu widzenia, informacji na temat osób korzystających z pomocy i wsparcia dostarcza wskaźnik deprivacji lokalnej. Wskaźnik ten jest stosunkiem liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenie z pomocy społecznej (niezależnie od tego, jakiego typu było to świadczenie) względem liczby osób zamieszkujących daną jednostkę terytorialną. Dane w tym zakresie przedstawiono na poniższym wykresie.

⁶⁵ Art. 36 ust. 2 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.

Wykres 4. Wskaźnik deprywacji lokalnej w podziale na powiaty w 2023 roku [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R oraz danych BDL.

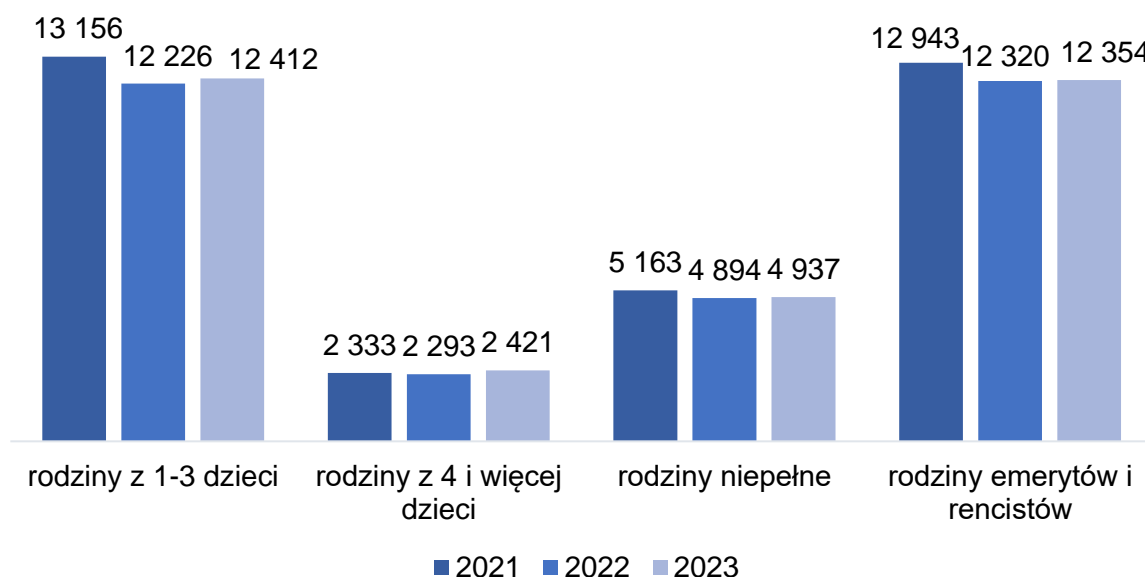
Wskaźnik deprywacji lokalnej w roku oceny dla województwa pomorskiego wyniósł 2,5%. Analizując sytuację poszczególnych powiatów województwa, należy wskazać, że najwyższą wartość wskaźnik ten osiągnął w powiecie lęborskim (4,4%), zaś najniższą na poziomie 1,5% w powiecie puckim, Gdyni oraz Gdańsku⁶⁶.

W stosunku do roku poprzedzającego ocenę wzrost wartości wskaźnika odnotowano w ośmiu powiatach, a największy, tj. o 0,3 p.p. wystąpił w powiecie kartuskim.

Natomiast spadek wskaźnika wystąpił w siedmiu powiatach województwa, przy czym największy w powiecie kwidzyńskim – o 0,2 p.p.

Trwający od 2013 roku malejący trend w liczbie rodzin korzystających z pomocy społecznej został przerwany w 2023 r i uwidacznia się on również w analizie typologii rodzin korzystających z pomocy społecznej. Zmiana ta dotyczy każdego z analizowanych typów rodzin – największy wzrost wystąpił w rodzinach z co najmniej 4 dzieci (+5,6% r/r), a najmniejszy w rodzinach emerytów i rencistów (+0,3% r/r). W roku oceny z pomocy społecznej skorzystało 58 rodzin emerytów i rencistów mniej niż rodzin z 1-3 dzieci. W świetle tych danych, zaobserwowana w 2022 r. większa liczba korzystających rodzin emerytów i rencistów niż rodzin z 1-3 dzieci, okazała się być zjawiskiem jednorazowym.

⁶⁶ Zwiększając dokładność wartości: Gdańsk – 1,462%, Gdynia – 1,528%, powiat pucki 1,547%.

Wykres 5. Typologia rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2021-2023

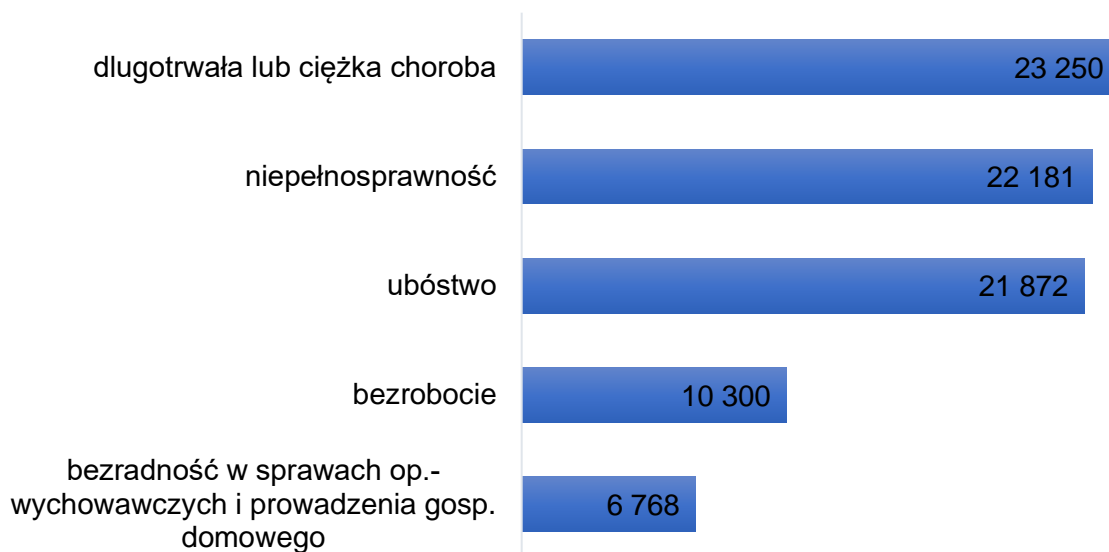
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

6.1. Powody przyznania pomocy

Ustawa o pomocy społecznej przewiduje piętnaście powodów przyznania pomocy społecznej (wliczając ubóstwo), natomiast w sprawozdawczości wykazuje się trzy główne przyczyny stanowiące podstawę udzielenia pomocy osobie lub rodzinie.

Najczęstszymi powodami przyznania pomocy rodzinom w roku oceny w województwie pomorskim, niezmiennie od lat, były: długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność oraz ubóstwo. Zmianie uległa jednak ich gradacja – pierwszy raz od 2007 r. w 2023 r. mieliśmy do czynienia z sytuacją, kiedy ubóstwo nie jest najczęstszym powodem przyznania pomocy rodzinom, a co więcej, w stosunku do ubiegłorocznej klasyfikacji powód ten spadł o dwa miejsca.

Długotrwała lub ciężka choroba była najczęściej wskazywanym powodem przyznania pomocy rodzinom w 2023 r. – dotyczyło to 23,3 tys. rodzin. Należy jednak zaznaczyć, że w stosunku rok do roku odnotowano spadek częstotliwości wskazywania tego powodu, choć był to spadek nieznaczny (-34 rodziny, tj. -0,1%). Mimo tak kształtującej się tendencji, w grupie rodzin zamieszkujących wieś wzrosła częstotliwość wskazywania tej przyczyny (+130; 1,6%), zaś ich udział w ogólnej liczbie rodzin, którym przyznano pomoc z tego powodu wzrosła z 35,2% w 2022 r. do 35,8% w 2023 r.

Wykres 6. Liczba rodzin, którym przyznano pomoc według najczęściej wskazywanych powodów w 2023 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R.

Niepełnosprawność była powodem objęcia pomocą społeczną 22,2 tys. rodzin – było to o 259 (1,2%) mniej niż w roku poprzedzającym ocenę, a 68,0% odpływu stanowiły rodziny niezamieszkujące wsi.

Trzecim pod względem liczby wskazań powodem przyznania pomocy z najwyższą liczbą wskazań było ubóstwo – dotyczyło 21,9 tys. rodzin, z czego 42,2% stanowiły rodziny zamieszkujące wsie. W ujęciu rok do roku liczba rodzin doświadczających ubóstwa zmalała o 2,3 tys. tj. o 9,5%. Zatem ze statystycznego punktu widzenia przyczyną zmiany gradacji powodów przyznania pomocy społecznej rodzinom był znaczny odpływ wskazań ubóstwa.

Wśród pozostałych, istotnych z punktu widzenia analizy sytuacji rodzin korzystających z pomocy społecznej w województwie powodów można wymienić bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Z pierwszego wymienionego powodu pomocą społeczną objęto 10,3 tys. rodzin (-373; -3,5% r/r), a ze względu na bezradność 6,8 tys. (-22; -0,3% r/r).

Tabela 22. Powody przyznania pomocy społecznej w latach 2022-2023

powód przyznania pomocy	2021	2022	2023	2023-2022	%
ubóstwo - rodziny	25 704	24 158	21 872	-2 286	-9,5%

powód przyznania pomocy	2021	2022	2023	2023-2022	%
ubóstwo - osoby w rodzinach	49 498	47 655	41 876	-5 779	-12,1%
sieroctwo - rodziny	21	15	20	5	33,3%
sieroctwo - osoby w rodzinach	56	52	49	-3	-5,8%
bezdomność - rodziny	3 318	3 301	3 614	313	9,5%
bezdomność - osoby w rodzinach	3 443	3 438	3 787	349	10,2%
potrzeba ochrony macierzyństwa - rodziny	4 537	4 336	4 443	107	2,5%
potrzeba ochrony macierzyństwa - osoby w rodzinach	23 374	22 669	23 220	551	2,4%
bezrobocie - rodziny	12 369	10 673	10 300	-373	-3,5%
bezrobocie - osoby w rodzinach	31 423	27 450	26 277	-1 173	-4,3%
niepełnosprawność - rodziny	23 878	22 440	22 181	-259	-1,2%
niepełnosprawność - osoby w rodzinach	40 458	37 907	38 060	153	0,4%
długotrwała lub ciężka choroba - rodziny	24 361	23 284	23 250	-34	-0,1%
długotrwała lub ciężka choroba - osoby w rodzinach	41 689	39 494	40 000	506	1,3%
bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – rodziny	7 558	6 790	6 768	-22	-0,3%
bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - osoby w rodzinach	25 506	23 235	23 714	479	2,1%
przemoc domowa - rodziny	660	563	572	9	1,6%
przemoc domowa - osoby w rodzinach	2 346	1 966	1 986	20	1,0%
potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi - rodziny	1	3	0	-3	-100,0%
potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi - osoby w rodzinach	1	3	0	-3	-100,0%
alkoholizm - rodziny	4 829	4 581	4 628	47	1,0%
alkoholizm - osoby w rodzinach	6 907	6 544	6 694	150	2,3%
narkomania - rodziny	366	392	491	99	25,3%
narkomania - osoby w rodzinach	495	556	655	99	17,8%
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego - rodziny	806	681	727	46	6,8%
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego - osoby w rodzinach	1 095	919	1 028	109	11,9%
trudności w integracji osób z doświadczeniem migracji - rodziny	25	128	232	104	81,3%
trudności w integracji osób z doświadczeniem migracji - osoby w rodzinach	42	273	503	230	84,2%

powód przyznania pomocy	2021	2022	2023	2023-2022	%
zdarzenie losowe - rodziny	233	304	263	-41	-13,5%
zdarzenie losowe - osoby w rodzinach	637	738	571	-167	-22,6%
sytuacja kryzysowa - rodziny	242	331	352	21	6,3%
sytuacja kryzysowa - osoby w rodzinach	548	850	844	-6	-0,7%
klęska żywiołowa lub ekologiczna - rodziny	0	19	1	-18	-94,7%
klęska żywiołowa lub ekologiczna - osoby w rodzinach	0	50	2	-48	-96,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

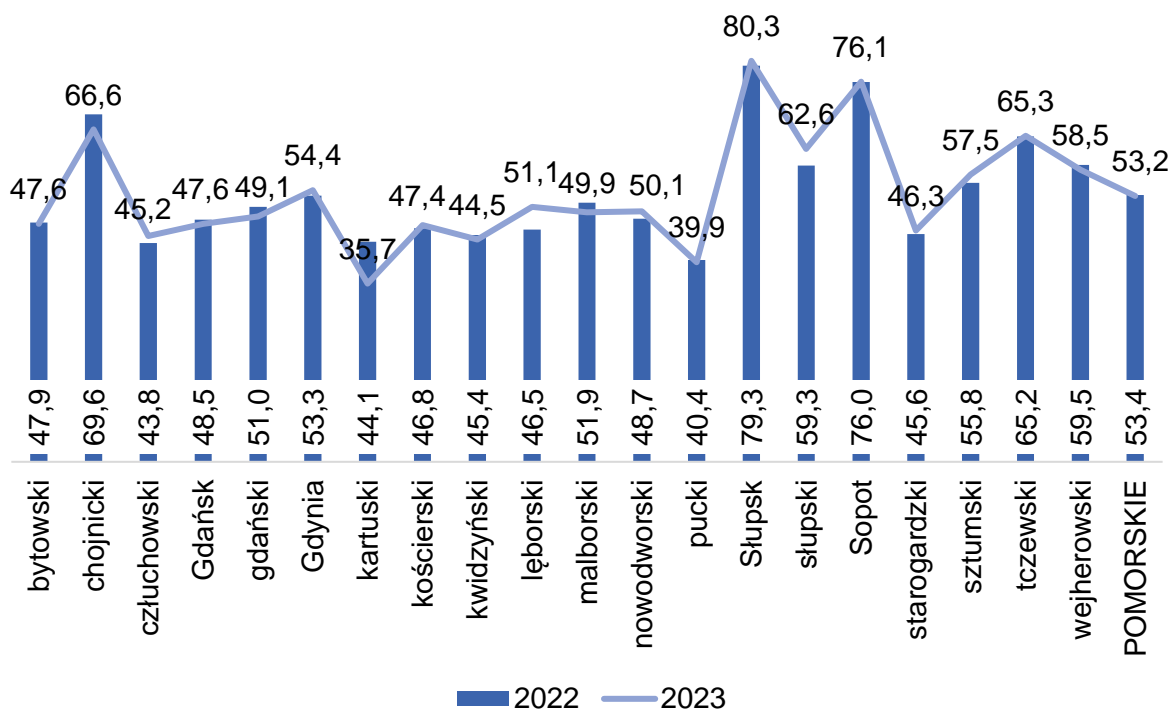
Między 2022 a 2023 rokiem w największym stopniu zmniejszyła się liczba osób i rodzin objętych pomocą z powodu potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi – z 3 w 2022 r. do 0 w 2023 r. Zbliżony wynik obserwuje się w przypadku klęski żywiołowej lub ekologicznej – w 2022 r. z tego tytułu udzielono pomocy 50 osobom z 19 rodzin, natomiast w 2023 r. jednej dwuosobowej rodzinie (-94,7% rodzin oraz -96,0% osób r/r). Największy wzrost nastąpił wśród osób i rodzin kwalifikowanych do pomocy ze względu na trudności w integracji osób z doświadczeniem migracji – liczba rodzin wzrosła z 128 do 232 (+104; +81,3% r/r), natomiast liczba osób w rodzinach z 273 do 503 (+230; 84,2%). Warto jednak podkreślić, że tak istotne zmiany w grupach powodów „potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi” oraz „trudności w integracji osób z doświadczeniem migracji” wynikają z niskich wartości bazowych.

Analizując sytuację regionu pod względem powodów przyznania pomocy społecznej należy przyjrzeć się zmianom zachodzącym na poziomie powiatów województwa. Jak wspomniano, w roku sprawozdawczym najczęściej wskazywanym powodem przyznania pomocy rodzinom w Pomorskiem była długotrwała lub ciężka choroba. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z tego tytułu w 2023 roku wyniósł 53,2% i było to o 0,2 p.p. mniej niż w roku poprzedzającym ocenę. Tak jak w roku ubiegłym, najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w Słupsku – 80,3% i w ujęciu rok do roku nastąpił wzrost o 1,0 p.p.

Analizując dynamikę zmian zaistniałych od okresu poprzedniej oceny, w przypadku dziesięciu powiatów województwa nastąpił wzrost odsetka rodzin ze świadczeniami z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w ogólnej liczbie rodzin ze świadczeniami, a największy w powiecie lęborskim (o 4,6 p.p.). Z kolei wskaźnik ten

zmniejszył się w dziewięciu powiatach, a najbardziej w powiecie kartuskim (o 8,4 p.p.).

Wykres 7. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2022-2023 [%]

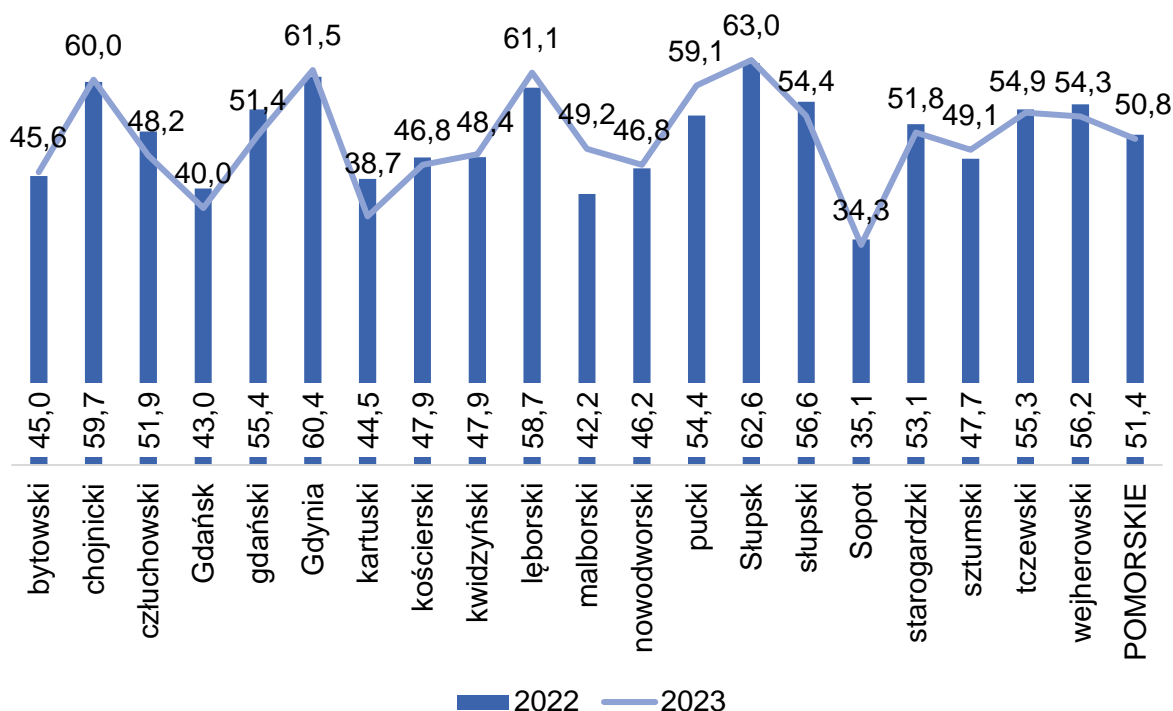

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

Drugim pod względem liczby wskazań powodem objęcia rodzin pomocą społeczną w 2023 roku była niepełnosprawność, a na poziomie województwa ich udział w ogólnej liczbie rodzin ze świadczeniami wyniósł 50,8%, tj. o 0,7 p.p.⁶⁷ mniej niż w roku poprzedzającym ocenę. Zarówno wzrost jak i spadek wartości wskaźnika odnotowano w dziesięciu powiatach województwa. W największym stopniu zmalał w powiecie kartuskim (o 5,8 p.p. r/r), zaś najbardziej wzrósł w powiecie malborskim (7,0 p.p. r/r). Najwyższy odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu niepełnosprawności w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem wystąpił w Słupsku (63,0%), a najniższy w Sopocie (34,3%). Dane w tym zakresie przedstawiono na poniższym wykresie.

⁶⁷ Różnica zaokrągleń względem wartości prezentowanych na wykresie.

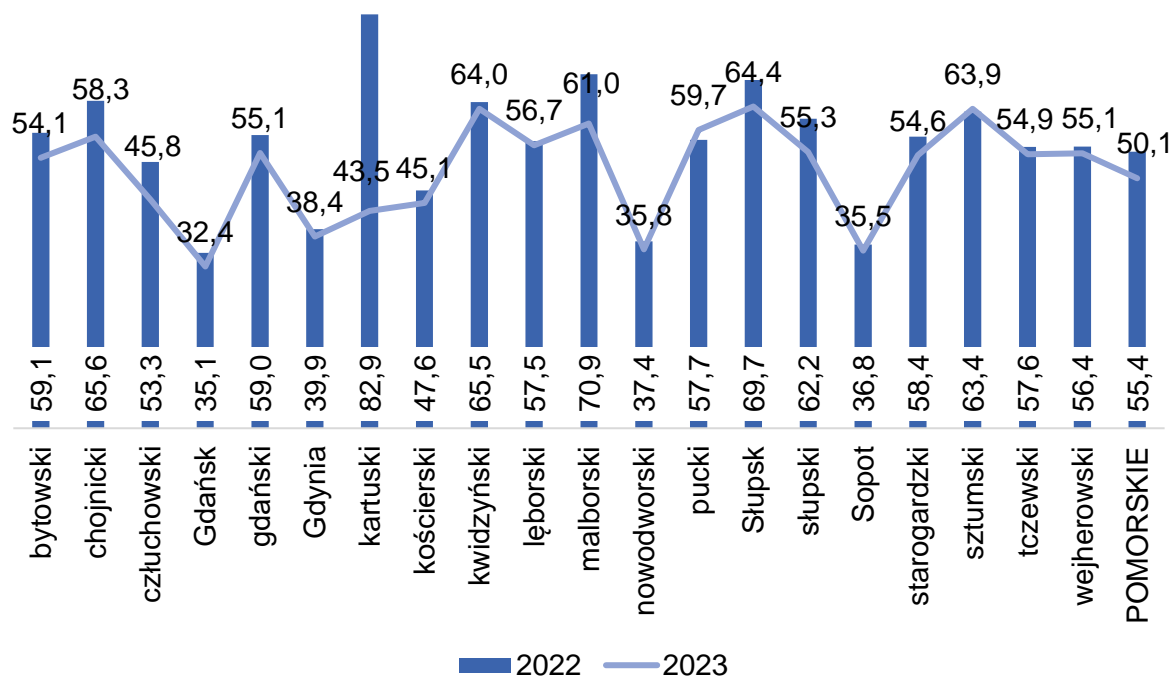
Wykres 8. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu niepełnosprawności w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2022-2023 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

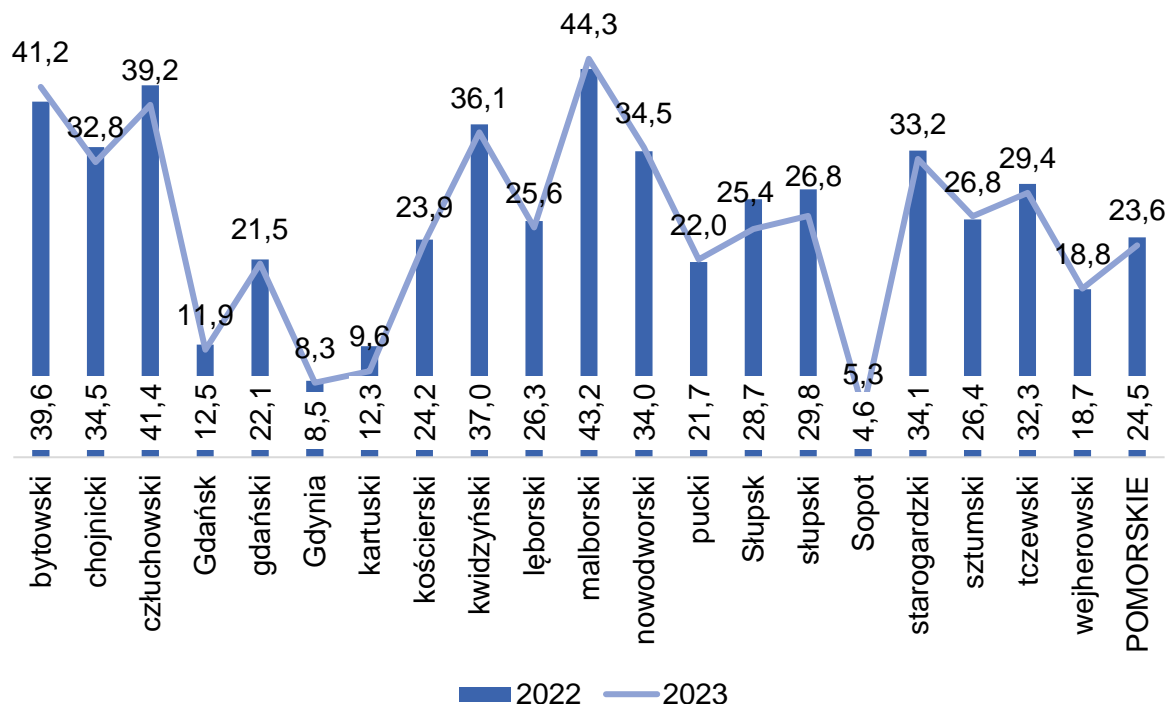
Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w roku oceny na poziomie województwa wyniósł 50,1%, tj. o 5,3 p.p. mniej niż w 2022 roku. W roku oceny najwyższy odsetek na poziomie 64,4% odnotowano w Słupsku, natomiast najniższy z wartością 32,4% w Gdańsku. Biorąc pod uwagę zmiany w ujęciu rok do roku, spadek wskaźnika wystąpił w osiemnastu powiatach, a największy w powiecie kartuskim – z poziomu 82,9% do 43,5% (39,4 p.p.), natomiast wzrost w dwóch powiatach, a największy w powiecie puckim (o 2,0 p.p.).

Wykres 9. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu ubóstwa w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2022-2023 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

23,6% spośród rodzin objętych świadczeniami w województwie pomorskim zostało nimi objęte ze względu na bezrobocie. W ujęciu rok do roku odsetek ten zmniejszył się o 0,9 p.p. Najwyższy odsetek takich rodzin wystąpił w roku oceny w powiecie malborskim (44,3%), a najniższy w Sopocie (5,3%). Trzydzieści powiatów województwa pomorskiego odnotowało spadek wskaźnika w ujęciu rok do roku, a największy dotyczył Słupsk (-3,3 p.p). Z kolei wzrost odsetka zaobserwowano w siedmiu powiatach, zaś najwyższy, tj. o 1,6 p.p. wystąpił w powiecie bytowskim.

Wykres 10. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu bezrobocia w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2022-2023 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

6.2. Świadczenia z pomocy społecznej

Świadczenia z pomocy społecznej, co do zasady przyznawane są w formie decyzji administracyjnej – w szczególności dotyczy to świadczeń pieniężnych.

W określonych przypadkach i wybranych rodzajach świadczeń, w szczególności zaś świadczeń niepieniężnych, m.in. interwencji kryzysowej, pracy socjalnej, poradnictwa, uczestnictwa w zajęciach klubu samopomocy (w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi), schronienia w ogrzewalni lub noclegowni, sprawienia pogrzebu oraz biletu kredytowanego⁶⁸, nie wymaga takiej decyzji.

Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenia z pomocy społecznej w 2023 roku wyniosła 58,4 tys. – było ich o 367 więcej (0,6%) niż przed rokiem. Z kolei liczba rodzin ze świadczeniami w ujęciu rok do roku zwiększyła się o 68 (+0,2%) osiągając wartość 43,7 tys. Rodziny z decyzjami składały się sumarycznie z 89,9 tys. osób; tj. o 610 (0,7%) więcej niż w roku poprzedzającym ocenę. Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania tych rodzin, w 2023 roku odnotowano spadek rodzin zamieszkujących

⁶⁸ Art. 106 pkt 2. Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.

wsie – ubyło ich 117 (-0,7%), a ich liczba wyniosła 17,7 tys. Pozwala to wnioskować o wzroście liczby miejskich rodzin, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej.

Tabela 23. Świadczenia ogółem z pomocy społecznej przyznane w latach 2021-2023

świadczenia ogółem	2021	2022	2023	2023-2022	%
liczba osób z decyzjami	60 422	58 004	58 371	367	0,6%
liczba rodzin ogółem	46 586	43 621	43 689	68	0,2%
liczba rodzin na wsi	19 006	17 799	17 682	-117	-0,7%
liczba osób w rodzinach	95 171	89 255	89 865	610	0,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

6.3. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej

Podstawą przyznania świadczeń pieniężnych jest spełnianie przez osobę lub rodzinę kryterium dochodowego (776 zł dla osoby samotnie gospodarującej oraz 600 zł dla osoby w rodzinie – przyp.), a także występowania jednego z powodów wskazanych w art. 7 pkt. 2-15 Ustawy o pomocy społecznej. Kryterium dochodowe oblicza się jako sumę miesięcznych przychodów z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku o pomoc bez względu na tytuł i źródło ich uzyskania pomniejszoną o obciążenia podatkiem dochodowym od osób fizycznych i kosztów uzyskania przychodu, wartość składek na ubezpieczenie zdrowotne i społeczne oraz kwotę alimentów świadczonych na rzecz innych osób⁶⁹.

Formułując ogólny wniosek dotyczący świadczeń pieniężnych przyznanych w 2023 roku w województwie pomorskim, należy wskazać tendencję malejącą. Liczba osób, którym decyzjami przyznano świadczenia pieniężne w roku oceny wyniosła 32,0 tys. W stosunku do roku poprzedzającego ocenę odnotowano spadek o 759 osób (-2,3%). Niewiele większy odpływ odnotowano w analizowanym okresie w przypadku rodzin ze świadczeniami pieniężnymi – ich liczba zredukowała się o 871 (-2,7%) sięgając 30,9 tys. Rodziny te stanowiło 59,3 tys. osób, co w stosunku do 2022 roku oznacza spadek o 1,3 tys. (-2,1%).

Zmiana liczby rodzin ze świadczeniami pieniężnymi spowodowana była odpływem rodzin zamieszkujących wsie – różnica w ujęciu rok do roku wyniosła 554 (4,1%) i

⁶⁹ Tamże, art. 8

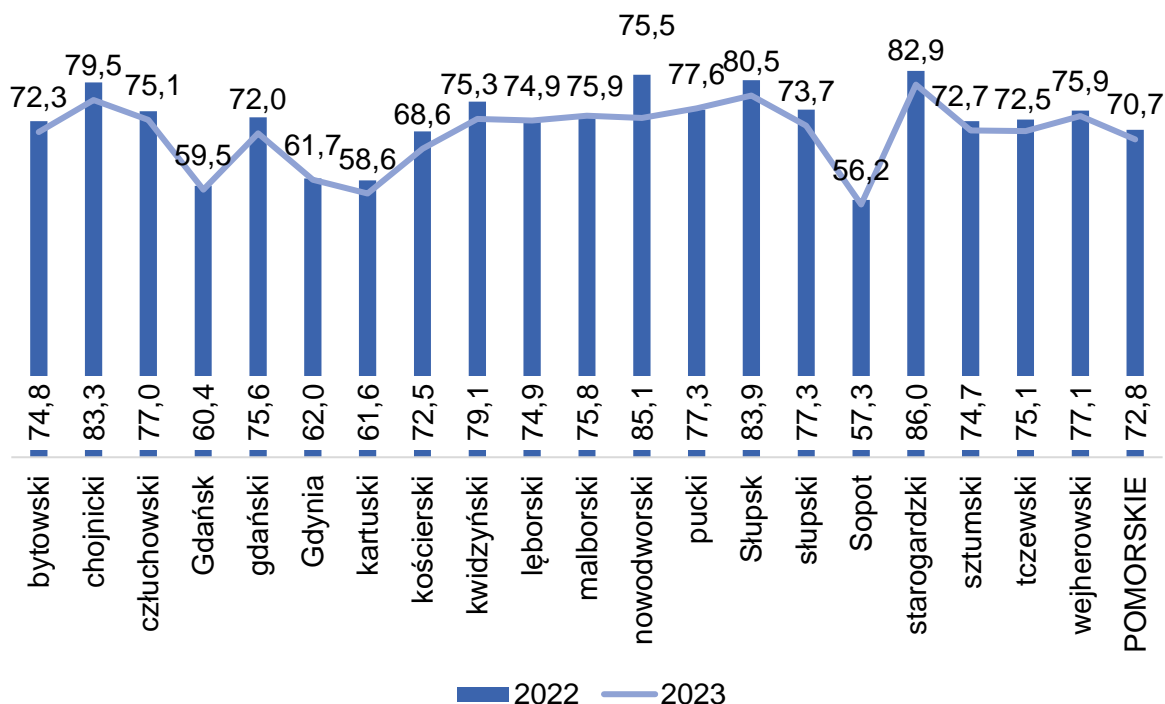
było to 63,6% spośród ubytku odnotowanego dla wszystkich rodzin ze świadczeniami pieniężnymi. Dane dotyczące tego wskaźnika przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej przyznane w latach 2021-2023

świadczenia pieniężne	2021	2022	2023	r/r	%
liczba osób z decyzjami	36 428	32 768	32 009	-759	-2,3%
liczba rodzin ogółem	35 269	31 767	30 896	-871	-2,7%
liczba rodzin na wsi	15 113	13 613	13 059	-554	-4,1%
liczba osób w rodzinach	68 739	60 631	59 349	-1 282	-2,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

Istotnych informacji o sytuacji osób korzystających z pomocy społecznej, zarówno z poziomu województwa, jak i analizy struktury w poszczególnych jego powiatach dostarcza odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia pieniężne w liczbie wszystkich rodzin ze świadczeniami. W województwie odsetek takich rodzin w ujęciu rok do roku zmniejszył się o 2,1 p.p. i w roku oceny sięgnął 70,7%. Podobnie, jak w 2022 roku, najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w powiecie starogardzkim (82,9%), a najniższą w Sopocie (56,2%). Siedemnaście powiatów odnotowało spadek tego wskaźnika, a największy, t.j. o 9,6 p.p. wystąpił w powiecie nowodworskim. Powiaty malborski i pucki odnotowały wzrosty o 0,2 p.p. Z kolei w powiecie lęborskim odsetek ten pozostał na poziomie z roku poprzedzającego ocenę, pomimo zmian w wartościach bazowych.

Wykres 11. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia pieniężne w liczbie rodzin, którym przyznano świadczenia ogółem w powiatach w latach 2022-2023 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

Zgodnie z obowiązującą ustawą, do świadczeń pieniężnych zalicza się m.in.: zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy oraz zasiłek celowy na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego. W roku oceny zasiłki stałe przyznano 13,8 tys. osób – było to o 403 osoby (-2,8%) mniej niż w 2022 roku. 88,4% zasiłków stałych przyznano osobom samotnie gospodarującym, a liczba świadczeniobiorców wyniosła 12,2 tys. (-247; -2,0% r/r).

Ogólna liczba osób pobierających zasiłki okresowe zmniejszyła się z 8,5 tys. w 2022 r. do 8,4 tys. w 2023 r. (-97; -1,1%). Biorąc pod uwagę powody przyznania zasiłków okresowych, 4,4 tys. świadczeniobiorców otrzymało je z tytułu bezrobocia (-253; -5,4% r/r), 1,8 tys. z powodu długotrwałej choroby (+128; +7,6% r/r); 1,4 tys. w związku z niepełnosprawnością (-100; -6,7% r/r), a 201, by nabyć lub utrzymać uprawnienia do innych świadczeń (+89; +79,5% r/r).

Zasiłkami celowymi objęto 24,4 tys. osób (-485; -1,9% r/r), z czego 15,6% były to specjalne zasiłki celowe. Liczba tych ostatnich w rok oceny wyniosła 3,8 tys., tj. o 319 (7,7%) mniej niż w 2022 roku. W przypadku osób z zasiłkami celowymi na pokrycie

wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego odnotowano spadek o 28 świadczeniobiorców (-9,6%).

Tabela 25. Świadczenia pieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
zasiłki stałe					
ogółem	14 880	14 245	13 842	-403	-2,8%
w tym: dla osoby samotnie gospodarującej	12 817	12 478	12 231	-247	-2,0%
zasiłki okresowe					
ogółem	9 495	8 512	8 415	-97	-1,1%
w tym: z powodu bezrobocia	5 577	4 679	4 426	-253	-5,4%
długotrwałej choroby	1 669	1 695	1 823	128	7,6%
niepełnosprawności	1 585	1 498	1 398	-100	-6,7%
nabycia lub utrzymania uprawnień do innych świadczeń	134	112	201	89	79,5%
zasiłki celowe					
ogółem	28 806	24 879	24 394	-485	-1,9%
w tym: specjalny zasiłek celowy	5 675	4 119	3 800	-319	-7,7%
zasiłek celowy na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	231	293	265	-28	-9,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

6.4. Świadczenia niepieniężne

W odróżnieniu od świadczeń pieniężnych, uzyskanie świadczeń niepieniężnych nie wymaga spełniania warunku kryterium dochodowego. Wymaga jedynie występowania przesłanek uzasadniających przyznanie pomocy.

Drugi rok z rzędu mamy do czynienia ze wzrostem liczby świadczeniobiorców korzystających ze świadczeń w formie niepieniężnej. W 2023 roku odnotowano 3,5% wzrostu (1041 osób) liczby osób z decyzjami przyznającymi takie świadczenia – było ich 30,9 tys. Liczba rodzin wyniosła natomiast 21,6 tys. (+582; +2,8%), a w rodzinach tych łącznie było 55,5 tys. osób (wzrost o 2,3 tys.; 4,3%). 79,4% przyrostu rodzin w ujęciu rok do roku stanowiły te zamieszkujące wsie.

Tabela 26. Świadczenia niepieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
liczba osób z decyzjami	29 022	29 867	30 908	1 041	3,5%
liczba rodzin ogółem	20 998	21 034	21 616	582	2,8%
liczba rodzin na wsi	7 427	7 426	7 888	462	6,2%

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
liczba osób w rodzinach	52 549	53 229	55 534	2 305	4,3%

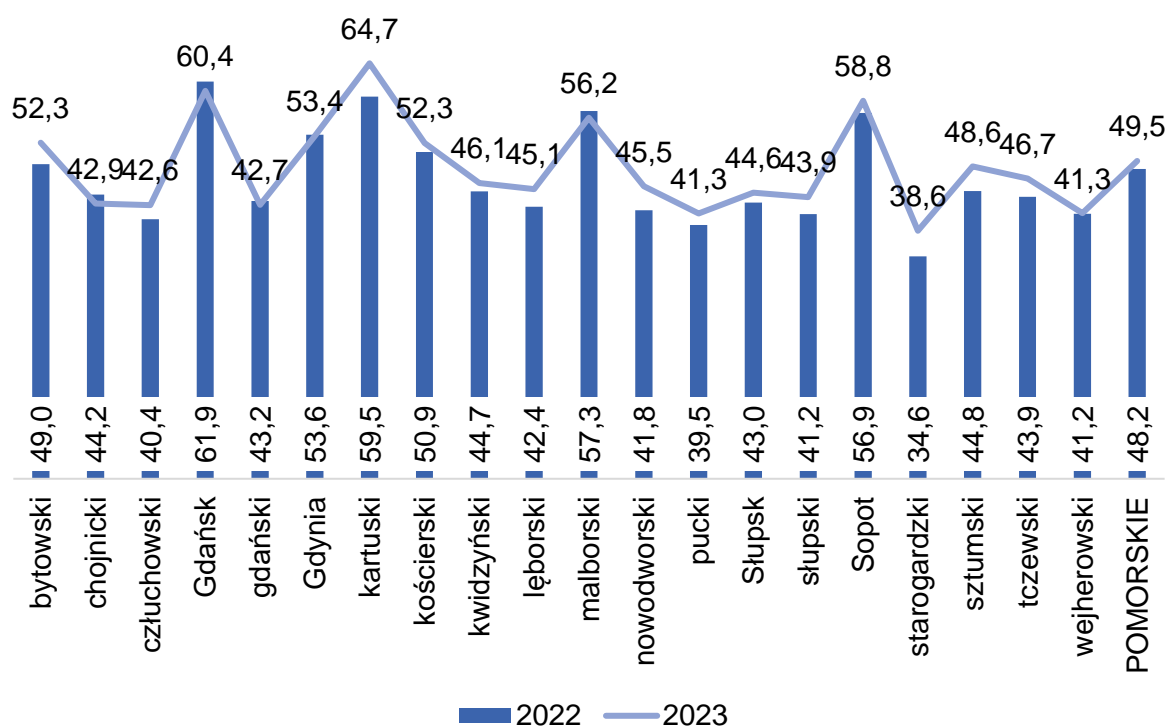
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia niepieniężne w ogólnej liczbie rodzin ze świadczeniami w województwie pomorskim w 2023 roku wyniósł 49,5%.

W stosunku do 2022 r. odnotowano wzrost o 1,3 p.p. Najwyższy udział rodzin ze świadczeniami niepieniężnymi wystąpił w powiecie kartuskim (64,7%), zaś najniższy, tj. na poziomie 38,6% w powiecie starogardzkim.

Biorąc pod uwagę zmiany tego wskaźnika w ujęciu rok do roku, jego wzrost odnotowano w piętnastu powiatach województwa, a największy, na poziomie 5,2 p.p. w powiecie kartuskim. Pięć powiatów odnotowało jego spadek, przy czym najwyższa tego typu zmiana dotyczyła Gdańska (1,5 p.p.).

Wykres 12. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia niepieniężne w liczbie rodzin, którym przyznano świadczenia ogółem w powiatach w latach 2022-2023 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

Ogólna liczba świadczeniobiorców korzystających ze schronienia w 2023 r. wyniosła 2,9 tys. i było to o 284 (10,8%) więcej niż rok wcześniej. Biorąc pod uwagę typ miejsca udzielającego schronienia, 1,5 tys. osób udzielono go w schroniskach dla osób w kryzysie bezdomności (-82; -5,1% r/r), 592 w schroniskach z usługami

opiekuńczymi (+61; +11,5% r/r), 606 w ogrzewalni (+120; +24,7% r/r), a 448 w noclegowni (+103; +29,9% r/r).

Liczba osób ze świadczeniami w formie posiłku w roku oceny wyniosła 19,9 tys. (+927; 4,9% r/r), z czego 16,9 tys. dotyczyło dzieci (+580; +3,6%). 62,6% rocznego przyrostu świadczeniobiorców w formie posiłku stanowiły dzieci.

Tabela 27. Świadczenia niepieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
schronienie – ogółem, w tym:	2 670	2 638	2 922	284	10,8%
w schronisku dla osób bezdomnych	1 609	1 613	1 531	-82	-5,1%
w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi	415	531	592	61	11,5%
w ogrzewalni	543	486	606	120	24,7%
w noclegowni	269	345	448	103	29,9%
posiłek	17 762	18 930	19 857	927	4,9%
w tym dzieci	14 942	16 273	16 853	580	3,6%
usługi opiekuńcze - ogółem	7 671	7 411	7 464	53	0,7%
w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze	258	175	175	bz.	bz.
sprawienie pogrzebu	404	368	346	-22	-6,0%
w tym osobom bezdomnym	89	85	90	5	5,9%
ubranie	32	20	18	-2	-10,0%
zasiłki celowe w formie biletu kredytowanego	24	29	21	-8	-27,6%
odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej	3 017	3 094	3 382	288	9,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

Liczba świadczeniobiorców korzystających z usług opiekuńczych osiągnęła wartość 7,5 tys. i było to o 53 (0,7%) osoby więcej niż w 2022 roku. Zmianom nie uległa natomiast liczba osób ze świadczeniami w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych.

Zauważalny wzrost świadczeniobiorców odnotowano w pozycji odpłatności gminy za pobyt w domu pomocy społecznej – takich osób przybyło 288 (9,3%).

Świadczenie w formie sprawienia pogrzebu przyznano 346 razy (-22; -6,0% r/r), w tym 90 dotyczyło osób w kryzysie bezdomności (+5; +5,9% r/r).

Świadczeniobiorców korzystających z ubrania było 18 (-2), zaś z biletu kredytowanego 21 (-8).

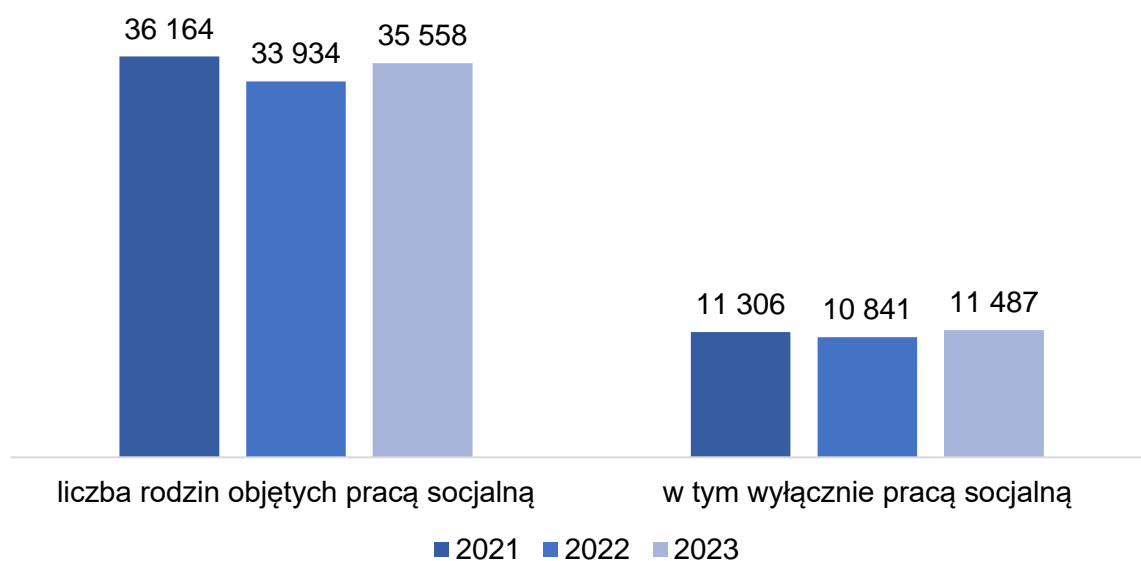
7. USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ

7.1. Praca socjalna, zawieranie kontraktów socjalnych

Ustawowo pracę socjalną określa się jako działalność zawodową mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi⁷⁰. Świadczy się ją niezależnie od dochodu osoby lub rodziny i nie wymaga wydania decyzji administracyjnej.

Liczba rodzin objętych pracą socjalną w 2023 roku sięgnęła 35,6 tys., a więc była o 4,8% (1,6 tys.) rodzin wyższa niż rok wcześniej. Nieco wyższa była dynamika przyrostu liczby rodzin objętych wyłącznie pracą socjalną – w tym przypadku w ujęciu rok do rok sięgnęła ona 6,0%. Rodzin objętych wyłącznie pracą socjalną w roku oceny było 11,5 tys.

Wykres 13. Praca socjalna w latach 2021-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

Specyficznym narzędziem wykorzystywanym w pracy socjalnej jest kontrakt socjalny. Narzędzie to jest pisemną umową zawartą pomiędzy osobą ubiegającą się o pomoc a pracownikiem socjalnym, w którym określone są uprawnienia i zobowiązania każdej

⁷⁰ Art. 6 ust. 2. Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.).

strony, a także obustronne działania podejmowane w celu przezwyciężenia trudności życiowych oraz rozwiązania konkretnych problemów osoby⁷¹. Zapisy zawarte w kontrakcie powinny uwzględniać indywidualne cechy osoby go zawierającej. Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie wzoru kontraktu socjalnego⁷² wyróżnia się dwa rodzaje kontraktów socjalnych.

Działaniom w zakresie rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej dedykowana jest część A kontraktu socjalnego. W roku oceny takich kontraktów zawarto 1,8 tys., w ramach których pracą socjalną objęto 2,4 tys. osób. Liczba tych kontraktów zmniejszyła się o 2,5% (-48 kontraktów), a jednocześnie o 5,2% (+119 osób) wzrosła liczba objętych nimi osób.

Tabela 28. Kontrakty socjalne w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
część A - liczba kontraktów	2 458	1 886	1 838	-48	-2,5%
część A - liczba osób	3 443	2 295	2 414	119	5,2%
część B - liczba kontraktów	308	232	195	-37	-15,9%
część B - liczba osób	314	233	195	-38	-16,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

Z kolei ustaleń w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy⁷³ dokonuje się wykorzystując część B kontraktu socjalnego. W 2023 roku zawarto 195 takich kontraktów (-37; -15,9% r/r), obejmujący 195 osób (-38; -16,3% r/r).

7.2. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Osoby samotne, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych osób, a takowej są pozbawione (w tym, w sytuacji, kiedy rodzina,

⁷¹ Tamże, art. 6 ust. 6.

⁷² Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 listopada 2010 r. w sprawie wzoru kontraktu socjalnego (Dz. U. Nr 218, poz. 1439).

⁷³ Zgodnie z Ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 475) do osób tych należą osoby: bezrobotne do 30 roku życia, bezrobotne długotrwale, bezrobotne powyżej 50 roku życia, bezrobotne korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, bezrobotne posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia, bezrobotne z niepełnosprawnością, a także osoby poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu.

małżonek, wstępni lub zstępni nie są w stanie jej zapewnić), mogą skorzystać z usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych⁷⁴.

Świadczenie usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych jest zadaniem obowiązkowym i własnym gminy⁷⁵. Liczba gmin, które nie zapewniały usług opiekuńczych w 2023 roku wyniosła 7 – tyle samo, co w roku poprzedzającym ocenę.

Usługami opiekuńczymi, obejmującymi pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, pielęgnację zaleconą przez lekarza oraz zapewnienie kontaktu z otoczeniem, w roku oceny objęto 7,5 tys. osób – o 53 osoby (0,7%) więcej niż rok wcześniej. Z kolei liczba udzielonych świadczeń zwiększyła się o 1,3 tys. (0,1%), a ich kwota o 4,4 mln zł (9,1%).

Tabela 29. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
liczba osób	7 671	7 411	7 464	53	0,7%
liczba świadczeń	2 468 768	2 118 582	2 119 895	1 313	0,1%
kwota świadczeń	49 745 806	48 517 086	52 952 727	4 435 641	9,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze charakteryzuje dostosowanie do szczególnych potrzeb osoby, wynikających z rodzaju schorzenia/niepełnosprawności i są świadczone przez osoby posiadające specjalistyczne przygotowanie. Do tego typu usług kwalifikują się działania z zakresu uczenia i rozwijania umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, pielęgnacja wspierająca proces leczenia, rehabilitacja fizyczna i usprawnianie zaburzonych funkcji organizmu, pomoc mieszkaniowa oraz zapewnienie dostępu do zajęć rehabilitacyjnych i rewalidacyjno-wychowawczych dzieciom i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi⁷⁶.

W 2023 roku z 11,4 tys. usług (-3,1 tys.; -21,4% r/r) skorzystało 175 osób (bez zmian względem roku poprzedzającego ocenę), a ich łączna wartość wyniosła 639,9 tys. zł (-155,4 tys. zł; -19,5% r/r).

⁷⁴ Art. 50 ust. 1 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.).

⁷⁵ Tamże, art. 17 pkt. 11.

⁷⁶ Szczegółowe warunki precyzuje Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych (Dz. U. Nr 189, poz. 1598 z późn. zm.).

Tabela 30. Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania - zadania własne gmin

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
liczba osób	258	175	175	bz.	bz
liczba świadczeń	107 970	14 471	11 380	-3 091	-21,4%
kwota świadczeń	1 176 199	795 369	639 928	-155 441	-19,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

Świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osobom z zaburzeniami psychicznymi jest zadaniem zleconym gminie. W roku oceny takimi świadczeniami objęto 1,5 tys. osób (o 55 więcej niż w 2022 r.; +3,7%). Liczba udzielony świadczeń wyniosła 472,5 tys. (-21,6 tys.; -4,4% r/r) a ich łączna kwota 23,5 mln zł (+1,9 mln zł; +9,0% r/r).

Tabela 31. Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi - zadania zlecone gminom

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
liczba osób	1 507	1 480	1 535	55	3,7%
liczba świadczeń	508 320	494 116	472 507	-21 609	-4,4%
kwota świadczeń	18 911 397	21 583 000	23 527 194	1 944 194	9,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03-R.

8. WSPIERANIE RODZINY I SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ

Rodzina, która przeżywa trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych może zostać objęta wsparciem, którego celem jest przywrócenie jej zdolności do wypełniania tych funkcji⁷⁷. Za pracę z rodziną odpowiedzialna jest gmina, za organizację pieczy zastępczej powiat, natomiast samorząd województwa może prowadzić lub zlecić prowadzenie regionalnej placówki-opiekuńczo terapeutycznej oraz interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego⁷⁸.

8.1. Wsparcie środowiskowe

Wsparcie środowiskowe w formie asystenta rodziny może zostać przyznane na podstawie przeprowadzonego wywiadu środowiskowego, w sytuacji, gdy rodzina przeżywa trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a pracownik socjalny na podstawie dokonanej diagnozy dostrzega potrzebę wsparcia rodziny w takiej formie⁷⁹. Podstawą pracy asystenta jest plan pracy, przygotowany we współpracy z rodziną i skonsultowany z pracownikiem socjalnym. W odróżnieniu od pracownika socjalnego, asystent rodziny skupia się na pogłębionej pracy z rodziną, która obejmuje m.in.: udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych, wychowawczych z dziećmi, wsparcie z zakresu aktywizacji zawodowej, działania interwencyjne, a po zakończeniu pracy z tą rodziną – monitorowanie jej.

Liczba asystentów rodziny zwiększyła się w 2023 roku o 14 (+6,2%) i wyniosła 239. Rodzin objętych asystenturą przybyło 428 (+15,9%), a ich liczba w roku oceny przekroczyła 3,1 tys.

Tabela 32. Asystentura rodzin i rodziny wspierające w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
liczba asystentów rodziny	227	225	239	14	6,2%
rodziny objęte asystenturą	2 649	2 699	3 127	428	15,9%
rodziny korzystające z rodzin wspierających	12	24	19	-5	-20,8%

⁷⁷ Art. 2 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 177 z późn. zm.).

⁷⁸ Tamże, art. 10, 32, 93.

⁷⁹ Tamże, art. 11.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-G.

Inną formą wsparcia rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych są rodziny wspierające, które przy współpracy asystenta rodziny mogą pomagać rodzinie w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Funkcję taką powierza się osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka⁸⁰. W 2023 roku z pomocy rodzin wspierających skorzystało 19 rodzin – o 5 mniej (20,8%) niż rok wcześniej.

Rodzinę można wesprzeć także w formie objęcia dzieckiem opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego⁸¹. Liczba takich placówek w roku 2023 wyniosła 111, tj. o 13 (13,3%) więcej niż w roku 2022. Placówki te mogą być prowadzone w trzech formach: opiekuńczej, specjalistycznej, a także pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę. W praktyce placówki wsparcia dziennego łączą wymienione funkcje, realizując je w jednym miejscu.

Tabela 33. Placówki wsparcia dziennego w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
placówki ogółem, w tym:	100	98	111	13	13,3%
opiekuńcze	55	56	70	14	25,0%
specjalistyczne	24	25	22	-3	-12,0%
pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę	43	33	36	3	9,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-G oraz WRiSPZ-P.

Placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej zapewniają dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, a także organizację czasu wolnego, zabawę, zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań. Wsparcie w tym zakresie w 2023 roku zapewniało 70 placówek – o 14 (25,0%) więcej niż w 2022 roku.

Placówki wsparcia dziennego w formie specjalistycznej organizują zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne,

⁸⁰ Tamże, art. 29.

⁸¹ Więcej na temat placówek wsparcia dziennego można przeczytać w art. 24 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 177 z późn. zm.).

realizując odpowiednie programy terapeutyczne, korekcyjne i profilaktyczne. Od roku poprzedzającego ocenę ubyły 3 takie placówki (-12,0%), zatem było ich 22.

Placówki pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę pracują w oparciu o działania animacyjne i socjoterapeutyczne. W 2023 roku było o 3 (9,1%) więcej takich placówek niż w 2022 roku.

8.2. Piecza zastępcza

Ustawa definiuje system pieczy zastępczej jako zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadku niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców⁸².

Według stanu na 31 grudnia 2023 roku liczba dzieci umieszczonych w pieczy wyniosła 5,7 tys. i była o 337 (6,3%) większa niż w tożsamym okresie roku wcześniejszego. Utrzymuje się zatem zapoczątkowany w 2019 rosnący trend dzieci umieszczonych w pieczy. Wzrasta również dynamika przyrostu – w 2021 roku w stosunku do 2020 odnotowano 1,8% przyrostu, w 2022 względem 2021 o 2,3%, a w 2023 względem 2022 aż o 6,3%.

Tabela 34. Liczba dzieci w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej w latach 2021-2023

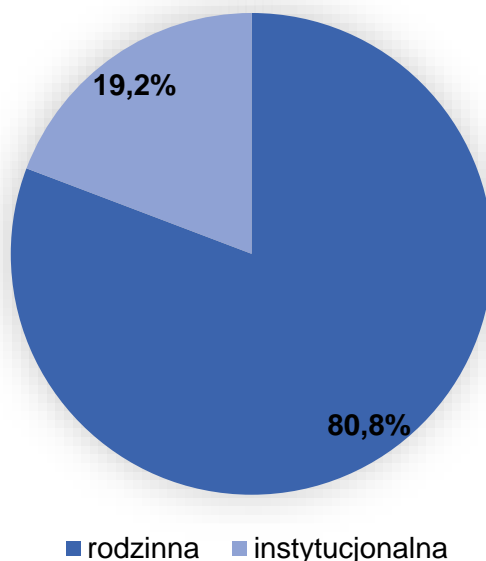
typ pieczy	2021	2022	2023	r/r	%
rodzinna	4 226	4 297	4 605	308	7,2%
instytucjonalna	1 019	1 067	1 096	29	2,7%
RAZEM	5 245	5 364	5 701	337	6,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-M oraz WRiSPZ-P.

Zauważa się jednak mniejszą dynamikę przyrostu dzieci przebywających w pieczy instytucjonalnej niż w pieczy rodzinnej. W przypadku tej pierwszej, w stosunku rok do roku przybyło 29 dzieci (2,7%), a ich liczba osiągnęła 1,1 tys., natomiast jeśli chodzi o pieczę rodzinną wzrost wyniósł 308 dzieci (7,2%), osiągając poziom 4,6 tys.

Struktura udziału dzieci umieszczonych w poszczególnych formach pieczy zastępczej w ich ogólnej liczbie powróciła do poziomów z 2021 roku. 80,8% wszystkich dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej stanowiły te przebywające w jej rodzinnej formie.

⁸² Art. 2 ust. 2 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 177 z późn. zm.).

Wykres 14. Udział dzieci umieszczonych w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy w 2023 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie WRiSPZ-P oraz WRiSPZ-M.

Największą grupę dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej stanowią te, które przebywają w niej powyżej 3 lat (53,4%), jednak roczny przyrost w tej grupie dzieci jest stosunkowo najmniejszy, bo sięgający 2,0%. Warto jednak wspomnieć, że w przypadku tej grupy dzieci w roku 2022 w stosunku do 2021 odnotowano spadek na poziomie 1,7%.

Najmniejszą grupę stanowią natomiast dzieci przebywające w pieczy do roku (1,2 tys.), jednak dynamika zachodzących w niej zmian jest najwyższa w porównaniu z pozostałymi grupami. Choć w 2023 roku ich liczba zwiększyła się o 149, tj. 13,9%, to jest to zmiana niższego rzędu niż w okresie poprzedniej oceny zasobów pomocy społecznej, kiedy to wyniosła 15,0%.

Tabela 35. Czas przebywania dzieci w pieczy zastępczej w latach 2021-2023

okres przebywania	2021	2022	2023	r/r	%
do roku	931	1 071	1 220	149	13,9%
1-3 lat	1 275	1 306	1 434	128	9,8%
powyżej 3 lat	3 039	2 987	3 047	60	2,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-M oraz WRiSPZ-P.

Najczęstszymi powodami umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej są: bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (42,3%), uzależnienie rodziców od alkoholu (25,6%), a także inne powody (9,3%).

W roku oceny liczba osób opuszczających pieczę wyniosła 1400 – było to o 22 osób (-1,5%) mniej niż w 2022 roku. Najliczniejszą grupą stanowiły osoby opuszczające pieczę rodzinną do 18 roku życia – takich osób było 749, tj. o 89 (+13,5%) więcej niż w 2022 roku. W przypadku osób opuszczających ten rodzaj pieczy powyżej 18 roku życia, odnotowano spadek o 38 osób (-12,5%).

Podobne zmiany w ujęciu rok do roku wystąpiły w przypadku pieczy instytucjonalnej. Przed ukończeniem 18 roku życia opuściło ją 35,4% mniej osób, natomiast powyżej 18 roku życia o 22,9% więcej.

Tabela 36. Liczba dzieci opuszczających pieczę rodzinną i instytucjonalną w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
rodzinną - do 18 roku życia	586	660	749	89	13,5%
rodzinną - powyżej 18 roku życia	292	304	266	-38	-12,5%
instytucjonalną - do 18 roku życia	209	305	197	-108	-35,4%
instytucjonalną - powyżej 18 roku życia	146	153	188	35	22,9%
SUMA	1 233	1 422	1 400	-22	-1,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-P.

8.3. Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka

Organizowaną przez powiat pieczę zastępczą sprawuje się w sytuacji, kiedy rodzice nie mogą zapewnić dziecku opieki i wychowania⁸³. W pierwszej kolejności podejmuje się zatem działania z rodziną, by umożliwić powrót dziecka, a jeśli nie jest to możliwe – działania zmierzające do przysposobienia dziecka. Jeśli zaś i te możliwości zostały wyczerpane, dziecku zapewnia się opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym.

Wśród dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej, najliczniejszą grupę stanowią te, które przebywają w rodzinach spokrewnionych. W roku oceny było ich 1,9 tys., tj. o 2,8% (51) więcej niż w 2022 roku.

⁸³ Art. 32 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 177 z późn. zm.).

W ujęciu rok do roku, największe zmiany dotyczyły dzieci przebywających w rodzinnych domach dziecka – przybyło ich 14,8% (133 osoby). Ich liczba wyniosła 1029, a wspomniany wzrost spowodował, że grupa ta stała się drugą w kolejności pod względem największej liczby dzieci.

Wzrost odnotowano także w liczbie dzieci przebywających w rodzinach niezawodowych (+6,4%), zawodowych (+10,1%), w tym zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego (+8,5%). Bez zmian pozostała liczba dzieci przebywających w rodzinach zawodowych pełniących funkcję specjalistyczną.

Tabela 37. Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
ogółem, z tego:	4 226	4 297	4 605	308	7,2%
w rodzinach spokrewnionych	1 875	1 824	1 875	51	2,8%
w rodzinach niezawodowych	929	944	1 004	60	6,4%
w rodzinach zawodowych ogółem, z tego:	596	633	697	64	10,1%
w rodzinach zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego	104	117	127	10	8,5%
w rodzinach zawodowych pełniących funkcję specjalistyczną	71	69	69	bz.	bz.
w rodzinnych domach dziecka	826	896	1 029	133	14,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-P.

Liczba rodzin zastępczych w roku oceny wyniosła 2,4 tys. i wzrosła o 56 (2,4%) w stosunku do roku poprzedzającego ocenę. Biorąc pod uwagę formy pieczy, to liczba rodzin spokrewnionych wyniosła 1,4 tys. (+1,9%), niezawodowych 677 (+2,1%), zawodowych ogółem 200 (+3,1%), w tym 26 pełniących funkcję pogotowia rodzinnego (-3,7%) i 41 pełniących funkcję specjalistyczną (+28,1%), natomiast rodzinnych domów dziecka było 128 (+8,5%).

Tabela 38. Rodzinna piecza zastępcza w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
ogółem, z tego:	2 411	2 372	2 428	56	2,4%
rodziny spokrewnione	1 438	1 397	1 423	26	1,9%
rodziny niezawodowe	658	663	677	14	2,1%
rodziny zawodowe ogółem, z tego:	208	194	200	6	3,1%
rodziny zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	32	27	26	-1	-3,7%
rodziny zawodowe pełniące funkcję specjalistyczną	35	32	41	9	28,1%
rodzinne domy dziecka	107	118	128	10	8,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-P.

Pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej, niezawodowej oraz rodzinnego domu dziecka warunkowane jest ukończeniem szkolenia organizowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej lub prowadzonego przez ośrodek adopcyjny⁸⁴.

W 2023 roku przeszkolono 156 osób w zakresie przygotowania do pełnienia funkcji spokrewnionej rodziny zastępczej (+20,0% r/r), 225 osób na rodziny zastępcze niezawodowe (+17,8% r/r) oraz 59 osób na rodziny zastępcze zawodowe (+5,4%).

Tabela 39. Liczba osób przeszkolonych na kandydatów na rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka w latach 2021-2023

typ rodziny	2021	2022	2023	r/r	%
rodziny zastępcze spokrewnione	135	130	156	26	20,0%
rodziny zastępcze niezawodowe	163	191	225	34	17,8%
rodziny zastępcze zawodowe	27	56	59	3	5,4%
prowadzących rodzinne domy dziecka	9	14	6	-8	-57,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-P.

W roku oceny przeszkolono o 8 osób mniej (-57,1%) na prowadzących rodzinne domy dziecka.

8.4. Placówki opiekuńczo-wychowawcze

Placówki opiekuńczo-wychowawcze są jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej⁸⁵. Do instytucjonalnej pieczy zastępczej zalicza się placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne oraz interwencyjne ośrodki preadopcyjne⁸⁶.

Ogólna liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych w roku oceny zmniejszyła się o 1, osiągając wartość 80. Ubytek na poziomie -1 odnotowano w przypadku placówek typu socjalizacyjnego (-1,4%) oraz rodzinnego (-14,3%). O 2 (+12,5%) wzrosła natomiast liczba placówek typu interwencyjnego.

⁸⁴ Art. 44 ust. 1 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 177 z późn. zm.).

⁸⁵ Tamże, art. 2 ust. 3.

⁸⁶ Tamże, art. 93 ust. 1.

Bez zmian pozostała liczba prowadzonych na terenie województwa placówek opiekuńczo-wychowawczych typu specjalistyczno-terapeutycznego (2) oraz regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych (1).

Tabela 40. Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych w latach 2021-2023

typ placówki	2021	2022	2023	r/r	%
ogółem, w tym według typu:	81	81	80	-1	-1,2%
socjalizacyjnego	69	69	68	-1	-1,4%
interwencyjnego	16	16	18	2	12,5%
specjalistyczno-terapeutycznego	1	2	2	bz.	bz.
rodzinnego	8	7	6	-1	-14,3%
regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna	1	1	1	bz.	bz.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-P oraz WRiSPZ-M. Nieznacznie zmiany wystąpiły w przypadku liczby miejsc pozostających w dyspozycji tychże placówek. Liczba miejsc we wszystkich placówkach w 2023 roku wyniosła 1,1 tys. i zmniejszyła się o 5 (-0,5%).

Biorąc pod uwagę liczbę miejsc w poszczególnych typach placówek, w przypadku socjalizacyjnych oraz rodzinnych wystąpiły spadki odpowiednio o 3 (-0,3%) oraz 8 (-14,3%). W placówkach typu interwencyjnego przybyło 6 miejsc (+7,4%).

Tak, jak w przypadku liczby placówek typu specjalistyczno-terapeutycznego oraz regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych, tak i w liczbie dostępnych w nich miejsc nie nastąpiły żadne zmiany.

Tabela 41. Liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2021-2023

typ placówki	2021	2022	2023	r/r	%
ogółem, w tym według typu:	1 056	1 061	1 056	-5	-0,5%
socjalizacyjnego	900	905	902	-3	-0,3%
interwencyjnego	83	81	87	6	7,4%
specjalistyczno-terapeutycznego	9	19	19	bz.	bz.
rodzinnego	64	56	48	-8	-14,3%
regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna	45	45	45	bz.	bz.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-P oraz WRiSPZ-M. Liczba dzieci przebywających w placówkach w 2023 roku wyniosła 1,1 tys.; tj. o 29 więcej niż w roku poprzedzającym ocenę.

Tabela 42. Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2021-2023

typ placówki	2021	2022	2023	r/r	%
ogółem, w tym według typu:	974	1 022	1 051	29	2,8%
socjalizacyjnego	841	880	900	20	2,3%
interwencyjnego	59	70	83	13	18,6%
specjalistyczno-terapeutycznego	9	16	19	3	18,8%
rodzinnego	65	56	49	-7	-12,5%
regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna	45	45	45	bz.	bz.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-P oraz WRiSPZ-M. Liczba dzieci przebywających w placówkach typu socjalizacyjnego, interwencyjnego oraz specjalistyczno-terapeutycznego wzrosła w stosunku rok do roku odpowiednio o 20 (+2,3%), 13 (+18,6%) oraz 3 (+18,8%). W przypadku placówek typu rodzinnego liczba dzieci zmniejszyła się o 7 (-12,5%).

8.5. Usamodzielnianie osób opuszczających pieczę zastępczą

Przez osoby usamodzielniane rozumie się pełnoletnie osoby opuszczające rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną⁸⁷.

Najczęstszym powodem opuszczenia pieczy było założenie własnego gospodarstwa domowego. W przypadku pieczy rodzinnej w roku oceny dotyczyło to 200 osób, tj. o 22 (-9,9%) mniej niż w 2022 roku, natomiast w pieczy instytucjonalnej 129 osób (+9; +7,5% r/r). Powrót do rodziny naturalnej dotyczył 12 osób z pieczy rodzinnej (+6; +100% r/r) oraz 36 z pieczy instytucjonalnej (+12; +50,0% r/r).

Tabela 43. Liczba osób powyżej 18 roku życia opuszczających pieczę rodzinną i instytucjonalną w latach 2021-2023 według przyczyn

rodzaj pieczy	przyczyna	2021	2022	2023	r/r	%
rodzinną	powróciły do rodziny naturalnej	10	6	12	6	100,0%
	założyły własne gospodarstwo domowe, w tym:	236	222	200	-22	-9,9%
	wyjechały za granicę	5	4	1	-3	-75,0%
	inne	46	76	54	-22	-28,9%

⁸⁷ Art. 140 ust. 1 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 177 z późn. zm.).

rodzaj pieczy	przyczyna	2021	2022	2023	r/r	%
instytucjonalna	powrócili do rodziny naturalnej	25	24	36	12	50,0%
	założyły własne gospodarstwo domowe, w tym:	109	120	129	9	7,5%
	wyjechały za granicę	1	1	0	-1	-100,0%
	inne	12	9	23	14	155,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-P.

Osobom opuszczającym pieczę zastępczą przyznaje się pomoc na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie, zagospodarowanie, uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych, uzyskanie zatrudnienia.

Tabela 44. Liczba świadczeń udzielonych usamodzielniającym się wychowankom pieczy zastępczej w latach 2021-2023

rodzaj świadczenia	2021	2022	2023	r/r	%
kontynuowanie nauki	8 539	7 758	6 999	-759	-9,8%
usamodzielnienie	263	245	301	56	22,9%
zagospodarowanie	227	203	254	51	25,1%
uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych	1 272	594	437	-157	-26,4%
uzyskanie zatrudnienia	232	24	55	31	129,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-P.

W roku oceny największą liczbę świadczeń przyznano celem kontynuowania nauki – przyznano ich 7,0 tys., co oznacza spadek o 0,8 tys. (-9,8%) w stosunku do roku poprzedzającego ocenę. Największy ubytek w ujęciu rok do roku odnotowano w przypadku świadczeń przyznanych celem uzyskania odpowiednich warunków mieszkaniowych (-26,4%), a największy wzrost w celu uzyskania zatrudnienia (+129,2%).

8.6. Ośrodki adopcyjne

Ośrodki adopcyjne posiadają wyłączną kompetencję prowadzenia procedur przysposobienia oraz przygotowania osób zgłaszających gotowość do przysposobienia dziecka⁸⁸. Ośrodki prowadzi samorząd województwa lub inny podmiot na jego zlecenie. W roku oceny niezmiennie funkcjonowały dwa ośrodki adopcyjne: Pomorski Ośrodek Adopcyjny – jednostka budżetowa Województwa

⁸⁸ Tamże, art. 154 ust. 1.

Pomorskiego (prowadzący wojewódzki bank danych o dzieciach z terenu województwa pomorskiego oczekujących na przysposobienie) oraz ośrodek Fundacji „Dla Rodziny” prowadzony na zlecenie Województwa Pomorskiego do końca grudnia 2027 roku.

Wśród zadań ośrodków wymienić można kwalifikowanie dzieci zgłoszonych do przysposobienia, a dla dziecka zakwalifikowanego diagnozy psychologicznej i pedagogicznej, promowanie idei adopcji, poszukiwanie kandydatów do przysposobienia dziecka oraz przeprowadzanie badań pedagogicznych i psychologicznych takich kandydatów, analiza sytuacji kandydatów do przysposobienia („wywiad adopcyjny”) czy organizowanie szkoleń dla kandydatów do przysposobienia dziecka⁸⁹.

W roku oceny ośrodki adopcyjne przeszkoliły 90 kandydatów na rodziny przysposabiające – o 12 mniej (11,8%) niż w roku poprzedzającym ocenę.

W 2023 roku przysposobiono 122 dzieci (-8,3% r/r), a najliczniejszą grupę stanowiły dzieci w wieku od roku do 4 lat (59,8% ogólnej liczby dzieci przysposobionych).

W stosunku do roku ubiegłego, w tej grupie wiekowej przysposobiono o 4 dzieci mniej (-5,2%). Największa negatywna zmiana wystąpiła w grupie dzieci przysposobionych w wieku 10 i więcej lat – zmniejszyła się o połowę. O jedno dziecko więcej niż w 2022 roku przysposobiono w grupie dzieci poniżej roku (było ich 6) oraz dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności (było ich 14).

Tabela 45. Dzieci przysposobione i szkolenia dla kandydatów na rodziny przysposabiające w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
dzieci przysposobione - ogółem	99	133	122	-11	-8,3%
dzieci przysposobione w wieku poniżej roku	10	5	6	1	20,0%
dzieci przysposobione w wieku od roku do 4 lat	47	77	73	-4	-5,2%
dzieci przysposobione w wieku od 5 do 9 lat	30	37	36	-1	-2,7%
dzieci przysposobione w wieku 10 i więcej lat	12	14	7	-7	-50,0%
przysposobione dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności	8	13	14	1	7,7%

⁸⁹ Tamże, Art. 156 ust. 1.

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
szkolenia prowadzone przez ośrodki adopcyjne dla kandydatów na rodziny przysposabiające - liczba osób	165	102	90	-12	-11,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań WRiSPZ-M.

9. REHABILITACJA SPOŁECZNA I ZAWODOWA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

W myśl ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, rehabilitacja osób z niepełnosprawnością oznacza zespół działań mających na celu osiągnięcie możliwie najwyższego poziomu funkcjonowania, jakości życia oraz integracji społecznej tychże osób, zakładając ich aktywne w nim uczestnictwo. Rehabilitacja ukierunkowana na sferę zawodową i realizowana przez poradnictwo zawodowe, szkolenia czy pośrednictwo pracy ma ułatwić uzyskanie i utrzymanie zatrudnienia oraz awansu zawodowego. Z kolei rehabilitacja społeczna ma umożliwiać uczestnictwo w życiu społecznym⁹⁰. Realizacja tych zadań finansowana jest ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz środków własnych powiatów.

W roku oceny ogólna kwota wydatków związanych z rehabilitacją społeczną i zawodową osób z niepełnosprawnością wyniosła 94,2 mln zł, co oznacza wzrost o 16,6% względem wartości z 2022 roku.

Tabela 46. Ogólna kwota dofinansowania (PFRON, środki własne powiatów) w latach 2021-2023 [zł]

2021	2022	2023	r/r	%
71 994 715	80 799 685	94 205 686	13 406 001	16,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

9.1. Realizacja wybranych zadań rehabilitacji społecznej

Wśród form rehabilitacji społecznej wymienia się turnusy rehabilitacyjne, zaopatrzenie w sprzęt medyczny i rehabilitację, pomoc w likwidacji barier, w tym komunikacyjnych oraz dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki.

W roku oceny turnusami rehabilitacyjnymi objęto 5,8 tys. osób (+2,9% r/r), a łączna kwota ich dofinansowania sięgnęła niemal 10,0 mln zł (+17,4%). Pozostałe formy wsparcia cieszyły się nieco mniejszym zainteresowaniem niż w roku poprzedzającym ocenę, jednak środki przeznaczone na ich cel wzrosły.

Z zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz sprzęt rehabilitacyjny skorzystało 10,4 tys., osób (-7,1%) na kwotę 17,9 mln zł (+30,2%).

⁹⁰ Art. 7–9 Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 44).

Pomocą na likwidację barier architektonicznych, technicznych oraz w komunikowaniu się objęto 1,8 tys., osób (-2,7%), a kwota dofinansowań wyniosła 8,7 mln zł (+14,7%).

W zakresie sportu, kultury, rekreacji i turystyki zorganizowano o 2 imprezy mniej niż w roku poprzedzającym ocenę, jednak liczba biorących w nich udział osób z niepełnosprawnością wzrosła o 24,2%. Kwota udzielonego dofinansowania w tym zakresie wzrosła natomiast o 25,2%.

Tabela 47. Dofinansowanie wybranych zadań rehabilitacji społecznej w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
turnusy rehabilitacyjne					
liczba osób	5 088	5 613	5 776	163	2,9%
wartość [zł]	7 286 742	8 503 111	9 986 892	1 483 781	17,4%
zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny					
liczba osób	11 604	11 181	10 390	-791	-7,1%
wartość [zł]	12 104 468	13 722 616	17 862 026	4 139 410	30,2%
pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się					
liczba osób	2 062	1 860	1 809	-51	-2,7%
wartość [zł]	7 978 140	7 547 820	8 660 250	1 112 430	14,7%
dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki					
liczba dofinansowanych imprez	139	160	158	-2	-1,3%
liczba uczestniczących OzN	4 548	6 585	8 177	1 592	24,2%
wartość [zł]	707 495	857 649	1 073 400	215 751	25,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

9.2. Program „Aktywny Samorząd”

Program „Aktywny Samorząd” za główny cel przyjmuje wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji. Program podzielono na III moduły. Na pierwszy moduł „likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową” składają się cztery obszary – likwidacja bariery transportowej, likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym, likwidacja barier w poruszaniu się oraz pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez

zapewnienie opieki dla osoby zależnej. Moduł II obejmuje pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym, zaś moduł III to szkolenia kadr samorządów oraz organizacji pozarządowych z zakresu problematyki niepełnosprawności. Moduł I i II realizuje samorząd powiatowy, a moduł III przez PFRON w trybie Pzp⁹¹.

W ramach tego programu, w roku oceny udzielono 3,1 tys. świadczeń – o 7,6% więcej niż w roku poprzedzającym ocenę, natomiast liczba korzystających osób z niepełnosprawnościami wzrosła o 7,9% w ujęciu rok do roku. Wartość dofinansowania w 2023 sięgnęła niemal 17,0 mln zł, co oznacza wzrost o 2,6 mln zł (17,9%) w stosunku do kwoty z 2022 roku.

Tabela 48. Program "Aktywny Samorząd" w latach 2021-2023

rok	liczba świadczeń	liczba korzystających OzN	wartość dofinansowania [zł]
2021	2 764	7 305	12 544 157,00
2022	2 860	6 503	14 351 842,00
2023	3 078	7 015	16 916 906,00
r/r	218	512	2 565 064
%	7,6%	7,9%	17,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

⁹¹ Źródło: „Aktywny Samorząd” – treść programu; dostępny: <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/aktywny-samorzad/dokumenty-programowe-105401/program/tresc-programu-obowiazujaca/aktywny-samorzad-tresc-programu/>

10. KADRA JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH POMOCY SPOŁECZNEJ

10.1. Zatrudnienie w jednostkach pomocy społecznej

Wśród jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należy wymienić: regionalny ośrodek polityki społecznej, powiatowe centrum pomocy rodzinie, ośrodek pomocy społecznej, centrum usług społecznych, dom pomocy społecznej, placówkę specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodek wsparcia oraz ośrodek interwencji kryzysowej⁹².

W roku oceny ogólna liczba osób zatrudnionych w systemie pomocy społecznej wyniosła 7 338 osób – o 38 osób, tj. 0,5% więcej niż w 2022 roku. Liczba osób zarządzających tymi instytucjami (kierownicy, dyrektorzy, zastępcy) wzrosła o 3,5% tj. o 18 osób.

Tabela 49. Zatrudnienie w jednostkach pomocy społecznej w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
kadra ogółem	7 210	7 300	7 338	38	0,5%
kierownicy, dyrektorzy, zastępcy	515	517	535	18	3,5%
specjalizacje [%]	49,6	51,1	54,3	3,2	nd.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

Ustawa o pomocy społecznej przewiduje dwa stopnie specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego. Pierwszy stopień ma na celu uzupełnienie wiedzy i doskonalenie umiejętności zawodowych pracowników socjalnych, zaś drugi – pogłębienie wiedzy i doskonalenie umiejętności pracy z wybranymi grupami osób korzystających z pomocy społecznej⁹³. W 2023 roku wskaźnik specjalizacji, a więc udziału pracowników socjalnych posiadających specjalizację I lub II stopnia w ogólnej liczbie pracowników socjalnych wyniósł 54,3% i wzrósł w stosunku do 2022 roku o 3,2 p.p.

10.2. Wymóg ustawowy liczby zatrudnionych pracowników socjalnych

Ustawa o pomocy społecznej określa minimum zatrudnienia osób na stanowisku pracownika socjalnego w ośrodku pomocy społecznej lub centrum usług

⁹² Art. 6 pkt. 5 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.).

⁹³ Art. 116 ust. 2 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.).

społecznych. Określa się go na dwa sposoby – względem liczby ludności gminy lub proporcjonalnie do liczby osób i rodzin objętych pracą socjalną. W pierwszym przypadku proporcja osób zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin wynosi 1:2000, a w drugim 1:50. Ponadto określono, że liczba zatrudnionych pracowników socjalnych w pełnym wymiarze godzin nie może być mniejsza niż 3⁹⁴.

W roku oceny wymogów nie spełniało 21 spośród 123 gminnych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej działających na terenie województwa. Należy jednak podkreślić, że z roku na rok liczba takich jednostek zmniejsza się – w 2022 roku było ich 25, a w 2021 – 27. 66,7% spośród jednostek niespełniających ustawowego wymogu stanowiły jednostki zatrudniające mniej niż 3 pracowników socjalnych, 57,1% warunku proporcji względem liczby mieszkańców, a 38,1% warunku osób/rodzin objętych pracą socjalną. 61,9% jednostek nie spełniało co najmniej dwóch wspomnianych warunków.

10.3. Szkolenie kadr

Wśród ustawowych zadań samorządu województwa wskazano organizowanie kształcenia oraz szkolenia zawodowego kadr pomocy społecznej oraz inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej⁹⁵. Oprócz działań w tym zakresie, prowadzonych w ramach realizacji projektów opisanych w rozdziałach 12.1 Kooperacja efektywna i skuteczna oraz 12.2. Partnerstwo dla Rodziny, w roku oceny Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej podjął m.in. następujące działania:

- zorganizowano superwizję grupową i indywidualną dla kadr pomocy społecznej i integracji,
- zorganizowano wizytę studyjną dla kadry zarządzającej instytucjami pomocy społecznej i integracji w ramach działania Forum Pomocy Społecznej,
- zapewniono usługę cateringową podczas doradztwa dla CUS i OPS planujących przekształcenie się w CUS (doradztwo odbyło się w Czersku oraz w Skarszewach),

⁹⁴ Art. 110 ust. 11 i 12 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.).

⁹⁵ Tamże, art. 21.

- zorganizowano szkolenia dla pracowników pomocy i integracji społecznej: „Radzenie sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych, a wypalenie zawodowe” (2 dni, 2 grupy po 25 osób) oraz „Zastosowanie przymusu bezpośredniego w DPS – teoria i praktyka” (1 dzień, 2 grupy po 25 osób).

W ramach Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022-2030, dla gminnych komisji ds. rozwiązywania problemów alkoholowych, gminnych pełnomocników ds. profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, koordynatorów gminnych programów ds. profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii w zakresie profilaktyki uzależnień zorganizowano szkolenie pn. „Realizacja gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii w świetle zmian prawnych” (nowe zadanie: uzależnienia behawioralne, zasady wykorzystania dochodów gmin z opłat za sprzedaż napojów alkoholowych na działania związane z pomocą obywatelom Ukrainy). Przeszkolono 3 grupy (52 osoby), a każda z nich zrealizowała 24 godz. dydaktyczne.

Szkolenia dedykowano także gminnym zespołom interdyscyplinarnym do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie (obecnie: domowej), a w roku oceny zorganizowano:

- 3-dniowe szkolenie dla 38 osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w oparciu o „Wytyczne ministra do spraw zabezpieczenia społecznego z dnia 15 kwietnia 2022 roku do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2022-2023”, pn. „Projekt zmian ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Procedura „Niebieskiej Karty” (obowiązki przedstawicieli poszczególnych służb, czynności wykonywane przez zespół interdyscyplinarny / grupę roboczą w ramach procedury NK)” (2 grupy; 24h dydaktyczne każda),
- 6-dniowe specjalistyczne szkolenie umożliwiające uzyskanie certyfikatu specjalisty w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie pn. „Praca z osobą doznającą przemocy w rodzinie. Praca z dzieckiem krzywdzonym”

(aspekty prawne, praca indywidualna: poradnictwo psychologiczne, psychoterapia, grupa psychoedukacyjna, pomoc w kontaktach z instytucjami, konsultacje psychiatryczne i prawne, umiejętności interpersonalne, nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktu z osobą doznającą przemocy, budowanie kontaktu z dzieckiem doznającym przemocy) (19 osób; 50h dydaktycznych)

11. INNE RODZAJE POMOCY I ŚWIADCZEŃ

11.1. Świadczenia wychowawcze

Świadczenie wychowawcze przyznaje się niezależnie od dochodu czy innych przesłanek, celem częściowego pokrycia wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką i zaspokajaniem jego potrzeb życiowych, do ukończenia przez nie 18 roku życia. Świadczenie przysługuje matce lub ojcu, opiekunowi faktycznemu lub prawnemu dziecka, dyrektorowi DPS lub właściwym osobom z instytucji pieczy zastępczej⁹⁶. Do końca 2023 roku wysokość świadczenia wynosiła 500,00 zł miesięcznie, a od stycznia 2024 roku 800,00 zł miesięcznie na każde dziecko. Gminy zajmowały się obsługą tego świadczenia do końca czerwca 2022 roku, a od drugiej połowy tegoż roku zadanie to przejął Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Kwota wypłaconych świadczeń w województwie pomorskim w 2023 roku wyniosła 2,8 mld zł i było to o 16,2 mln zł mniej (-0,6%) niż w roku 2022.

Tabela 50. Kwota świadczeń wychowawczych w latach 2021-2023 [zł]

2021	2022	2023	r/r	%
2 660 006 345	2 840 747 238	2 824 588 114	-16 159 123	-0,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS oraz danych ZUS.

W roku oceny do ZUS złożono 353,4 tys. wniosków na 555,2 tys. dzieci. Świadczenia wypłacono łącznie na 500,0 tys. dzieci.

Tabela 51. Świadczenia wychowawcze w 2023 roku w układzie powiatów

powiat	liczba złożonych wniosków	liczba dzieci, na które złożono wnioski	liczba dzieci, na które wypłacono świadczenie	kwota wypłaconych świadczeń
bytowski	11 044	18 603	16 767	95 363 382,2
chojnicki	14 353	23 698	21 577	122 161 505,7
człuchowski	7 138	11 349	10 154	57 478 659,1
Gdańsk	72 399	106 509	94 859	530 812 035,8
gdański	22 923	35 444	32 045	180 460 402,1
Gdynia	33 128	48 751	43 863	246 863 297,3
kartuski	27 099	47 359	43 150	243 806 179,2

⁹⁶ Art. 4 Ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 421).

powiat	liczba złożonych wniosków	liczba dzieci, na które złożono wnioski	liczba dzieci, na które wypłacono świadczenie	kwota wypłaconych świadczeń
kościerski	11 141	19 112	17 160	97 888 135,5
kwidzyński	11 114	17 545	15 888	90 534 768,3
łęborski	9 306	14 801	13 390	75 533 994,7
malborski	8 142	12 670	11 506	65 450 540,3
nowodworski	4 564	6 985	6 329	35 908 450,8
pucki	14 798	23 397	21 233	119 482 759,8
Słupsk	11 495	16 708	14 753	83 516 099,8
słupski	14 641	23 041	20 381	114 095 128,4
Sopot	3 597	5 402	4 884	27 017 076,7
starogardzki	18 545	30 252	27 572	156 324 989,6
sztumski	4 786	7 835	7 036	40 097 152,6
tczewski	16 194	25 397	23 044	131 321 632,1
wejherowski	37 261	60 337	54 849	310 471 924,6
POMORSKIE	353 668	555 195	500 440	2 824 588 114,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZUS.

11.2. Świadczenia rodzinne i alimentacyjne

Prawo do zasiłku rodzinnego wraz z dodatkami posiadają rodzice, jeden z rodziców, opiekun prawny lub faktyczny dziecka oraz osoba ucząca się. Zasiłki rodzinne przysługują dziecku do ukończenia przez nie 18. roku życia, zaś jeśli dziecko uczy się w szkole okres ten wydłuża się do ukończenia 21 roku życia. W przypadku dziecka legitymującego się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności i pod warunkiem kontynuowania przez nie nauki w szkole (w tym w szkole wyższej) świadczenie to przysługuje do ukończenia 24. roku życia⁹⁷.

Rodzina ubiegająca się o to świadczenie musi spełniać kryterium dochodowe, które wynosi 674,00 zł w przeliczeniu na osobę w rodzinie lub dla osoby uczącej się oraz 764,00 zł, jeśli dziecko legitymuje się jednym ze wspomnianych orzeczeń⁹⁸. Wiek dziecka ściśle determinuje wysokość świadczenia: do ukończenia 5. roku życia jest

⁹⁷ Art. 4-5 Ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 323).

⁹⁸ § 1 pkt 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2021 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny i specjalny zasiłek opiekuńczy, wysokości świadczeń rodzinnych oraz wysokości zasiłku dla opiekuna (Dz. U. poz. 1481).

to 95,00 zł, powyżej 5. r.ż. i do ukończenia 18. roku życia 124,00 zł, zaś powyżej 18 r.ż. i do ukończenia 24 r.ż. wynosi 135,00 zł⁹⁹.

W roku oceny z zasiłków rodzinnych skorzystało średniomiesięcznie 32,1 tys. rodzin, a kwota wypłaconych im świadczeń sięgnęła 170,5 mln zł. W przypadku obu wskaźników odnotowano spadek w ujęciu rok do roku; odpowiednio o 16,5% oraz 14,6%.

Tabela 52. Zasiłki rodzinne wraz z dodatkami w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
rodziny	45 648	38 443	32 110	-6 333	-16,5%
kwota świadczeń [zł]	229 700 297,5	199 536 797,9	170 486 345,1	-29 050 452,8	-14,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobom uprawnionym do alimentów, w przypadku bezskuteczności egzekucji¹⁰⁰. Świadczenie przysługuje do ukończenia 18 roku życia, osobom uczącym się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia 25 roku życia, a bezterminowo osobom z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności¹⁰¹. Warunkiem przyznania jest spełnianie przez rodzinę kryterium dochodowego, wynoszącego od 1 października 2023 roku 1209,00 zł na osobę w rodzinie¹⁰² (przed waloryzacją było to 900,00 zł). W przypadku przekroczenia dochodu, świadczenie przysługuje w formie złotówka za złotówkę, przy czym minimalna jego wartość to 100,00 zł, a maksymalna 500,00 zł.

W roku oceny odnotowano spadki wszystkich wskaźników dotyczących funduszu alimentacyjnego. Ze świadczeń skorzystało 1,4 tys. osób z 910 rodzin mniej niż w 2022 roku. Kwota udzielonej pomocy zmniejszyła się o 6,5 mln zł (8,9%).

⁹⁹ § 1 pkt 4 lit. a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2021 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny i specjalny zasiłek opiekuńczy, wysokości świadczeń rodzinnych oraz wysokości zasiłku dla opiekuna (Dz. U. poz. 1481).

¹⁰⁰ Art. 1 pkt. 1 ust. 1 Ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1993 z późn. zm.).

¹⁰¹ Tamże, art. 9 ust. 1.

¹⁰² Obwieszczenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 19 stycznia 2023 r. w sprawie wysokości kwoty kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń z funduszu alimentacyjnego od dnia 1 października 2023 r. (M. P. z 2023 r. poz. 121).

Tabela 53. Fundusz alimentacyjny w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
osoby	15 063	13 773	12 400	-1 373	-10,0%
rodziny	9 747	8 869	7 959	-910	-10,3%
kwota świadczeń [zł]	78 576 389	72 933 785	66 451 028	-6 482 757	-8,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

11.3. Świadczenia opiekuńcze

W katalogu świadczeń rodzinnych wymienia się świadczenia opiekuńcze, na które składa się zasiłek pielęgnacyjny oraz świadczenie pielęgnacyjne¹⁰³.

Zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się dziecku z niepełnosprawnością, osobie z niepełnosprawnością w stopniu znacznym powyżej 16. roku życia lub ze stopniem umiarkowanym, jeśli niepełnosprawność powstała do ukończenia 21 roku życia oraz osobie, która ukończyła 75 lat, celem częściowego pokrycia wydatków związanych z zapewnieniem opieki i pomocy innej osobie niezdolnej do samodzielnej egzystencji¹⁰⁴. Kwota zasiłku wynosi 215,84 zł miesięcznie¹⁰⁵.

Kwota wypłaconych w roku oceny zasiłków pielęgnacyjnych wyniosła 233,0 mln zł i wzrosła o 9,8 mln zł (4,4%) w ujęciu rok do roku. Kwota świadczeń wzrosła w przypadku wszystkich przyznanych świadczeń: dla dziecka z niepełnosprawnością (+3,6 mln zł; +7,1%), dla osoby powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności (+4,0 mln zł; +3,7%), dla osoby z niepełnosprawnością powyżej 16 roku życia (+2,2 mln zł; +3,6%) oraz dla osób powyżej 75 lat (+6,3 tys.; +0,2%).

Tabela 54. Kwota świadczeń opiekuńczych w latach 2021-2023 [zł]

świadczenie	2021	2022	2023	r/r	%
zasiłek pielęgnacyjny	217 942	223 175	232 952 240	9 777 230	4,4%
ogółem, w tym:	131	010			

¹⁰³ Art. 2 Ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 323).

¹⁰⁴ Tamże, art. 16.

¹⁰⁵ § 1 ust. 2 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2021 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny i specjalny zasiłek opiekuńczy, wysokości świadczeń rodzinnych oraz wysokości zasiłku dla opiekuna (Dz. U. poz. 1481).

świadczenie	2021	2022	2023	r/r	%
dla dziecka z niepełnosprawnością	48 017 610	50 613 164	54 213 903	3 600 739	7,1%
dla osoby z niepełnosprawnością w stopniu znacznym w wieku 16+	105 942 743	107 139 784	111 124 913	3 985 129	3,7%
dla osoby z niepełnosprawnością w wieku 16+	59 944 063	61 529 392	63 714 496	2 185 104	3,6%
dla osoby w wieku 75+	4 037 715	3 892 670	3 898 928	6 258	0,2%
świadczenie pielęgnacyjne	329 467 423	389 154 185	490 325 311	101 171 126	26,0%
specjalny zasiłek opiekuńczy	12 506 947	8 398 563	5 837 316	-2 561 247	-30,5%
świadczenia opiekuńcze ogółem	559 916 501	620 727 758	729 114 867	108 387 109	17,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

W roku oceny świadczenie pielęgnacyjne przysługiwało matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną, a także innym osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny (z wyłączeniem OzN w stopniu znacznym), jeśli nie podejmowali/rezygnowali z zatrudnienia/innej pracy zarobkowej z powodu konieczności sprawowania opieki nad członkiem rodziny posiadającym orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności ze wskazaniem konieczności stałej/długotrwałej pomocy/opieki innej osoby¹⁰⁶. Kwota tego świadczenia podlegała waloryzacji i wyniosła w 2023 roku 2458 zł.

W 2023 roku przyznano świadczenia pielęgnacyjne na łączną kwotę 490,3 mln zł, która wzrosła o 26,0% w stosunku do roku wcześniejszego.

Zasady przyznawania świadczenia uległy zmianie w związku z wejściem w życie z dniem 01.01.2024 ustawy o świadczeniu wspierającym¹⁰⁷. Zmiany dotyczyły również specjalnego zasiłku opiekuńczego, którego przepisy zostały uchylone z dniem wejścia w życie ww. ustawy.

Zgodnie z obowiązującymi w roku oceny przepisami, specjalny zasiłek opiekuńczy przysługiwał osobom niepodjęającym zatrudnienia lub rezygnującym z niego w celu sprawowania opieki nad osobą ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej

¹⁰⁶ Art. 17 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 390).

¹⁰⁷ Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (Dz. U. poz. 1429 z późn. zm.).

egzystencji, która wymaga stałej lub długotrwałej opieki/ pomocy innej osoby (wymagane jest orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu znacznym ze wskazaniem konieczności stałej lub długotrwałej opieki/ pomocy innej osoby).

O świadczenie ubiegać mogły się osoby, na których ciążył obowiązek alimentacyjny oraz małżonkowie, z wyłączeniem OzN w stopniu znacznym, spełniające kryterium dochodowe (764 zł na osobę)¹⁰⁸.

W roku oceny kwota przyznanych specjalnych zasiłków opiekuńczych była o 30,5% niższa niż w 2022 roku.

11.4. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne

Osobami uprawnionymi do dodatku mieszkaniowego są: osoby najmujące lub podnajmujące lokale mieszkalne, w których zamieszkują, osoby zamieszkujące lokale mieszkalne i posiadające do nich spółdzielcze prawo, osoby zamieszkujące lokale własnościowe oraz osoby zajmujące lokal bez tytułu prawnego, które oczekują na lokal zamienny (w tym najem socjalny)¹⁰⁹. Do uzyskania dodatku mieszkaniowego niezbędne jest spełnianie kryterium dochodowego w okresie trzech miesięcy poprzedzających datę złożenia wniosku, wynoszące 40% dla osób prowadzących jednoosobowe gospodarstwo domowe oraz 30% na osobę w gospodarstwie wieloosobowym, wartości przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej obowiązującego w dniu złożenia wniosku¹¹⁰.

Dodatki mieszkaniowe w roku oceny przyznano 25,5 tys. gospodarstwom domowym (spadek o 1,1% względem 2022 r.), jednak ich kwota wzrosła do 64,5 mln zł, tj. o 21,4% r/r.

Dodatek energetyczny przysługuje odbiorcy wrażliwemu energii elektrycznej, przez co rozumie się osobę, której przyznano dodatek mieszkaniowy¹¹¹. Zmiany legislacyjne wprowadzone między innymi ustawą z dnia 17 grudnia 2021 r. o dodatku osłonowym spowodowały wygaszanie dodatków energetycznych oraz pozostawienie wniosków bez rozpoznania, ze względu na pojawienie się dodatku osłonowego.

¹⁰⁸ Art. 16a ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 390).

¹⁰⁹ Tamże, art. 2.

¹¹⁰ Tamże, art. 3.

¹¹¹ Art. 3 pkt 13c i Art. 5c ust. 1 Ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 266).

Zmiany te spowodowały, że w roku oceny dodatki energetyczne przyznano 3 gospodarstwom domowym na łączną kwotę 182 zł, co oznacza niemal całkowity zanik tego świadczenia w województwie.

Tabela 55. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne w latach 2021-2023

wskaźnik	2021	2022	2023	r/r	%
DODATKI MIESZKANIOWE					
liczba gospodarstw domowych	22 877	25 780	25 494	-286	-1,1%
kwota świadczeń [zł]	121 783 065	53 137 258	64 487 383	11 350 125	21,4%
DODATKI ENERGETYCZNE					
liczba gospodarstw domowych	5 454	3 640	3	-3 637	-99,9%
kwota świadczeń [zł]	1 573 128	203 861	182	-203 679	-99,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

12. PROJEKTY REALIZOWANE PRZEZ ROPS W 2023 ROKU

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej dzięki realizacji projektów finansowanych m.in. z funduszy europejskich prowadzi szereg działań istotnych z perspektywy inspirowania i inicjowania podejmowania działań innowacyjnych w obszarze polityki społecznej. W 2023 roku zakończono realizację projektów w ramach perspektywy UE 2014-2020: „Kooperacja – efektywna i skuteczna”, „Partnerstwo dla Rodziny”, „Wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnością fizyczną, z uwzględnieniem możliwości finansowania tego rozwiązania”, „Pomorski system przedsiębiorczości społecznej: koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie pomorskim na lata 2019-2022”, „Pomorskie Dzieciom”, „Pomorskie z Ukrainą”. Kontynuowano natomiast realizację projektu „EU-BELONG: An Intercultural Approach to Migrant Integration in Europe's Regions”, a jednocześnie podjęto się realizacji nowych przedsięwzięć: „Włączamy Pomorskie!”, „RESIST-Regional Ecosystems for Social Innovation and Social Transformation”. W kolejnych podrozdziałach przedstawiamy informacje o realizacji wymienionych przedsięwzięć.

12.1. Kooperacja – efektywna i skuteczna [PO WER 2014–2020]

Projekt „Kooperacja – efektywna i skuteczna” współfinansowany ze środków EFS realizowano w okresie 01.04.2018 – 30.11.2023. Celem projektu było wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami polityk sektorowych dla gmin miejsko-wiejskich, popularyzacja deinstytucjonalizacji (DI) oraz centrum usług społecznych (CUS).

W roku oceny dla centrów usług społecznych oraz ośrodków pomocy społecznej, które deklarowały chęć przekształcenia w CUS zrealizowano następujące usługi:

- 72 godziny superwizji dla pracowników: CUS Czersk (21h), CUS Gminy Słupsk/Redzikowo (18h), MGOPS Nowy Dwór Gdański (15h), GOPS Skarszewy (9h), MOPS Dzierżgoń (9h),
- 14 godzin doradztwa w obszarze Pzp dla łącznie 30 osób,
- 24 godziny doradztwa stacjonarnego oraz 100 godzin doradztwa online w zakresie diagnozy potrzeb i potencjału pod kątem usług społecznych dla MGOPS w Nowym Dworze Gdańskim,
- 16 godzin doradztwa online w obszarze funkcjonowania CUS,

- 16 godzin doradztwa w obszarze autoprezentacji dla pracowników CUS Gminy Słupsk/Gminy Redzikowo,
- 24 godziny coachingu dla kadry zarządzającej (3 spotkania coachingu grupowego dla 12 osób).

Ponadto zrealizowano 5 szkoleń dla JST w obszarze deinstytucjonalizacji, rozwoju usług społecznych oraz tworzenia i funkcjonowania CUS:

- dwa szkolenia „Rola samorządu w procesie rozwoju usług społecznych. Tworzenie Lokalnych Planów Deinstytucjonalizacji”;
- dwa szkolenia „Polityka deinstytucjonalizacji (DI) w Polsce i Unii Europejskiej. Fundusze Europejskie szansą na rozwój usług społecznych”;
- jedno szkolenie „Wyzwania JST w kontekście rozwoju usług społecznych. Rola, organizacja i tworzenie CUS”.

Zorganizowano również dwie konferencje:

- 15.06.2023 – pt. „Rozwój usług społecznych w województwie pomorskim. 20-lecie Pomorskiego Forum Pomocy Społecznej”. Wydarzenie zorganizowano przy współpracy z Pomorskim Forum Pomocy Społecznej, a uczestniczyło w nim 85 osób.
- 25-26.10.2023 – pt. „Rozwój usług społecznych – szanse i perspektywy”, w której uczestniczyło 120 przedstawicieli JST oraz instytucji pomocy i integracji społecznej.

12.2. Partnerstwo dla Rodziny [PO WER 2014–2020]

W 2023 roku zakończono realizację trwającego od 2019 roku projektu „Partnerstwo dla Rodziny”, którego celem było objęcie wsparciem pracowników i przedstawicieli instytucji oraz służb zaangażowanych w realizację zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Województwa: lubuskie, pomorskie oraz zachodniopomorskie były partnerami projektu, zaś jego liderem – województwo wielkopolskie. W ramach projektu, w roku oceny zorganizowano łącznie 11 szkoleń, o następującej tematyce: „Nowelizacja Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej”, „Deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej”, „System pieczy zastępczej w sytuacji kryzysu migracyjnego spowodowanego wojną w Ukrainie”, „Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu”, „Depresja i zachowania

samobójcze dzieci i młodzieży” oraz „Dialog motywujący – profesjonalny sposób rozwiązywania problemów na drodze dialogu”.

W ramach realizacji projektu wsparciem objęto 681 pracowników systemu wsparcia rodziny i systemy pieczy zastępczej oraz 537 z województwa warmińsko-mazurskiego.

12.3. Standard mieszkalnictwa wspomaganego [PO WER 2014–2020]

Projekt „Wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnością fizyczną, z uwzględnieniem możliwości finansowania tego rozwiązania” realizowano w okresie 01.01.2018 – 30.09.2023. Jego celem było wypracowanie rozwiązań umożliwiających niezależne życie osobom z niepełnosprawnością fizyczną, zgodnie z ideą przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności.

W roku oceny realizowano usługi dla łącznie 13 osób zamieszkujących lokale w gminach Sierakowice, Kościerzyna, Brusy, Przechlewo oraz Człuchów.

Rozstrzygnięto konkurs ofert na powierzenie i zlecenie organizacjom pozarządowym prowadzenia mieszkania wspomaganego dla osób z niepełnosprawnością fizyczną w Kamienicy Królewskiej (gmina Sierakowice). Osoby zamieszkujące objęto szerokim wachlarzem usług społecznych dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb.

W realizację całego projektu zaangażowano 5 gminnych jednostek samorządu terytorialnego, które pilotażowo wdrożyły standardy w obszarze deinstytucjonalizacji. Ponadto opracowano dokument „Standard mieszkalnictwa dla osób z niepełnosprawnością fizyczną wraz z rekomendacjami” oraz przeprowadzono 4 spotkania edukacyjno-szkoleniowe dla przedstawicieli JST i NGO dla łącznie 96 uczestników.

12.4. Koordynacja rozwoju ekonomii społecznej [RPO WP 2014–2020]

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w okresie 01.09. 2019 – 31.10.2023 realizował projekt pozakonkursowy pn. „Pomorski system przedsiębiorczości społecznej: koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie pomorskim na lata 2019-2022” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020. Celem projektu było podjęcie działań

pozwalających na prowadzenie skutecznej i efektywnej polityki wspierania rozwoju ES poprzez koordynację działań na rzecz rozwoju ES przez ROPS oraz wyznaczanie kierunków rozwoju ES, uwzględniające uwarunkowania bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej regionu.

W roku oceny w ramach budowania współpracy pomiędzy JST, instytucjami pomocy i integracji społecznej, instytucjami rynku pracy, podmiotami ekonomii społecznej na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym zorganizowano 5 jednodniowych spotkań w Gdańsku. W zakresie niwelowania skutków wywołanych pandemią COVID-19, przystosowania się do sytuacji kryzysu gospodarczego oraz przygotowania do udziału w wydarzeniach promocyjnych np. targach, sprzedaży, budowania relacji z biznesem przeprowadzono cykl 6 spotkań warsztatowych dla pomorskich podmiotów ekonomii społecznej pn. „Akademia Pomorskiej Ekonomii Społecznej 2023”. W spotkaniach uczestniczyły 72 osoby.

W 2023 roku odbyły się także w formie stacjonarnej w Gdańsku dwa, dwudniowe spotkania Pomorskiego Forum OWES, w ramach których omawiano aktualną sytuację ekonomii społecznej nie tylko w wymiarze regionalnym, ale także przez pryzmat aktywności ogólnopolskiej. Niezwykle ważny element spotkań stanowiło planowanie przyszłych działań na rzecz sektora ES na Pomorzu.

Podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne po raz kolejny brały aktywny udział w Jarmarku św. Dominika, który w 2023 roku odbył się już po raz 763. Podczas Jarmarku podmioty te zasiły ofertę stoisk wystawienniczych w Strefie „Pod Żaglami” na Ołowiance oraz w ramach „Uliczki Pomorskiej” na ulicy Szerokiej.

Ważnym elementem promocji działalności podmiotów ekonomii społecznej z Pomorza podczas 763. Jarmarku Św. Dominika było pierwsze Święto Pomorskiej Ekonomii Społecznej, które odbyło się 28.07.2023. Podczas wydarzenia 15 podmiotów miało możliwość prezentacji swojej działalności, usług oraz produktów. Wydarzeniu towarzyszyły atrakcje na specjalnie przygotowanej scenie, wśród których były m.in. występy artystyczne i quizy. Podczas święta zaprezentowano nowe logo Pomorskiej Ekonomii Społecznej, odzwierciedlające wartości i zaangażowanie w rozwój ekonomii społecznej, zainspirowane barwami herbu województwa.

Do współpracy przy rozwoju marki Pomorska Ekonomia Społeczna zaproszono 18 PESów.

Na bieżąco prowadzono stronę internetową „Pomorska Ekonomia Społeczna” oraz profil na portalu Facebook.

4.10. 2023 w Gdańsku zorganizowano pierwszy Kongres Pomorskiej Ekonomii Społecznej, w ramach którego odbyły się panele dyskusyjne na temat przedsiębiorczości społecznej, a w szczególności o udziale PES w życiu gospodarczym regionu, które podczas wydarzenia miały okazję zaprezentować ofertę swoich produktów i usług. Podczas wydarzenia swoją premierę miał film promocyjny pt. „Jakie znaczenie ekonomia społeczna ma w moim życiu? Historie prawdziwe”.

Ważnym obszarem współpracy regionalnej w ramach projektu w 2023 r. były spotkania w ramach sieci CIS i KIS. Zorganizowano 2 Pomorskie Konwenty CIS i KIS: w Gdyni oraz w Kartuzach. Z okazji 20-lecia uchwalenia Ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz 18 lat działania Centrum Integracji Społecznej w Bytowie, 7.09.2023 w Bytowie odbyła się konferencja podsumowująca działalność podmiotów reintegracji społecznej i rozwój zatrudnienia socjalnego w województwie pomorskim w ciągu ostatnich dwóch dekad.

Niezwykle ważnym działaniem wykonanym w 2023 roku była publikacja raportu „Ewaluacja funkcjonowania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w województwie pomorskim – 2022 r.”, której główny cel stanowiła ocena wsparcia udzielanego w ramach realizacji projektów Działania 06.03. Ekonomia społeczna Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020.

12.5. Pomorskie Dzieciom [RPO WP 2014–2020]

Projekt „Pomorskie Dzieciom” realizowano w okresie 01.01.2021 – 30.09.2023. Celem projektu było wsparcie w walce z epidemią COVID-19 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, tj. dzieci i młodzieży przebywających w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej (w tym opuszczających pieczę zastępczą) lub objętych opieką hospicjów domowych, jak również wsparcie kadry placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej (placówek opiekuńczo-wychowawczych – POW i regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej – RPOT), wsparcie rodzin

zastępczych i rodzinnych domów dziecka, pracowników organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej pracujących bezpośrednio z rodzinami zastępczymi oraz kadry realizującej specjalistyczne usługi w hospicjach domowych dla dzieci.

Podmiotami uprawnionymi do złożenia wniosku były jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, osoby prawne, w tym kościelne osoby prawne. Jednostki te, zgodnie z rejestrami Wojewody Pomorskiego musiały prowadzić placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną, hospicja domowe dla dzieci lub musiały realizować zadania organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej. W 2023 roku wpłynął 1 wniosek o grant, a kwota zrealizowanego zadania wyniosła 84,3 tys. złotych.

W całym okresie realizacji projektu wsparciem objęto 103 podmioty i 4711 osób, z czego 62,7% stanowiły kobiety.

12.6. Pomorskie z Ukrainą [RPO WP 2014–2020]

Projekt „Pomorskie z Ukrainą” realizowano w okresie 01.09.2022 – 31.10.2023 jako działanie w trybie nadzwyczajnym w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020. Celem projektu było wsparcie obywateli Ukrainy, przebywających na terytorium województwa pomorskiego w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie, a także trwałe wzmocnienie ich postaw społecznych, zawodowych, edukacyjnych, zdrowotnych i kulturalnych.

Powierzone granty obejmowały działania ukierunkowane na integrację społeczną imigrantów ze społecznością lokalną, a także związane z kompleksową integracją społeczną i zawodową imigrantów. Możliwa była także realizacja inicjatyw związanych m.in. ze wsparciem o charakterze bytowym, opiekuńczym, kursami zawodowymi i językowymi, tłumaczeniami, doradztwem zawodowym oraz pomocą prawną i psychologiczną dedykowanych imigrantom, działań szkoleniowych skierowanych do pracowników i wolontariuszy instytucji publicznych i organizacji pozarządowych PES/PS, wspierających osoby z doświadczeniem migracji.

W 2023 roku ogłoszono i zrealizowano drugą edycję naboru wniosków grantowych. Dofinansowania udzielono 17 organizacjom, a łączna kwota zrealizowanych zadań wyniosła niemal 4,6 mln złotych.

Obie edycje projektu to objęcie wsparciem 3417 osób, z czego 73,4% stanowiły kobiety. Wsparciem szkoleniowym objęto 202 pracowników i wolontariuszy pracujących w tych organizacjach na rzecz osób z doświadczeniem migracji.

12.7. EU-BELONG: Międzykulturowe podejście do integracji migrantów w regionach Europy [2022–2025]

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej kontynuował realizację projektu „EU-BELONG: An Intercultural Approach to Migrant Integration in Europe's Regions”, mającego na celu poprawę włączenia społeczno-ekonomicznego migrantów oraz poczucia przynależności poprzez opracowanie regionalnych strategii integracyjnych w oparciu o silne podejście międzykulturowe.

W 2023 roku zorganizowano w trybie online program budowania zdolności administracyjnych na temat integracji międzykulturowej, w którym udział wzięło łącznie 180 osób. Tematy poruszane podczas warsztatów pogłębiano podczas 3 jednodniowych Regionalnych Laboratoriów Nauki, w których uczestniczyło 57 osób. W dniach 13-16.06 odbywał się Międzynarodowy Transfer Wiedzy obejmujący wizyty poszczególnych członków Konsorcjum oraz zaproszonych gości, w ramach którego 15.06 obradowano w ramach Konferencji pn. „Wyzwania integracji społecznej. Mieszkalnictwo – niezbędny element budowy społeczeństw międzykulturowych”.

Zarząd Województwa Pomorskiego uchwałą z 11.07.2023 powołał Platformę Współpracy składającą się z 29 przedstawicieli i przedstawicielek władz regionalnych, lokalnych, organizacji III sektora i innych, której zadaniem jest współtworzenie planu strategicznego integracji migrantów w województwie pomorskim. Platforma Współpracy spotkała się 4 razy, w następujących obszarach tematycznych: kultura, życie społeczne, edukacja i rynek pracy. Ponadto rozpoczęto prace nad opracowaniem 3-letniego planu strategicznego integracji imigrantów opartego na silnym podejściu międzykulturowym.

Efekty pracy w ramach projektu zaprezentowano w jednym z paneli II ogólnopolskiej konferencji dotyczącej polityki migracyjnej „Pomiędzy przymusem a wolnością migracji”, która odbyła się 8.12.2023, a jej organizatorem był Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

12.8. Włączamy Pomorskie! [FERS 2021–2027]

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (Województwo Pomorskie) w okresie październik 2023 – grudzień 2028 realizuje projekt „Włączamy Pomorskie!” dofinansowanego ze środków programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027. Celem projektu jest uspołnienie polityki włączenia społecznego realizowanej w regionie, jak również wypracowanie mechanizmu jej sprawniejszej koordynacji i lepszego przepływu informacji pomiędzy różnymi podmiotami realizującymi działania z zakresu polityki społecznej na poziomie lokalnym i regionalnym, w tym przez PES i podmioty prywatne, które realizują zadania w obszarze polityki społecznej na rzecz społeczności lokalnej.

Cel ten operacyjnie podzielono na trzy główne zadania: 1) Działania badawczo-rozwojowe oraz programowanie, 2) Koordynacja działań na rzecz ekonomii społecznej 3) Koordynacja aktywnej integracji i rozwoju usług społecznych.

W ostatnim kwartale 2023 roku prowadzono prace przygotowawcze związane z planowaniem i podziałem zadań na kolejny rok. Na bieżąco odbywały się spotkania robocze zespołu powołanego do realizacji projektu w ramach struktury ROPS.

12.9. RESIST: Regionalne Ekosystemy dla Innowacji Społecznych i Transformacji Społecznej [INTERREG 2021–2027]

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (Województwo Pomorskie) w 2023 roku w charakterze partnera przystąpił do realizacji projektu RESIST: Regional Ecosystems for Social Innovation and Social Transformation, którego głównym celem jest podjęcie dialogu bałtyckiego na temat skutecznego modelu przedsiębiorczości społecznej oraz innowacji społecznej. Liderem projektu jest Freie und Haanestadt Hamburg (Miasto Hamburg), Ministerstwo Ekonomii i Innowacji, a okres jego realizacji trwa od listopada 2023 r. do października 2026 r. Pozostałymi partnerami projektu są: Niemcy – Zukunft Zwei GmbH; Polska – Pomorska Sieć COP; Litwa – Litewskie Centrum Innowacji, Centrum Innowacji Społecznych; Łotwa – Region Planowania Kurzeme, Politechnika Rygi; Szwecja – Rada Regionalna Västerbotten, Uniwersytet w Malmö; Norwegia – Rada Okręgu Agder; Estonia – Centrum Rozwoju Powiatu Võru, Uniwersytet w Tallinnie. Całkowity budżet projektu wynosi 3,62 mln euro, w tym 2,58 mln ze środków EFRR, natomiast budżet Województwa

Pomorskiego to 155,9 tys. euro, w tym 85% stanowi dofinansowanie ze Środków EFRR.

13. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Zapisy Ustawy o działalności pożytku publicznego wskazują, że organy administracji publicznej realizują zadania publiczne we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Współpraca ta obejmuje szereg form, m.in. zlecenie realizacji zadań publicznych, tworzenie zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym czy konsultowanie projektów aktów normatywnych¹¹².

Według danych Urzędu Statystycznego w Gdańsku w 2023 roku (stan na 31 grudnia) w województwie pomorskim działało 10,2 tys. organizacji pozarządowych (wzrost o 7,0% w ujęciu rok do roku), z czego 75,2% stanowiły stowarzyszenia i organizacje społeczne. W roku oceny odnotowano wyższą dynamikę przyrostu liczby fundacji niż stowarzyszeń i organizacji społecznych. Tożsamą tendencję odnotowano w latach 2021-2022.

Tabela 56. Liczba organizacji pozarządowych w latach 2021-2023

typ NGO	2021	2022	2023	r/r	%
ogółem, w tym:	9 181	9 579	10 246	667	7,0%
fundacje	2 133	2 312	2 504	192	8,3%
stowarzyszenia i organizacje społeczne	7 048	7 267	7 701	434	6,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Gdańsku.

Liczba organizacji przypadająca na 10 tysięcy ludności w powiatach jest zróżnicowana i waha się między 28,7 (powiat wejherowski) a 121,9 (Sopot) przy średniej wartości dla województwa na poziomie 43,4. W ujęciu rok do roku zaobserwowano wzrost tego wskaźnika we wszystkich powiatach. Największy wzrost wystąpił w Sopocie (+7,0), a najmniejszy w powiecie nowodworskim (+0,8) przy zmianie na poziomie województwa o wartości +2,8.

Tabela 57. Odsetek organizacji pozarządowych przypadających na 10 tysięcy ludności według powiatów w latach 2021-2023

powiat	2021	2022	2023	r/r
bytowski	42,7	46,0	49,5	3,5
chojnicki	34,3	35,3	37,8	2,5
człuchowski	37,0	40,0	42,7	2,7
gdański	30,4	30,4	32,3	1,9

¹¹² Art. 5 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 571).

powiat	2021	2022	2023	r/r
kartuski	32,8	33,2	34,7	1,5
kościerski	33,7	34,5	36,4	1,9
kwidzyński	37,7	40,2	43,7	3,5
łęborski	33,1	36,0	37,7	1,7
malborski	33,7	36,1	37,9	1,8
nowodworski	39,5	40,2	41,0	0,8
pucki	37,0	38,4	40,1	1,7
słupski	37,6	39,7	43,3	3,6
starogardzki	30,0	31,3	35,4	4,1
sztumski	41,8	45,8	48,5	2,7
tczewski	28,9	30,5	33,1	2,6
wejherowski	27,1	27,5	28,7	1,2
Gdańsk	49,2	49,8	53,5	3,7
Gdynia	45,7	48,1	51,7	3,6
Słupsk	41,4	44,6	48,7	4,1
Sopot	102,0	114,9	121,9	7,0
POMORSKIE	39,1	40,6	43,4	2,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Gdańsku.

13.1. Współpraca OPS/PCPR/MOPR

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej rokrocznie uzupełnia informacje pozyskiwane w przygotowanym przez ministerstwo formularzu sprawozdania OZPS, o własne sprawozdanie jednorazowe uzupełniające ocenę zasobów pomocy społecznej, skierowane do OPS, PCPR i MOPR, za pośrednictwem CAS.

Według pozyskanych za jego pomocą danych 48,9% jednostek współpracuje z organizacjami pozarządowymi (-4,3 p.p. r/r). Łączna liczba organizacji, z którymi współpracują OPS/PCPR/MOPR wyniosła w roku oceny 429 (-11). Współpracę z największą liczbą organizacji, wzorem ubiegłych lat, odnotował MOPR Gdańsk, współpracujący z 72 organizacjami. Zatem choć w roku oceny ujawnił się spadek liczby organizacji, z którymi ośrodki współpracowały, to jednocześnie mieliśmy do czynienia z większym nasyceniem współpracy w obrębie tych ośrodków – w 2022 roku średnio na OPS wykazujący współpracę z NGO przypadła 6,03 organizacji, zaś w 20223 roku – 6,13 organizacji. Tendencję tę potwierdza także przyrost w ujęciu rok do roku liczby zleconych im zadań.

Realizację zadań w trybie działalności pożytku publicznego zlecono 301 organizacjom, z którymi podpisano łącznie 550 umów obejmujących 138,3 mln zł

dotacji. 12 organizacji realizowało usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania (na ten cel przekazano 19,1 mln zł), 11 specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania (przekazano 3,1 mln zł), 51 prowadziło placówki pomocy społecznej (48,7 mln zł), a 40 prowadziło placówki w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (przekazano 32,8 mln zł).

Tabela 58. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań publicznych w ramach otwartych konkursów ofert oraz w trybie 19a w 2023 roku

wskaźnik	liczba ośrodków zlecających	liczba organizacji, którym zlecono zadanie	wartość przekazanych dotacji [zł]
usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania	8	12	19 100 613
specjalistyczne usługi w miejscu zamieszkania	10	11	3 086 728
prowadzenie placówki pomocy społecznej	19	51	48 655 860
prowadzenie placówki w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej	17	40	32 819 475

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania uzupełniającego OZPS.

Sześć ośrodków pomocy społecznej zlecając realizację usług w trybie zamówień publicznych zastosowało klauzule społeczne. Klauzulę zastosowano łącznie 10 razy (6 mniej niż w 2022 roku), zatem wskaźnik w stosunku do ogółu zadań zleconych NGO w trybie Pzp wyniósł 13,9% (w 2022 roku było to 21,3%).

13.2. Współpraca Samorządu Województwa Pomorskiego

Priorytetem współpracy Samorządu Województwa Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi w 2023 roku było wzmocnienie i maksymalne wykorzystanie potencjału obywatelskiego mieszkańców Pomorza wynikającego z ich zasobów i zaangażowania, opartego na wartościach, w tym zasadzie równego traktowania i dostępności poprzez rozwój powszechnego systemu wsparcia tworzonego przez i dla organizacji pozarządowych.

Zgodnie z zapisami §6 Programu Współpracy Samorządu Województwa Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na rok 2023 realizacja zadań publicznych w trybie otwartych konkursów ofert została zaplanowana łącznie na kwotę 11 057 000,00 zł przez następujące komórki organizacyjne Urzędu

Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego: Departament Edukacji i Sportu (DES), Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS), Departament Turystyki (DT), Departament Kultury (DK), Departament Zdrowia (DZ).

W 2023 roku wysokość środków z budżetu Samorządu Województwa Pomorskiego przekazanych na realizację zadań publicznych organizacjom pozarządowym oraz podmiotom określonym w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w ramach otwartych konkursów ofert wyniosła 11 132 234,07 zł oraz 277 000,00 zł na dotacje w trybie art. 19a tryb pozakonkursowy.

W roku 2023 dofinansowane podmioty wykorzystwały (łącznie w obu trybach: konkursów ofert i trybu pozakonkursowego) kwotę 11 382 887,73 zł (99,8% przekazanej kwoty). Różnica pomiędzy przyznaną a wykorzystaną kwotą dotacji wynika z niewykorzystania przez organizacje pozarządowe pełnej kwoty otrzymanej dotacji lub rezygnacji z realizacji umowy.

W obszarze wsparcia organizacji pozarządowych po raz kolejny ogłoszono otwarty konkurs ofert na wspieranie prowadzenia i rozwoju powiatowych Centrów Wsparcia dla pomorskich organizacji pozarządowych m.in. w zakresie doradztwa, mentoringu, organizacji szkoleń i warsztatów oraz organizacji powiatowych spotkań sieciujących. Celem wzmocnienia potencjału NGO ogłoszono także konkurs na dofinansowanie wkładu własnego NGO realizujących projekty współfinansowane ze środków zewnętrznych.

Wśród wszystkich departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego najwięcej środków na zadania zlecone w trybie otwartych konkursów w 2023 roku przeznaczył Departament Edukacji i Sportu na działania w obszarze kultury fizycznej – 5 056 000,00 zł. Poniżej w tabeli znajdują się szczegółowe dane dot. zlecenia zadań publicznych w 2023 r. w trybie otwartych konkursów oraz w trybie art. 19a.

Tabela 59. Środki przeznaczone na realizację zadań publicznych w ramach otwartych konkursów ofert oraz na dotacje w trybie 19a ustawy o działalności pożytku publicznego w 2023 roku

obszar zadań publicznych (departament)	środki przekazane na podstawie zawartych umów (zł)	poziom wykorzystania (%)
Rozwój kultury w województwie pomorskim (DK)	2 100 000,00	99,99%
Rozwój turystyki i krajoznawstwa w województwie pomorskim (DT)	70 000,00	100,00%
Wspieranie realizacji zadań z zakresu sportu powszechnego, Wspieranie realizacji szkolenia i organizacji współzawodnictwa dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo, Wspieranie realizacji imprez sportowych (DES)	5 051 000,00	100,00%
Ochrona i promocja zdrowia, w tym działalność lecznicza (DZ)	199 600,00	99,99%
EDUKACJA	100 000,00	91,80%
Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych (ROPS – środki PFRON)	1 569 200,00	100,00%
Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym (ROPS)	300 000,00	100,00%
Działalność na rzecz wspierania rodziny (ROPS)	600 000,00	100,00%
Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym (ROPS)	360 000,00	99,93%
Pomoc społeczna (ROPS)	331 700,00	99,70%
Działalność na rzecz organizacji pozarządowych - powiatowe Centra Wsparcia (ROPS)	220 000,00	99,60%
Działalność na rzecz organizacji pozarządowych -dofinansowanie wkładów własnych (ROPS)	48 272,07	100,00%
Międzysektorowość	70 000,00	100,00%
Organizacja i promocja wolontariatu (ROPS)	200 000,00	99,90%
Usługi mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnością fizyczną (ROPS)	189 462,00	96,77%
ogółem	11 409 234,07	99,17%

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Programu Współpracy Samorządu Województwa Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi za rok 2023.

14. ŚRODKI FINANSOWE NA WYDATKI POMOCY SPOŁECZNEJ I INNYCH OBSZARACH POLITYKI SPOŁECZNEJ W BUDŻETACH OPS/PCPR

W roku oceny wydatki na pomoc społeczną i w innych obszarach polityki społecznej wyniosły ogółem 3,3 mld zł, z tego 2,1 mld zł znalazło się w budżetach OPS i PCPR. W przypadku obu tych wartości odnotowano znaczny, bo ponad trzydziestoprocentowy spadek względem budżetów z 2022 roku. Niezmiennie, największą część budżetów OPS/PCPR stanowiły wydatki w dziale 855 Rodzina, które w roku oceny sięgnęły 1,1 mld zł, choć było to o 34,9w% mniej niż w roku poprzedzającym ocenę. Przyczyną tak znacznej zmiany był występujący drugi rok z rzędu spadek wydatków związanych ze świadczeniami wychowawczymi – w ujęciu rok do roku wyniósł on 97,6%. W pozostałych rozdziałach tego działu odnotowano wzrosty w ujęciu rok do roku, a największy (37,7%) w rozdziale 85505 Tworzenie i funkcjonowanie żłobków.

Wydatki poniesione przez OPS/PCPR w dziale 851 Ochrona zdrowia wzrosły o 41,7% względem 2022 roku. Największa dynamika przyrostu w tym dziale dotyczyła rozdziału 85154 Przeciwdziałanie alkoholizmowi – na cel ten wydano 19,1 mln zł (+42,1% r/r), co stanowiło 96,2% wartości całego działu 851.

Najmniejsze zmiany zaszły w dziale 852 Pomoc społeczna – wystąpił spadek o 5,7%. Analizując wartość rozdziałów należy wskazać, że w ujęciu rok do roku w rozdziale 85278 Usuwanie skutków klęsk żywiołowych ubyło 98,2% środków, natomiast w rozdziale 85215 Dodatki mieszkaniowe przybyło ich 27,1%.

W analizowanym okresie w dziale 853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej ubyło 80,0% środków, a dziale 854 Edukacyjna opieka wychowawcza ubyło 8,9% środków.

Tabela 60. Środki finansowe OPS/PCPR na wydatki w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach w latach 2021-2023 [zł]

dział	rozdział	2021	2022	2023	r/r
Ogółem		5 215 975 873	4 705 331 375	3 255 680 391	-30,8%
w tym: w budżecie OPS/PCPR		3 451 708 901	3 045 960 133	2 051 752 727	-32,6%
851 Ochrona zdrowia	85153 Przeciwdziałanie narkomanii	489 222	572 904	757 743	32,3%
	85154 Przeciwdziałanie alkoholizmowi	10 466 537	13 476 427	19 149 906	42,1%
	SUMA	10 955 759	14 049 331	19 907 649	41,7%
852 Pomoc społeczna	85202 Domy pomocy społecznej	100 755 799	116 720 763	140 853 110	20,7%
	85203 Ośrodki wsparcia	30 187 974	28 699 461	29 791 625	3,8%
	85205 Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	2 979 626	3 247 127	2 926 108	-9,9%
	85213 Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej oraz za osoby uczestniczące w CIS	6 507 156	7 176 266	6 900 404	-3,8%
	85214 Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe	43 822 930	44 297 429	49 061 101	10,8%
	85215 Dodatki mieszkaniowe	20 048 993	24 843 252	31 574 864	27,1%
	85216 Zasiłki stałe	74 753 819	83 221 867	79 597 686	-4,4%
	85218 PCPR	18 923 873	21 941 773	24 487 812	11,6%
	85219 OPS	220 566 767	254 626 938	288 461 815	13,3%
	85220 Jednostki specjalistycznego poradnictwa, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	4 786 172	12 461 211	6 073 289	-51,3%
	85228 Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	54 251 310	56 575 174	62 258 736	10,0%
	85230 Pomoc w zakresie dożywiania	35 618 852	38 533 000	43 891 802	13,9%
	85231 Pomoc dla cudzoziemców	252 629	14 218 318	9 967 598	-29,9%

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa pomorskiego za rok 2023

dział	rozdział	2021	2022	2023	r/r
	85232 Centra integracji społecznej	750 747	744 059	768 600	3,3%
	85278 Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	0	342 464	6 000	-98,2%
	85295 Pozostała działalność	18 199 986	153 607 308	35 880 516	-76,6%
	SUMA	632 406 633	861 256 410	812 501 066	-5,7%
853 pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	85311 Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	1 623 141	1 948 451	2 115 081	8,6%
	85321 Zespoły orzekania i niepełnosprawności	4 521 893	5 171 693	6 174 513	19,4%
	85324 PFRON	24 632 968	27 511 213	28 117 062	2,2%
	85395 Pozostała działalność w zakresie polityki społecznej	26 113 453	399 360 682	50 498 074	-87,4%
	SUMA	56 891 455	433 992 039	86 904 730	-80,0%
854 Edukacyjna opieka wychowawcza	85415 Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	4 247 000	4 308 419	3 869 584	-10,2%
	85415 Pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym	82 908	14 292	67 675	373,5%
	SUMA	4 329 908	4 322 711	3 937 259	-8,9%
855 Rodzina	85501 Świadczenia wychowawcze	1 769 616 973	721 979 090	17 635 255	-97,6%
	85502 Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	768 029 502	787 370 362	853 160 567	8,4%
	85504 Wspieranie rodziny	15 827 651	20 785 789	23 174 655	11,5%
	85505 Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	102 750	72 000	99 172	37,7%
	85506 Tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	0	0	0	bz.
	85507 Dzienni opiekunowie	0	0	0	bz.
	85508 Rodziny zastępcze	139 477 992	143 729 366	164 046 905	14,1%
	85510 Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	43 475 554	46 120 078	54 989 294	19,2%

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa pomorskiego za rok 2023

dział	rozdział	2021	2022	2023	r/r
	85513 Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne	10 594 724	12 282 957	15 390 175	25,3%
	85514 Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby przebywające na urlopach wychowawczych, za osoby zatrudnione jako nianie oraz za osoby sprawujące osobistą opiekę nad dzieckiem	0	0	0	bz.
	85578 Usuwanie klęsk żywiołowych	0	0	6 000	nd.
	SUMA	2 747 125 146	1 732 339 642	1 128 502 023	-34,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OZPS.

15. WNIOSKI KOŃCOWE I REKOMENDACJE

Poniższa tabela przedstawia najważniejsze wnioski z Oceny zasobów pomocy społecznej województwa pomorskiego za rok 2023. Adekwatnie przedstawiono rekomendacje oraz propozycje interwencji Samorządu Województwa Pomorskiego, których realizatorem w jego imieniu może być Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej UMWP. Wnioski i rekomendacje mogą także stanowić kierunki rozwoju pomocy i usług społecznych na poziomie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej działających na terenie jednostek samorządu terytorialnego (gmin i powiatów).

Tabela 61. Wnioski i rekomendacje

L.p.	wniosek	rekomendacja	propozycja interwencji SWP
I. Sytuacja osób niesamodzielnych, wymagających opieki i wsparcia			
1.	Zmienia się profil osób korzystających z pomocy społecznej. Najczęstszym powodem przyznania pomocy rodzinom w roku oceny była długotrwała lub ciężka choroba.	Podnoszenie kompetencji kadr pomocy społecznej (m.in. pracowników socjalnych, opiekunów) w odpowiedzi na zmieniającą się strukturę klientów OPS.	Wsparcie samorządów lokalnych w zakresie: przygotowywania LPDI – Lokalnych Planów Deinstytucjonalizacji oraz pozyskiwania środków UE i rządowych na projekty w zakresie rozwoju usług społecznych w formie zdeinstytucjonalizowanej.
2.	Nie maleje zainteresowanie dziennymi formami wsparcia. Z roku na rok rośnie liczba takich placówek (m.in. dziennych domów pomocy, klubów samopomocy), jednak liczba miejsc pozostaje niewystarczająca. Na koniec 2023 r. 157 osób oczekiwało na przyjęcie do ŚDS (34 więcej niż na koniec 2022 r.).	Wspieranie gmin i powiatów w planowaniu i rozwoju usług społecznych w środowisku lokalnym.	Wsparcie szkoleniowe, mające na celu wzrost kompetencji pracowników systemu pomocy i integracji społecznej oraz kadry realizującej działania w obszarze wspierania rodziny i pieczy zastępczej, w tym NGO, w zakresie świadczenia usług społecznych w środowisku lokalnym.
3.	Wzrasta liczba placówek dziennego wsparcia dedykowanych różnym grupom odbiorców: 55 klubów samopomocy (+4), 32 DDP (+2), 72 ŚDS (+1). Ponadto w województwie funkcjonowało 45 klubów Senior+, 17 domów Senior+ oraz 12 klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi.	Tworzenie przestrzeni komunikacyjnej i edukacyjnej w zakresie zmieniającej się struktury osób korzystających z pomocy społecznej oraz odpowiadanie na te potrzeby skierowanej do samorządów lokalnych.	Działania te realizowane będą w związku z realizacją przedsięwzięcia strategicznego RPS p.n. „Systemowe wsparcie polityki na rzecz włączenia społecznego” w szczególności w ramach
4.	W 7 gminach województwa pomorskiego nie udzielono pomocy w postaci usług opiekuńczych (zadanie własne gminy).	Rozwój zróżnicowanych form pomocy w formie zdeinstytucjonalizowanej, dedykowanej szerokiemu gronu odbiorców. Promowanie opieki wytchnieniowej.	

L.p.	wniosek	rekomendacja	propozycja interwencji SWP
			projektu ROPS pn. „Włączamy Pomorskie!” oraz „Pomorska moc wiedzy”.
5.	Rosną potrzeby w zakresie mieszkalnictwa treningowego i wspomagane jako jedna z form świadczenia zindywidualizowanych usług społecznych uwzględniających maksymalnie niezależne życie osób korzystających. Potrzeby te potwierdzają zmiany zapisów ustawowych oraz wzrost wskaźników liczby mieszkań oraz z nich osób korzystających.	Rozbudowa sieci mieszkań treningowych i wspomaganych dedykowanych szerokiemu gronu odbiorców.	Realizacja przedsięwzięcia strategicznego p.n. „Zintegrowany rozwój infrastruktury i usług społecznych w województwie pomorskim”, mającego na celu zwiększenie dostępu do wysokiej jakości usług społecznych w charakterze mieszkalnictwa wspomagane i treningowego, które jest kluczowym elementem kompleksowego przejścia od usług świadczonych w instytucjach zamkniętych do usług o charakterze środowiskowym.
II. Aktywność społeczna i zawodowa osób starszych, osób z niepełnosprawnościami			
6.	Rokrocznie rośnie wskaźnik obciążenia demograficznego: 2020 – 26,1; 2021 – 26,8; 2022 – 27,7. Zwiększa się także mediana wieku zarówno w miastach, jak i na wsiach.	Należy rozwijać ofertę aktywności społecznej oraz usług społecznych dedykowanych osobom w wieku senioralnym – szczególnie w formie dziennej oraz zdeinstytucjonalizowanej.	Inicjowanie, wspieranie i koordynowanie działań w obszarze aktywności społecznej seniorów oraz rozwoju usług społecznych.

L.p.	wniosek	rekomendacja	propozycja interwencji SWP
7.	Osoby w wieku senioralnym cechuje relatywnie wysoki poziom aktywności zawodowej. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 60-89 lat w 2022 roku wyniósł 16,3. 8,6% osób uprawnionych do emerytury w wieku 60 i więcej lat pracowało i wykonywało umowy cywilnoprawne.	Niezbędne jest wspieranie aktywności zawodowej seniorów oraz umożliwienie ich zatrudnienia. Ważne w tym względzie jest podnoszenie świadomości osób zatrudniających w zakresie budowania zespołów wielopokoleniowych oraz uwzględniania potrzeb i sytuacji zdrowotnej seniorów-pracowników.	Rekomendowanie mechanizmów zachęcających seniorów do aktywności zawodowej oraz pracodawców do zatrudniania osób 60+. Wspieranie działań zwalczających stereotypy dotyczące aktywności zawodowej seniorów.
8.	Pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności objęto 22,2 tys. rodzin i pod względem liczbowym był to drugi wskazywany powód jej przyznania. Najczęściej wskazywanym powodem była długotrwała lub ciężka choroba (23,3 tys. rodzin).	Konieczne jest podejmowanie działań ukierunkowanych na aktywizację społeczną i zawodową (w tym działań je wzmacniających) osób z niepełnosprawnościami oraz zapobiegających ich wykluczeniu społecznemu i zawodowemu. W tym celu niezbędne jest zwiększanie dostępności przestrzeni publicznej, uwzględniające potrzeby osób z niepełnosprawnościami oraz podejmowanie inicjatyw zmierzających do umożliwienia im maksymalnie niezależnego życia w środowisku lokalnym (np. poprzez usługi mieszkalnictwa treningowego i wspomaganego).	Realizacja zadań finansowanych ze środków PFRON: utrzymanie zatrudnienia w ZAZ, zadań w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej, dofinansowanie robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji.
III. Wspieranie rodziny, system pieczy zastępczej, adopcje			

L.p.	wniosek	rekomendacja	propozycja interwencji SWP
9.	<p>Rośnie liczba rodzin korzystających z asystentury rodziny oraz samych asystentów rodzin. W roku oceny zmalała liczba rodzin korzystających z rodzin wspierających. Zwiększyła się liczba dostępnych placówek wsparcia dziennego, w tym także pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę.</p>	<p>Kontynuowanie trendu wzrostowego w zakresie zatrudnienia asystentów rodziny oraz obejmowania coraz to większej liczby rodzin wsparciem w zakresie wzmacniania umiejętności opiekuńczo-wychowawczych jako narzędzia prewencyjnego umieszczania dzieci w pieczy. Celowi temu przysłuży się również rozwój dziennych form wsparcia.</p> <p>Zapewnienie superwizji oraz możliwości podnoszenia kompetencji zawodowych osobom pracującym z rodzinami, w tym w systemie wsparcia rodziny i pieczy zastępczej.</p>	<p>Wsparcie szkoleniowe, mające na celu wzrost kompetencji kadry realizującej działania w obszarze wspierania rodziny i pieczy zastępczej, w tym NGO, w zakresie świadczenia usług społecznych w środowisku lokalnym. Działania te realizowane będą w związku z realizacją przedsięwzięcia strategicznego RPS p.n. „Systemowe wsparcie polityki na rzecz włączenia społecznego”, w szczególności w ramach projektu pn. „Pomorska moc wiedzy”</p>
10.	<p>Wciąż rośnie liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, jednak tendencja ta dotyczy także wskaźnika jej deinstytucjonalizacji - 80,8% przebywa w pieczy rodzinnej. Nadal najwięcej dzieci przebywa w pieczy powyżej 3 lat, a najczęstszym powodem umieszczenia jest bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (42,3%).</p>	<p>Kontynuowanie działań w zakresie upowszechniania i promowania rodzinnych form pieczy zastępczej.</p> <p>Kładzenie nacisku na działania profilaktyczne oraz budowanie współpracy międzyinstytucjonalnej w obszarze wspierania rodzin.</p> <p>Odblokowanie adopcji zagranicznych dla dzieci, które nie mają szansy na znalezienie rodziny na terenie kraju.</p>	<p>Organizacja kampanii w zakresie promocji rodzinnych form pieczy zastępczej oraz wsparcie powiatów w tym zakresie.</p> <p>Poparcie Konwentu Marszałków dla rozszerzenia możliwości realizacji adopcji zagranicznych.</p> <p>Monitorowanie zmian prawnych w obszarze wspierania rodziny i systemu</p>

L.p.	wniosek	rekomendacja	propozycja interwencji SWP
		<p>Podjęcie działań na szczeblu rządowym celem wprowadzenia rozwiązań prawnych zapobiegających dalszemu kryzysowi systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej.</p>	<p>pieczy zastępczej, wnoszenie uwag do projektowanych ustaw i rozporządzeń.</p>
IV. Ubóstwo i wykluczenie społeczne			
11.	<p>W roku oceny ubóstwo było trzecim pod względem liczby wskazań powodem przyznania rodzinom pomocy. Zaraz za ubóstwem plasuje się bezrobocie, z tytułu którego pomocą społeczną objęto 10,3 tys. rodzin (-3,5% r/r). Sytuacja na pomorskim rynku pracy jest jednak relatywnie dobra - stopa bezrobocia na koniec grudnia 2023 roku wyniosła 4,6%. Zjawisko to jest jednak przestrzennie zróżnicowane.</p>	<p>Monitorowanie sytuacji ubóstwa w poszczególnych gminach województwa. Poszukiwanie rozwiązań celowanych potrzebom danej gminy uwzględniających potencjał społeczności.</p> <p>Popularyzacja pracy metodą organizowania społeczności lokalnej jako skutecznego narzędzia zapobiegającego wykluczeniu społecznemu oraz budującego społecznościowy system oddolnego wsparcia.</p> <p>Poszukiwanie rozwiązań o charakterze innowacyjnym.</p>	<p>Wsparcie samorządów lokalnych w zakresie prowadzenia badań i analiz w zakresie ubóstwa poprzez organizację Forum Analityków Włączenia Społecznego w ramach projektu ROPS „Włączamy Pomorskie!”.</p>
12.	<p>Wzrosła liczba rodzin w kryzysie bezdomności korzystających z pomocy społecznej (+9,5%). Liczba schronisk zmniejszyła się o dwa – jedno zakończyło działalność, a drugie zmieniło profil działalności na schronisko z usługami opiekuńczymi. W schroniskach ubyto 78 miejsc, a</p>	<p>Prowadzenie działań z zakresu profilaktyki bezdomności. Dążenie do coraz wyższego nasycenia usługami streetworkingu. Dążenie do dostosowania profilu placówek dla osób w kryzysie bezdomności do zmian demograficznych.</p>	<p>Wsparcie samorządów lokalnych w diagnozie zjawiska bezdomności oraz funkcjonowania regionalnej sieci współpracy na rzecz rozwiązywania problemu bezdomności w ramach</p>

L.p.	wniosek	rekomendacja	propozycja interwencji SWP
	w schroniskach z usługami opiekuńczymi przybyło ich 28.	Rozwój metody „Housing first”.	projektu ROPS „Włączamy Pomorskie”
V. Praca socjalna i usługi społeczne			
13.	Niemal 1/3 rodzin objętych pracą socjalną korzystała wyłącznie z tej formy wsparcia (32,3%).	Popularyzacja pracy socjalnej jako skutecznego narzędzia wsparcia osób i rodzin wśród samorządowców oraz pracowników socjalnych. Podnoszenie kompetencji pracowników socjalnych w zakresie metodyki pracy socjalnej z klientem, rodziną oraz środowiskiem.	Realizacja szkoleń specjalizacji I i II stopnia dla pracowników socjalnych w ramach projektu „Włączamy Pomorskie!”
14.	W stosunku do roku poprzedzającego ocenę, zatrudnienie w jednostkach pomocy społecznej zwiększyło się o 0,5%. Wciąż jednak 17,1% ośrodków działających na poziomie gminy nie spełniało ustawowych wymogów co do liczby zatrudnionych pracowników socjalnych.	Dążenie do zwiększania liczby ośrodków spełniających ustawowe wymogi. Podnoszenie świadomości władz publicznych w zakresie potrzeb zatrudnienia pracowników socjalnych do realizacji zadań ustawowych oraz w celu dążenia do deinstytucjonalizacji usług społecznych jako trendu polityki społecznej. Zwiększenie liczby superwizorów pracy socjalnej w regionie.	Realizacja szkolenia dla superwizorów pracy socjalnej w ramach projektu „Włączamy Pomorskie!”
15.	O 3,2 p.p. wzrósł wskaźnik specjalizacji pracowników. Kwestią problematyczną pozostaje jednak zapewnienie pracownikom socjalnym dostępu do superwizji, szczególnie zaś w mniejszych gminach posiadającym stosunkowo mniejsze środki finansowe.	Zapewnienie stałego podnoszenia kwalifikacji kadr systemu pomocy społecznej. Wsparcie szkoleniowe powinno uwzględniać nowe trendy w polityce społecznej i pracy socjalnej.	Realizacja przedsięwzięcia strategicznego RPS p.n. „Systemowe wsparcie polityki na rzecz włączenia społecznego”, w szczególności w ramach projektów ROPS pn.

L.p.	wniosek	rekomendacja	propozycja interwencji SWP
			„Włączamy Pomorskie!” oraz „Pomorska moc wiedzy”
VI. Ekonomia społeczna i współpraca z organizacjami pozarządowymi			
16.	Rośnie liczba organizacji pozarządowych działających w województwie - w roku oceny było ich 10,2 tys. Ich problemy wciąż pozostają nierozwiązane - niestabilna i słaba kondycja, często występujące uzależnienie od środków publicznych oraz problemy kadrowe, których jedną z głównych przyczyn jest niestabilność zatrudnienia i jego finansowania. Mimo znaczącego potencjału, podmioty te w niewielkim stopniu są zaangażowane w realizację usług społecznych.	Poprawa kondycji finansowej NGO i wykorzystanie ich potencjału, m.in. poprzez zaangażowanie w realizację usług społecznych, otwierających perspektywę zmniejszenia zależności od środków publicznych a w przypadku zlecenia realizacji usług przez jest – stosowania umów wieloletnich. Powyższe kierunki są niezbędne dla zapewnienia trwałości działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe oraz stabilizacji zasobów kadrowych, jako warunków niezbędnych dla ich skutecznego działania.	Wzmocnienie instytucjonalne podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych. Wzmocnienie NGO w prowadzeniu działalności zarobkowej poprzez działania promujące współpracę z biznesem.
17.	Zmniejsza się liczba OPS/PCPR/MOPR współpracujących z NGO, jednak jednocześnie zwiększa się intensyfikacja tej współpracy (mniej ośrodków współpracuje z większą liczbą NGO, a przy tym zleca realizację zadań publicznych większej liczbie organizacji pozarządowych).		Wzmacnianie rozwoju partnerskiej współpracy pomiędzy sektorami: administracji, biznesu i sektora pozarządowego.
18.	Struktura podmiotów ekonomii społecznej działających w regionie zmienia się. W roku oceny funkcjonowały 23 CIS (+1), 14 KIS (+1), 2 ZAZ, 60 spółdzielni socjalnych (-9) oraz 4 OWES. W roku oceny zakończyły się dotychczasowe projekty OWES w ramach perspektywy UE 2014-2020. W kolejnych latach funkcjonować będą nowe projekty.	Dążenie do zwiększania nasycenia regionu podmiotami ekonomii społecznej jako skutecznego narzędzia wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub społecznie wykluczonych. Podnoszenie świadomości JST w obszarze angażowania NGO/PES w realizację usług społecznych.	Realizacja działań SWP w zakresie koordynacji rozwoju ES w regionie w szczególności poprzez działania w ramach projektu ROPS pn. „Włączamy Pomorskie”. Zlecenie usług na rzecz PES/PS, o których mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2022 roku o ekonomii

L.p.	wniosek	rekomendacja	propozycja interwencji SWP
		<p>Konieczne jest stałe podnoszenie kompetencji kadr pracujących z PES/PS w szczególności w nowopowstałych podmiotach.</p>	<p>społecznej akredytowanym OWES.</p> <p>Monitoring i ewaluacja sektora ES.</p> <p>Zwiększenie widoczności produktów i usług PES/PS.</p>
VII. Migracje			
<p>19.</p>	<p>Rośnie liczba osób z doświadczeniem migracji korzystających z pomocy społecznej z powodu trudności w integracji.</p> <p>Choć suma środków przeznaczanych przez OPS/PCPR na pomoc dla cudzoziemców uległa zmniejszeniu, wciąż stanowi ważną część ich budżetu.</p> <p>Niezbędne jest zapewnienie usług integracyjnych na poziomie środowisk lokalnych. Samoorganizacja społeczności lokalnych jest w tym zakresie niewystarczająca.</p>	<p>Budowanie współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz integracji i włączenia społecznego osób z doświadczeniem migracji. Inicjowanie działań na poziomie społeczności lokalnych (w tym także gmin) z wykorzystaniem potencjału społecznościowego.</p>	<p>Realizacja działań przewidzianych w ramach Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej (Działanie 2.2.3.).</p> <p>Kontynuacja współpracy z przedstawicielami JST oraz NGO w ramach Pomorskiej Rady ds. Regionalnej Polityki Migracyjnej oraz Pomorskiej Platformy Współpracy.</p> <p>Wspieranie wydarzeń promujących wielokulturową integrację imigrantów z lokalną społecznością.</p>
<p>20.</p>	<p>Wciąż nierozwiązana pozostaje kwestia opracowania i wdrożenia polityki integracyjnej na poziomie krajowym i regionalnym.</p>	<p>Kontynuacja działań zmierzających do przyjęcia regulacji w zakresie polityki integracyjnej na poziomie krajowym i regionalnym.</p>	<p>Kontynuacja działań projektu „EU-BELONG: An Intercultural Approach to Migrant</p>

L.p.	wniosek	rekomendacja	propozycja interwencji SWP
			Integration in Europe's Regions". Przyjęcie oraz wdrażanie zapisów „Planu Strategicznego międzykulturowej integracji migrantów dla województwa pomorskiego”.

Źródło: opracowanie własne.

Spis tabel

Tabela 1. Zasoby komunalne gmin w latach 2021-2023	18
Tabela 2. Infrastruktura społeczna w latach 2021-2023	19
Tabela 3. Dzielne placówki dla osób z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych, w podeszłym wieku, z zaburzeniami psychicznymi w latach 2021-2023.....	20
Tabela 4. Domy pomocy społecznej i placówki całodobowej opieki w latach 2021-2023	21
Tabela 5. Placówki dla osób doświadczających przemocy w latach 2021-2023	23
Tabela 6. Mieszkalnictwo treningowe i wspomagane/wspierane w latach 2021-2023	24
Tabela 7. Placówki dla osób w kryzysie bezdomności w latach 2021-2023.....	26
Tabela 8. Struktura osób rozpoczynających zajęcia CIS w latach 2021-2023.....	30
Tabela 9. Struktura osób kończących zajęcia w CIS w latach 2021-2023.....	30
Tabela 10. Struktura osób rozpoczynających zajęcia KIS w latach 2021-2023.....	31
Tabela 11. Struktura osób kończących zajęcia KIS w latach 2021-2023.....	32
Tabela 12. Wybrane dane dotyczące WTZ w latach 2021-2023.....	33
Tabela 13. Zatrudnienie w zakładach aktywności zawodowej w latach 2021-2023	34
Tabela 14. Przedsiębiorstwa społeczne w układzie powiatów [stan na 31.12.2023 r.].....	35
Tabela 15. Liczba spółdzielni socjalnych funkcjonujących w powiatach w latach 2021-2023.....	37
Tabela 16. Wybrane dane dotyczące spółdzielni socjalnych dla których założycielem lub członkiem jest JST w latach 2021-2023.....	37
Tabela 17. Liczba uniwersytetów trzeciego wieku w powiatach województwa pomorskiego w latach 2021-2023	41
Tabela 18. Liczba słuchaczy uniwersytetów trzeciego wieku w powiatach województwa pomorskiego w latach 2021-2023	42
Tabela 19. Gminne rady seniorów według stanu na koniec 2023 r. w układzie powiatów	43
Tabela 20. Dzielne Domy Senior+ w roku 2023.....	44
Tabela 21. Kluby Senior+ w roku 2023.....	45
Tabela 22. Powody przyznania pomocy społecznej w latach 2022-2023.....	55
Tabela 23. Świadczenia ogółem z pomocy społecznej przyznane w latach 2021-2023	62
Tabela 24. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej przyznane w latach 2021-2023	63
Tabela 25. Świadczenia pieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2021-2023.....	65
Tabela 26. Świadczenia niepieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2021-2023	65
Tabela 27. Świadczenia niepieniężne (liczba świadczeniobiorców) w latach 2021-2023	67
Tabela 28. Kontrakty socjalne w latach 2021-2023	69
Tabela 29. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania w latach 2021-2023	70
Tabela 30. Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania - zadania własne gmin	71
Tabela 31. Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi - zadania zlecone gminom.....	71
Tabela 32. Asystentura rodzin i rodziny wspierające w latach 2021-2023	72
Tabela 33. Placówki wsparcia dziennego w latach 2021-2023.....	73
Tabela 34. Liczba dzieci w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej w latach 2021-2023.....	74
Tabela 35. Czas przebywania dzieci w pieczy zastępczej w latach 2021-2023	75
Tabela 36. Liczba dzieci opuszczających pieczę rodzinną i instytucjonalną w latach 2021-2023	76
Tabela 37. Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2021-2023	77
Tabela 38. Rodzinna piecza zastępcza w latach 2021-2023	77
Tabela 39. Liczba osób przeszkolonych na kandydatów na rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka w latach 2021-2023.....	78

Tabela 40. Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych w latach 2021-2023	79
Tabela 41. Liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2021-2023.	79
Tabela 42. Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2021-2023..	80
Tabela 43. Liczba osób powyżej 18 roku życia opuszczających pieczę rodzinną i instytucjonalną w latach 2021-2023 według przyczyn	80
Tabela 44. Liczba świadczeń udzielonych usamodzielniającym się wychowankom pieczy zastępczej w latach 2021-2023	81
Tabela 45. Dzieci przysposobione i szkolenia dla kandydatów na rodziny przysposabiające w latach 2021-2023	82
Tabela 46. Ogólna kwota dofinansowania (PFRON, środki własne powiatów) w latach 2021-2023 [zł].....	84
Tabela 47. Dofinansowanie wybranych zadań rehabilitacji społecznej w latach 2021-2023.	85
Tabela 48. Program "Aktywny Samorząd" w latach 2021-2023	86
Tabela 49. Zatrudnienie w jednostkach pomocy społecznej w latach 2021-2023	87
Tabela 50. Kwota świadczeń wychowawczych w latach 2021-2023 [zł]	91
Tabela 51. Świadczenia wychowawcze w 2023 roku w układzie powiatów	91
Tabela 52. Zasiłki rodzinne wraz z dodatkami w latach 2021-2023.....	93
Tabela 53. Fundusz alimentacyjny w latach 2021-2023	94
Tabela 54. Kwota świadczeń opiekuńczych w latach 2021-2023 [zł]	94
Tabela 55. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne w latach 2021-2023.....	97
Tabela 56. Liczba organizacji pozarządowych w latach 2021-2023	107
Tabela 57. Odsetek organizacji pozarządowych przypadających na 10 tysięcy ludności według powiatów w latach 2021-2023.....	107
Tabela 58. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań publicznych w ramach otwartych konkursów ofert oraz w trybie 19a w 2023 roku	109
Tabela 59. Środki przeznaczone na realizację zadań publicznych w ramach otwartych konkursów ofert oraz na dotacje w trybie 19a ustawy o działalności pożytku publicznego w 2023 roku	111
Tabela 60. Środki finansowe OPS/PCPR na wydatki w zakresie pomocy społecznej i innych obszarach w latach 2021-2023 [zł]	113
Tabela 61. Wnioski i rekomendacje	117

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura mieszkańców domów pomocy społecznej według typów DPS (stan na 31.12.2023 r.).....	22
Wykres 2. Liczba osób korzystających ze wsparcia i ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2021-2023	50
Wykres 3. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2021-2023	51
Wykres 4. Wskaźnik deprivacji lokalnej w podziale na powiaty w 2023 roku [%].....	53
Wykres 5. Typologia rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2021-2023.....	54
Wykres 6. Liczba rodzin, którym przyznano pomoc według najczęściej wskazywanych powodów w 2023 roku	55
Wykres 7. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2022-2023 [%]	58
Wykres 8. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu niepełnosprawności w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2022-2023 [%].....	59

Wykres 9. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu ubóstwa w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2022-2023 [%]	60
Wykres 10. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu bezrobocia w liczbie rodzin objętych świadczeniami ogółem w powiatach w latach 2022-2023 [%]	61
Wykres 11. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia pieniężne w liczbie rodzin, którym przyznano świadczenia ogółem w powiatach w latach 2022-2023 [%].....	64
Wykres 12. Odsetek rodzin, którym przyznano świadczenia niepieniężne w liczbie rodzin, którym przyznano świadczenia ogółem w powiatach w latach 2022-2023 [%].....	66
Wykres 13. Praca socjalna w latach 2021-2023.....	68
Wykres 14. Udział dzieci umieszczonych w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy w 2023 roku.....	75